

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Kroniek van Afrika
African Studies Centre

Citation

Kroniek van Afrika. (1961). *Kroniek van Afrika*. Afrika-Studiecentrum, Leiden. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/520>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License:

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/520>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

kroniek van afrika

ghana: ankra's corruptie

nigerië en biafra: winst en verlies

de inmenging in afrika

het frelimo na de moord op mondlane

syrians or lebanese?

regionale ongelijkheid in nigerië

**afrika—studiecentrum
leiden holland**

1969|2

inhoud

kroniek van afrika

afrika van 1 februari 1969 tot 1 mei 1969.

voor het Afrika-Studiecentrum uitgegeven door
Koninklijke Van Gorcum & Comp. nv, Assen

89 algemeen

Arabische staten 89, Franssprekende landen 90, Economische Commissie voor Afrika 91, Organisatie voor Afrikaanse Eenheid 92, Oost- en Centraalafrikaanse staten 93, Colloquium over Afrikanisatie 94, Afrikaanse vakbeweging 94

95 noordelijk afrika

Maghreb 95, Algerije 95, Libië 96, Marokko 96, Mauretanië 97, Soedan 97, Tunesië 98, Verenigde Arabische Republiek 98

99 westelijk afrika

Organisatie van Oeverstaten van de Senegal 99, Boven-Volta 99, Dahomey 99, Gambia 100, Ghana 100

101 Ankra's corruptie

Guinee 103, Guinee (Port.) 103, Ivoorkust 104, Liberië 104, Mali 104, Niger 105, Nigerië 105

109 Nigerië en Biafra: winst en verlies

Senegal 114, Sierra Leone 114, Togo 115

115 midden-afrika

Centraalafrikaanse Republiek 115, Congo-Brazzaville 116, Congo-Kinshasa 117, Equatoriaal-Guinee 118, Gaboen 119

119 oostelijk afrika

Afar- en Issaland 119, Ethiopië 120, Kenia 121, Oeganda 122

123 de inmenging in Afrika

Somalië 125, Tanzania 126

126 zuidelijke afrika

Portugese gebieden 126, Angola 126, Botswana 127, Malawi 128, Mozambique 128

129 het Frelimo na de moord op Mondlane

Rhodesië 132, Swaziland 134, Zambia 134, Zuid-Afrika 136, Zuidwest-Afrika 138

139 eilanden

Mauritius 139

140 Syrians or Lebanese: which name is correct?

door H. L. van der Laan

145 Regionale ongelijkheid - het voorbeeld van de Middle Belt in Nigerië

door H. C. Kranendonk

redactie

drs. A. E. Bayer, hoofdredacteur
oostelijk Afrika, franssprekend midden-Afrika, Malawi, Rhodesië, Zambia, Madagascar

drs. J. van der Meulen
noordelijk Afrika, franssprekend westelijk Afrika, Spaanse gebieden, Arabische Liga, OAU, OCAM

dr. K. L. Roskam
engelsprekend westelijk Afrika, Portugese gebieden, Congo-Kinshasa, zuidelijk Afrika en de eilanden

ontwerp omslag en basislayout: Han de Vries GKf

administratie

voor abonnementen, adreswijzigingen, enz.:
Koninklijke Van Gorcum & Comp. nv te Assen
telefoon (05920) 1 56 47
postgiro 80 22 55

jaarabonnement f 15,—
studentenabonnement f 10,—
losse nummers f 4,50

verschijnt vier maal per jaar

afrika: 1 febr. '69 — 1 mei '69

algemeen

Arabische staten Vijf leden van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (VBP) beschoten 18 februari op het vliegveld van Zürich een Israëliisch passagiersvliegtuig. Negen inzittenden werden gewond, waaronder de piloot, die later overleed. Een Israëliische veiligheidsofficier die zich onder de passagiers bevond, schoot een der aanvallers neer. (Het VBP was ook verantwoordelijk voor de aanval van 26 december 1968 op een Israëliisch toestel in Athene, waarop toen de Israëliische commando-actie van 30 december tegen het vliegveld van Beiroet was gevolgd.) Israël dat voor alle terreurdaden van Palestijnse organisaties de Arabische regeringen, die deze organisaties steunen, verantwoordelijk stelt, waarschuwde dat dergelijke incidenten het luchtverkeer van de Arabische landen in gevaar brengt. De secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Thant, veroordeelde de actie van het VBP en hoopte dat represailles achterwege zouden blijven. De Verenigde Staten en Groot-Brittannië spraken zich op eenzelfde wijze uit. Israël heeft, vermoedelijk op grond van politieke overwegingen, geen wraak genomen. Een Zwitsers protest, naar aanleiding van het voorval in Zürich, ingediend bij Jordanië, Libanon, Syrië en Israël, werd door de drie Arabische landen verworpen.

Voor het eerst sinds de beëindiging van de juni-oorlog van 1967 bombardeerden Israëliische vliegtuigen op 24 februari kampen van Palestijnse bevrijdingsorganisaties in Syrië. Volgens Syrische bron zouden hierbij 15 burgers zijn gedood. Vanaf maart zijn de Egyptisch en Israëliische troepen aan het Suez-kanaal voortdurend in artillerieduels met elkaar verwickeld. Egypte had op 8 maart het vuur geopend om verdere voortgang van de Israëliische bouw van fortificaties en van lanceer-inrichtingen voor raketten te beletten. Overigens had enige dagen tevoren president Nassers vertrouweling, Hassanein Heykal, in het dagblad *Al Ahram*, waarvan hij hoofdredacteur is, betoogd dat de Arabische landen het initiatief tot de vijandelijkheden moesten nemen. Als zij daar te lang mee wachtten dan zouden de bestandslijnen, die voor Israël de ideale grenzen zijn, een *fait accompli* worden, aldus Heykal. Tijdens een artillerieduel van 9 maart vond de chef-staf van

het Egyptische leger, Abdel Moneim Riad, de dood en werden twee Egyptische olieraffinerijen in de kanaalzone door Israëliisch vuur getroffen. Op 19, 21, 22 en 23 april vonden op de oostelijke oever van het Suezkanaal landingen plaats van Egyptische commando-eenheden, die zich na enig vuurcontact weer terugtrokken.

In zijn interview van 21 april met een Amerikaanse televisiemaatschappij verklaarde president Nasser dat er een internationale wet bestaat, die een land dat door een vreemde mogendheid wordt bezet, niet alleen het recht verschaft, maar het ook verplicht die mogendheid te verjagen.

In zijn speciale rapport aan de Veiligheidsraad constateerde de secretaris-generaal van de VN dat in de sector van het Suez-kanaal een feitelijke staat van oorlog heerst. De Egyptische regering liet in haar antwoord op dit rapport doorschemeren dat zij de bestandslijnen niet langer zou erkennen. Op 27 april deelde echter de minister van buitenlandse zaken, Abba Eban, in het Israëliische kabinet mee dat volgens Oe Thant Egypte het bestand niet formeel had opgezegd. Als antwoord op Egyptische bestandsschendingen voerde Israël een militaire actie uit tegen bruggen, een dam en hoogspanningskabels aan de Nijl in de omgeving van Nag Hammadi, 500 km ten zuiden van Kairo. Volgens de Egyptische autoriteiten en journalisten, die uitgenodigd waren het gebied vanuit de lucht in ogeschouw te nemen, was de actie mislukt.

Ook aan de Israëliisch-Jordaanse bestandslijn vonden onophoudelijk schermutselingen plaats. Tot dusver voerde Israël slechts vergeldingsacties op Arabisch grondgebied uit, maar sinds maart ondernam het acties, zonder daartoe te zijn uitgelokt. Tot dit soort acties, dat 'defensieve operatie' werd genoemd, behoorden de luchtbombardementen van 16 maart, 26 maart en 22 april op kampen van Palestijnse bevrijdingsorganisaties in Jordanië. Bij het laatste bombardement werd ook een aanval gedaan op twee radarstations die onder Egyptisch bevel stonden. De actie van 26 maart werd uitgevoerd op het dorp Ain Alzir; hier vielen 17 doden. Jordanië diende een klacht in bij de Veiligheidsraad, die Israël veroordeelde en dit land waarschuwde dat bij herhaling sancties konden worden toegepast.

Op 8 april bestookten leden van El Fatah vanuit Akaba de Israëliische Rode Zeehaven, Eilat, met raketten. Israël beantwoordde dit onmiddellijk met een luchtaanval op Akaba. Vermoedelijk wilde El Fatah met deze daad demonstreren dat zij niet akkoord ging met het op dat moment door koning Hoessein in de Verenigde Staten gedane compromisvoorstel voor een oplossing van de crisis op basis van de Veiligheidsraadresolutie van 22 november 1967.

Ondanks Israëliische pogingen hen ervan te weerhouden, stemden de Verenigde Staten op 7 februari in met het Franse plan tot overleg tussen de vertegenwoordigers van de grote vier in de Veiligheidsraad om te komen tot een gezamenlijke actie in het Arabisch-Israëliische geschil. Tussen 3 en 29 april kwamen de vertegenwoordigers zes maal bijeen. Over de resultaten van het overleg werd niets bekend gemaakt. De vs hadden als voorwaarde gesteld dat het overleg de missie van Gunnar Jarring, de speciale afgezant van de VN, moest steunen. In april keerde Jarring echter naar Moskou terug, waar hij zijn ambt als ambassadeur van Zweden weer op zich nam. Oe Thant deelde 11 april mee dat dit niet betekende dat Jarring afziet van zijn onderhandelingsmissie in het Midden-Oosten.

Van 29 januari tot 1 februari kwam het vierde congres van de Arabische vakbeweging in Kairo bijeen. Het congres verwierp de Veiligheidsraadsresolutie van 22 november 1967, evenals iedere defaitistische politieke oplossing voor het Midden-Oosten.

De Nationale Palestijnse Raad, het overlegorgaan van de Palestijnse bevrijdingsbewegingen, hield van 1 tot 4 februari in Kairo zitting. Van de 105 leden waren er 34 afwezig: onbezet bleven o.a. de zetels van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina, dat met interne moeilijkheden heeft te kampen en van het Palestijnse Bevrijdingsleger, dat het niet eens is met de zetelverdeling. De Raad koos een elf leden tellend uitvoerend comité van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie met de leider van El Fatah, Yasser Arafat, als voorzitter. De Palestijnse Bevrijdingsorganisatie werd in 1964

door de Arabische Liga in het leven geroepen en fungeert nu als overkoepelende organisatie van alle Palestijnse bevrijdingsbewegingen. De Raad besloot tot oprichting van een verenigd militair opperbevel. In een resolutie wees zij een vreedzame oplossing van de Palestijnse kwestie van de hand en keerde zij zich tegen iedere internationale, en zelfs Arabische poging tot inmenging in deze kwestie.

Op 4 maart eindigde in Algiers een conferentie van progressieve partijen uit landen aan de Middellandse Zee. Deelnemers waren: het Algerijnse *Front de Libération Nationale*, de Egyptische Arabisch-Socialistische Unie, de Italiaanse Communistische Partij, de Italiaanse Socialistische Partij van Proletarische Eenheid, de Syrische Baäth Partij en waarnemers van El Fatah. Groot-Brittannië en de Verenigde Staten werden veroordeeld vanwege hun wapenleveranties aan Israël. De conferentie gaf haar totale steun aan het Palestijnse verzet in zijn rechtvaardige strijd voor de bouw van een democratische staat, Palestina, waarin moslims, christenen en joden zonder onderscheid van ras of geloof kunnen leven. De partijen waren het erover eens dat strijd tegen Israël onderdeel vormt van de strijd tegen het imperialisme. Van 10 tot 12 maart vergaderde in Kairo de Raad van de Arabische Liga. Tunesië was de enige van de vijftien lidstaten die zich niet liet vertegenwoordigen. Uit een communiqué bleek dat de Raad had besloten de morele en materiële steun aan de Palestijnse bevrijdingsorganisaties te vergroten.

Franssprekende landen In Niamey kwamen van 17 tot 20 februari 31 delegaties bijeen uit Afrikaanse, Amerikaanse, Aziatische en Europese landen die geheel of gedeeltelijk Franstalig zijn. Van de Afrikaanse landen die waren uitgenodigd, lieten Algerije, Mauretanië en Guinee verstek gaan. De conferentie stond onder leiding van Diori Hamani, president van Niger en voorzitter van de *Organisation Commune Africaine et Malgache* (OCAM). Het doel ervan was te komen tot een geïnstitutionaliseerde vorm van multilaterale samenwerking tussen Franstalige landen. Vanaf 1966 had de Senegalese president, Senghor

hiervoor gepleit. De Tunesische president Bourguiba, werd een van de grote propagandisten van dit plan. Ook de Franse regering had er wel oren naar, maar zij wilde geen initiatief nemen, uit vrees van neo-kolonialistische praktijken te worden beschuldigd. Aan deze vrees werd tegemoet gekomen toen de OCAM-staatshoofden in januari 1968 te Niamey het plan tot een van de programma-punten van de Organisatie maakten.

De conferentie bereikte overeenstemming over de oprichting van een *Agence de Coopération Culturelle et Technique*. De samenwerking binnen dit bureau berust op gelijkheid van de lid-staten, op het zoeken naar complementariteit en op solidariteit. Het lidmaatschap belet de leden niet open te staan voor andere culturen en talen. Het bureau zal in de eerste plaats dienen als 'ruilbeurs' van deskundigen, speciaal op onderwijsgebied. Er werd een voorlopig orgaan in het leven geroepen, belast met het ontwerpen van een statuut, dat ter goedkeuring aan de staatshoofden zal worden voorgelegd. De zetel van het bureau wordt in Frankrijk gevestigd. Het voorlopige secretariaat zal worden geleid door de Canadees J. M. Léger.

Economische Commissie voor Afrika (CEA/ECA) Van 2 tot 14 februari hield de Economische Commissie voor Afrika van de Verenigde Naties in Abbis Abeba haar negende zitting. De Commissie wordt gevormd door de 41 onafhankelijke Afrikaanse staten, uitgezonderd Zuid-Afrika en Rhodesië. Alle 41 leden waren aanwezig. De drie geassocieerde leden, Frankrijk, Groot-Brittannië en Spanje waren vertegenwoordigd en organisaties met de VN verbonden, zonden waarnemers.

De Commissie nam verschillende resoluties aan, waarvan het merendeel betrekking had op economische ontwikkeling, internationale handel en internationale hulp. Drie resoluties waren gewijd aan reorganisatie van de CEA. In de eerste daarvan werd aanbevolen drie nieuwe organen in te stellen, te weten: een Raad van Ministers, een Uitvoerend Comité en een Technisch Comité van Deskundigen. De Raad van Ministers zal worden gevormd door de Afrikaanse bewindslieden die in hun land verantwoordelijk zijn voor plannings-, ontwikkelings-, financiële- en economische zaken. De Raad, die

eenmaal per 2 jaar bijeen zal komen, heeft tot taak: het algemene beleid te beoordelen, de prioriteiten van programma's en activiteiten van de CEA vast te stellen; de betrekkingen met interafrikaanse en internationale economische organen te behartigen; toe te zien op de Afrikaanse vertegenwoordiging in deze internationale organen; en de rapporten, uitgebracht door het Uitvoerend Comité en het Technisch Comité van Deskundigen te beoordelen.

Het Uitvoerend Comité zal bestaan uit twee vertegenwoordigers van elke Afrikaanse sub-regio (Noord-Afrika, West-Afrika, enz.), twee Afrikaanse leden van de Economisch-Sociale Raad van de VN en eveneens twee Afrikaanse leden van het Ontwikkelingsprogramma van de VN. De voorzitter van de Raad van Ministers is ook voorzitter van het Uitvoerend Comité, dat tenminste twee maal per jaar zal vergaderen. De belangrijkste opdracht van dit Comité zal zijn 'de hartelijke betrekkingen die tussen de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAU) en de Commissie bestaan, te versterken door het secretariaat van deze Organisatie regelmatig te raadplegen.' Anderzijds moet het Comité bij de programma's en doeleinden van de CEA zich verzekeren van de werkzame steun van de OAU. Het Uitvoerend Comité zal verder tot taak hebben: de uitvoerend secretaris van de CEA bij te staan in de toepassing van programma's en resoluties van de Commissie; een schakel te vormen tussen secretariaat, lid-staten en sub-regio's; en een nauwere samenwerking tot stand te brengen tussen de CEA, de gespecialiseerde organisatie van de VN en de verschillende internationale organisaties die zich voor Afrika interesseren.

Het Technisch Comité van Deskundigen zal bestaan uit hoge functionarissen, die in de lid-staten belast zijn met economische planning, ontwikkeling, financiën en belastingen. Dit Comité vergadert eenmaal per jaar en beoordeelt de studies van het CEA-secretariaat. Het moet op het niveau van uitvoerende functionarissen het contact leggen tussen het CEA-secretariaat en de lid-staten.

Volgens de tweede resolutie moeten de Afrikaanse ministers, die in de Commissie zijn verenigd, zich laten inspireren door de richtlijnen van de OAU-vergadering van staatshoofden en regeringsleiders.

Er wordt bovendien de wens in uitgesproken dat de rapporten en activiteiten van de CEA regelmatig ter beoordeling worden voorgelegd aan de OAU-vergadering, 'opdat de Commissie kan profiteren van haar noodzakelijke politieke steun.'

In de derde resolutie wordt aangedrongen op Afrikanisatie van het secretariaat van de CEA.

De algemeen secretaris van de OAU, Diallo Telli, steunde de voorstellen, die in deze resoluties zijn neergelegd. Naar zijn mening kan alleen de actieve en voortdurende bijdrage van Afrikaanse landen aan de werkzaamheden van de CEA worden gegarandeerd als deze landen de indruk hebben bij een Afrikaanse organisatie te zijn betrokken.

De Economisch-Sociale Raad van de VN, waarvan de CEA een onderdeel vormt, moet beslissen of deze resoluties al of niet zullen worden toegepast.

Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAU/OUA) Het OAU-Bevrijdingscomité (gevormd door Algerije, Congo-Kinshasa, Egypte, Ethiopië, Guinee, Nigerië, Oeganda, Senegal, Somalië, Tanzania en Zambia) hield van 10 tot 13 februari zijn veertiende zitting in Dar es Salaam.

Een verzoek van Percy M'Kudu, leider van de legale Rhodesische oppositiepartij, de *United Peoples' Party* (UPP) om voor het Comité te verschijnen, werd geweigerd omdat hij 'krachten vertegenwoordigt die zich tegen de OAU keren' en omdat hij geen echte bevrijdingsbeweging achter zich heeft. De UPP streeft naar veranderingen in het Rhodesische bewind langs wettelijke weg.

De Angolese bevrijdingsbeweging, MPLA (rivaal van de UPA, die in Congo-Kinshasa de GPRA, de voorlopige Angolese regering in ballingschap in het leven heeft geroepen), klaagde over de behandeling die zij ondervindt van de Congolese autoriteiten. De vertegenwoordiger van Congo-Kinshasa in het Comité verweet de MPLA arrogantie en ondankbaarheid tegenover zijn regering.

Het Comité besloot het Panafrikaanse Congres (Zuid-Afrika) de steun die het in juli 1968 had opgeschort, weer te geven.

Het Comité verzocht om ruimere hulp aan de Afrikaanse vrijheidsstrijders en deed een beroep op deze strijders zich nauwer aaneen te sluiten.

Op 17 februari opende keizer Haile Selassie in Addis Abeba de twaalfde gewone zitting van de OAU-ministerraad (de Raad), die 22 februari eindigde. Alle 41 lid-staten waren vertegenwoordigd.

De algemeen secretaris, Diallo Telli, legde de Raad zijn rapport voor waarin hij de dekolonisatie, de apartheid, de bevrijdingsbewegingen en de begroting besprak.

Hij beschuldigde Portugal en Zuid-Afrika alsook Japanse, Nederlandse en Westduitse firma's ervan de handelssanctie tegen Rhodesië te doorbreken. De begroting 1969/70 werd vastgesteld op \$2 096 000, dat is \$200 000 minder dan vorig jaar. Diallo Telli deed een beroep op de lid-staten hun financiële verplichtingen jegens de Organisatie na te komen.

De Raad besloot \$1 443 208 extra te voteren voor het Afrikaanse culturele festival, dat van 21 juli tot 1 augustus in Algiers zal worden gehouden.

Volgens het Marokkaanse dagblad *l'Opinion* van 21 februari oefende het politieke comité van de Raad kritiek uit op het Bevrijdingscomité, dat slecht financieel beheer en geheimhouding van bepaalde activiteiten werd verweten. Het blad meldde dat slechts 4 landen de volledige bijdrage in het bevrijdingsfonds hadden gestort.

Hoewel de burgeroorlog in Nigerië niet op de agenda voorkwam, is uitvoerig over deze kwestie gesproken o.a. over het Liberiaanse plan de consultatieve commissie voor Nigerië in Monrovia bijeen te roepen en over het initiatief van de *Organisation Commune Africaine et Malgache*, die Ivoorkust, Gaboen, Niger en Kameroen hadden aangewezen om de twee leiders van de strijdende partijen tot onderhandelingen te bewegen.

De Raad aanvaardde vijftien resoluties, waaronder een aantal op financieel en economisch terrein. Het merendeel had betrekking op Zuid-Afrika, Rhodesië en de bevrijdingsbewegingen in de Portugese gebieden. De Raad sprak haar ongerustheid uit over de verslechtering van de toestand in zuidelijk Afrika. De Britse voorstellen (de zgn. *Fearless*-voorstellen) aan Rhodesië werden verworpen en veroordeeld. De bevrijdingsbewegingen uit de Portugese gebieden werd verzocht hun strijd te intensiveren. Op de Angolese bewegingen MPLA

en FLNA (de strijdorganisatie van de UPA) werd een beroep gedaan zich aaneen te sluiten.

De Raad keurde een ontwerp-conventie voor vluchtelingen goed. De conventie zal in werking treden als alle lid-staten haar hebben geratificeerd. Het ontwerp bevat o.a. een definitie van het begrip 'vluchteling', een omschrijving van het asielrecht en een verbod voor vluchtelingen politieke activiteiten te ontwikkelen.

In een verklaring bevestigden de ministers de resolutie, die de OAU-staatshoofden en regeringsleiders in september 1968 in Algiers hadden aanvaard. Malawi en Botswana onttrokken zich aan de stemming over deze verklaring. In de bewuste resolutie wordt gevraagd om terugtrekking van buitenlandse troepen uit alle sedert 5 juni 1967 bezette Arabische gebieden en wordt steun toegezegd aan de Veiligheidsraadsresolutie van 22 november 1967.

Oost- en Centraalafrikaanse staten Van 14 tot 16 april werd in Loesaka (Zambia) de vijfde topconferentie gehouden van Oost- en Centraalafrikaanse staten, waaraan werd deelgenomen door Boeroendi, Centraalafrikaanse Republiek, Congo (Brazzaville), Congo (Kinshasa), Ethiopië, Kenia, Malawi, Oeganda, Rwanda, Somalië, Soedan, Tanzania, Tsjaad en Zambia. In een slotcommuniqué verklaarden de veertien staten hun morele en materiële steun voor de bevrijdingsbewegingen in Afrika te verhogen. De Britse regering werd verantwoordelijk gehouden voor de levens en de veiligheid van de Afrikanen in Rhodesië. Schikking van de kwestie Rhodesië kon alleen plaatsvinden op basis van het NIBMAR (No independence before majority African rule) beginsel. Afgewezen werd iedere vorm van dialoog met minderheidsregeringen in Zuidelijk Afrika. Buitenlandse inmenging had volgens de topconferentie de oorlog tussen Nigerië en Biafra gecompliceerder gemaakt. Ook was gesproken over grotere samenwerking tussen Afrikaanse regio's en over regionale samenwerking op het gebied van landbouw, industrie, energie, transport, verbindingen en handel. Volgens welingelichte bronnen hebben de deelnemende landen een handvest ondertekend waarin goedkeuring gehecht wordt aan 31 verschillende soorten

wetsovertreding door Afrikanen in Zuid-Afrika. Met uitzondering van Malawi (dat zijn standpunt later bekend zal maken) ondertekenden de deelnemende staten ook 'The Lusaka Manifesto on Southern Africa'. Het is, op basis van verbondenheid met menselijke gelijkheid en menselijke waardigheid, *'not on the basis of achieved perfection that we take our stand of hostility towards the colonialism and racial discrimination which is being practised in Southern Africa'*. In punt 8 (het manifest bestaat uit 24 punten) wordt verklaard: *'Our stand towards Southern Africa thus involves a rejection of racialism, not a reversal of the existing racial domination. We believe that all the peoples who have made their homes in the countries of Southern Africa are Africans, regardless of the colour of their skins; and we would oppose a racist majority government which adopted a philosophy of deliberate and permanent discrimination between its citizens on grounds of racial origin. We are not talking racialism when we reject the colonialism and apartheid policies now operating in these areas; we are demanding an opportunity for all the people of these States, working together as equal individual citizens, to work out for themselves the institutions and the system of government under which they will, by general consent, live together and work together to build a harmonious society'*. Na verklaard te hebben dat de betrokken bevolkingsgroepen zelf de politieke en economische samenwerkingsvormen moeten bepalen, betekent, volgens het manifest, de bevrijding van Afrika *'that the peoples in the territories still under colonial rule shall be free to determine for themselves their own institutions of selfgovernment. Secondly, that the individuals in Southern Africa shall be freed from an environment poisoned by the propaganda of racialism, and given an opportunity to be men not white men, brown men, yellow men, or black men'*. Daaruit volgt volgens het manifest dat de bevrijding van Afrika geen omgekeerd racisme of Afrikaans imperialisme betekent, want de huidige grenzen van de betrokken staten zullen ongewijzigd gehandhaafd blijven voor de vrije en onafhankelijke Afrikaanse staten. Ondanks voorkeur voor onderhandelingen en de weigering om het gebruik van geweld aan te bevelen, steunen de

ondertekenaars de bevrijdingsbewegingen aangezien vreedzame vooruitgang is afgesneden door de machthebbers in Zuidelijk Afrika. Ten aanzien van de Portugese gebieden, verklaart het manifest dat het fundamentele probleem niet het racisme is, maar de pretentie dat Portugal in Afrika ligt, of dat Afrika deel kan uitmaken van Europa. In de punten 14 en 15 wordt verklaard dat Portugal in staat wordt gesteld door haar westerse bondgenoten om *'the most heinous war and degradation of man in Africa'* na te streven. Portugese inwoners van die gebieden zijn echter aanvaardbaar als burgers in de onafhankelijke staten Mozambique, Angola en Guinee. Ten aanzien van Rhodesië wordt in punt 16 verklaard dat bij gebleken Britse onmacht of onwil de meerderheidsregering te bevorderen, Afrika geen alternatief heeft dan steun aan de bevrijdingsbewegingen. Ten aanzien van Zuidwest-Afrika wordt in punten 17, 18, 19 de verantwoordelijkheid van de Verenigde Naties vastgesteld om op te treden ten einde te voorkomen dat het gewelddadige verzet grotere vormen aanneemt. In de laatste vier punten wordt aandacht besteed aan de republiek Zuid-Afrika. De apartheidspolitiek in meerdere of mindere mate gesteund door vrijwel alle blanke burgers, is *'based on a rejection of man's humanity'*. *'A position of privilege or the experience of oppression in the South African society depends on the one thing which it is beyond the power of any man to change'*. In punt 22 wordt verklaard dat de veroordelingen in de organen van de VN niet altijd worden gevolgd door daden, op grond van overwegingen van internationaal recht. *'Yet even if international law is held to exclude active assistance to the South African opponents of apartheid, it does not demand that the comfort and support of human and commercial intercourse should be given to a government which rejects the manhood of most of humanity'*. Aanbevolen wordt dat Zuid-Afrika wordt uitgestoten als lid van de Verenigde Naties en zijn organisaties.

Colloquium over Afrikanisatie Van 15 tot 21 april werd in Abidjan onder leiding van de Ivoorkuster minister van het economisch plan, Mohamed Diawara, een colloquium gehouden over Afrikanisatie

van het particuliere bedrijfsleven en over het bevorderen van oprichting van Afrikaanse bedrijven. (Afrikanisatie – niet te verwarren met nationalisatie – is het streven functies in bedrijfsleven, overheidsinstellingen en internationale organisaties die zich op Afrika richten door Afrikanen te laten vervullen.)

Het colloquium, een initiatief van de *Organisation Commune Africaine et Malgache* (OCAM) was georganiseerd met hulp van de Internationale Associatie voor Ontwikkeling en Technische Hulp. Deelnemers waren alle OCAM-leden en interprofessionele organisaties uit de OCAM-landen. Frankrijk, de Internationale Arbeidsorganisatie, de Wereldbank, het Europese Ontwikkelingsfonds hadden waarnemers gezonden.

De deelnemers aan het colloquium bevalen de staatshoofden van de OCAM aan, een gemeenschappelijke verklaring te aanvaarden waarin wegen en middelen ter verwezenlijking van de Afrikanisatie van het particuliere bedrijfsleven worden omschreven. Zij verzochten de staatshoofden een standaardakkoord te ontwerpen betreffende overeenkomsten hierover met de interprofessionele organisaties. Zij onderstreepten de noodzakelijkheid de politiek van Afrikanisatie te baseren op beginselen die door de staten en de interprofessionele organisaties van de OCAM worden aanvaard. Tenslotte vroegen zij de voorzitter van de OCAM een commissie aan te wijzen, die op verzoek van lid-staten een onderzoek kan instellen naar mogelijkheden van vorming en perfectionering van het kader dat door bestaande centra wordt aangeboden.

Afrikaanse vakbeweging Van 10 tot 15 maart werd de achtste zitting van de conferentie van de Afrikaanse ministers van arbeid in Algiers gehouden. Behalve door vertegenwoordigers van 31 Afrikaanse landen werd de zitting ook bijgewoond door de algemeen secretaris van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid, de waarnemend algemeen secretaris van de Internationale Arbeidsorganisatie, delegaties van Afrikaanse vakcentrales en leiders van Afrikaanse vrijheidsbewegingen.

Ter zitting bereikten de delegaties van de twee grote interafrikaanse vakverbonden, de Con-

federatie van Afrikaanse vakverenigingen (CSA) en het Panafrikaanse Vakverbond (AATUF/UPSA) overeenstemming over de vorming van een Panafrikaanse Eenheidsvakcentrale. In juli van dit jaar zal in Algiers een voorbereidend comité, gevormd door de secretariaten van AATUF en CSA, bijeen komen om programma, statuten, doctrine en oriëntatie van de toekomstige Panafrikaanse Eenheidsvakcentrale uit te werken. Het zal tevens zijn belast met het bijeenroepen en de organisatie van het oprichtingscongres van deze centrale, dat in maart 1970 in Dakar moet plaats vinden. Ook zal het comité behulpzaam zijn bij de verwezenlijking van de eenheid der vakbeweging op nationaal niveau.

In een gemeenschappelijke resolutie betogen de

twee delegaties dat een verenigd front van arbeiders binnen een enkele dynamische vakbondsorganisatie een positieve factor betekent voor een snelle economische en sociale ontwikkeling van Afrika. Zij verklaren dat de op te richten anti-kolonialistische, anti-imperialistische en onafhankelijke Panafrikaanse Eenheidsvakcentrale alle nationale vakbondsorganisaties, die zich los hebben gemaakt van internationale niet-Afrikaanse centrales, zal verenigen.

Tot op heden zijn een aantal bij de CSA aangesloten vakverbonden lid van het Internationaal Verbond van Vrije Vakverenigingen, terwijl een aantal aangesloten bij het AATUF verbonden zijn met het communistische Wereldvakverbond.

noordelijk afrika

Maghreb Het permanente raadgevende Comité voor de Maghreb kwam 10 maart in Algiers bijeen. Besproken werd: de industriële integratie van de vier landen; en de lijst van nieuwe industrieën die op een Maghrebijnse basis moeten worden gevestigd.

De gemengde Algerijns-Tunesische commissie die vanaf 20 januari in Algiers vergaderde, sloot op 2 februari een aantal akkoorden, die tijdens het bezoek van de Algerijnse minister van buitenlandse zaken, Bouteflika, aan Tunis op 22 maart, werden ondertekend. De akkoorden houden in: verruiming van de wederzijdse handel in de komende twee jaar tot f 65 mln. dat is drie en een half maal het huidige volume; coördinatie van het te voeren oliebeleid; en vervoer via Tunesië van de Algerijnse olie uit de bronnen van El Borma (een olieveld dat op het grondgebied van de twee landen is gelegen).

Algerije en Libië sloten 2 februari een verdrag van 'broederschap, goede nabuurschap en samenwerking'. Het verdrag houdt een kaderakkoord in over samenwerking op de gebieden van economie, handel, cultuur, techniek en voorlichting.

Van 11 tot 14 maart voerden Algerije en Marokko in Algiers op ministerieel niveau onderhandelingen

over de regeling van hun financiële geschillen (ten dele nog afkomstig uit de periode voor de Algerijnse zelfstandigheid) en over een gezamenlijk gebruik van de Algerijnse haven Ghazaout.

Tussen 7 en 17 april bezocht de Libische erfprins, Hassan Er Redka, Tunesië, Algerije en Marokko. Met autoriteiten uit de drie landen besprak hij voornamelijk de crisis in het Midden-Oosten en de onderlinge handelsbetrekkingen.

Algerije Het staatsblad publiceerde 14 februari een door de regering al in de herfst van 1968 goedgekeurd dekreet over de hervorming van de zelfbesturende agrarische bedrijven. Er bestaan ongeveer 2000 van dit soort bedrijven, die gezamenlijk 2,3 mln. ha bezitten, waarop 180 000 vaste arbeidskrachten werken. De totale schuld van deze bedrijven aan de staat beloopt 1,2 mld. dinar (1 dinar is ongeveer f 0,75). In de gezagsopbouw van de bedrijven komt niet zoveel verandering. De leiding blijft bij een door de staat benoemde directeur en bij een door de arbeiders gekozen voorzitter en een eveneens door de arbeiders gekozen raad van arbeiders en bestuurscomité. De belangrijkste vernieuwingen zijn: de arbeiders mogen nu voor eigen rekening op zeer

bescheiden schaal landbouw en/of veeteelt uitoefenen. Ook is er nu een vaste regeling getroffen voor een regelmatige minimum uitkering die de arbeiders als voorschot ontvangen op het hun eenmaal per jaar uit te betalen aandeel in de bedrijfsinkomsten.

Vanaf 25 maart stonden voor het Revolutionaire Hof in Oran 56 Algerijnen, voor het merendeel Kabilen, terecht die verantwoordelijk werden geacht voor de aanslagen op de leider van het *Front de Libération Nationale*, Kaid Ahmed, (januari 1968) en op premier Boumedienne (april 1968). Van de 56 beklaagden waren er zeven voortvluchtig, waaronder Belkacem Krim, de voormalige vice-premier van de Algerijnse regering in ballingschap, die in oktober 1967 in Frankrijk de *Mouvement Démocratique du Renouveau Algérien* (MDRA) had opgericht. De aanklacht omvatte o.a.: aanslag op de veiligheid van de staat en lidmaatschap van een misdadige beweging (namelijk de MDRA). Op 7 april deed het Hof uitspraak in deze zaak. Twee dagen daarvoor was een oud-lid van de MDRA, die verantwoordelijk was geweest voor de buitenlandse betrekkingen van de beweging, Belkassam Akli, uit Frankrijk overgekomen en had voor het Hof een aantal zeer belastende verklaringen over de MDRA afgelegd. De MDRA zou met oog op de omverwerping van het huidige Algerijnse bewind, contacten hebben gelegd met Amerikaanse en Israëliëse speciale diensten en met financiële groepen die geïnteresseerd zijn in Moise Tshombe, de oud-Congolese premier, die nog steeds in Algerije wordt vastgehouden. Twee leiders van de MDRA, onder wie Belkacem Krim, werden ter dood veroordeeld. Tegen Amirat Slimane, die de leiding van de aanslagen zou hebben gehad, werd ook het doodvonnis uitgesproken. Negen beklaagden werden veroordeeld tot levenslang en een twintigtal andere tot lichtere gevangenisstraffen. Akli kreeg twee jaar voorwaardelijk. Krim verklaarde op 8 april dat hij de strijd voor de vrijheid van het Algerijnse volk zou voortzetten. Hij ontkende dat zijn beweging naar de wapens had gegrepen. Krim bevestigde dat Akli in 1967 deel van de MDRA had uitgemaakt.

Van 26 maart tot 1 april bracht het staatshoofd

van de Sovjet-Unie, Podgorny, een officieel bezoek. Na Frankrijk is Rusland voor Algerije op handelsgebied en voor wat betreft de technisch en economische hulp de belangrijkste partner. In 1968 groeide de waarde van de handel tussen de twee landen van 150 mln. naar 725 mln. dinar. Op 7 maart werd een akkoord getekend dat voorziet in de oprichting van een permanente Russisch-Algerijnse intergouvernementele commissie voor economische, technische en wetenschappelijke samenwerking. In een slotcommuniqué werd een aanval gedaan op de agressieve politiek van de NATO, werd bezorgdheid uitgesproken over de toestand in Nigerië, ontstaan door de agressieve politiek van imperialistische krachten en werd verklaard dat, met name in het Midden-Oosten, de buitenlandse militaire bases een gevaar vormen voor internationale ontspanning en een ernstige bedreiging betekenen voor de vrijheid en onafhankelijkheid van de volkeren.

Libië Op 26 maart keurde het parlement het tweede vijf-jarenplan (1969 tot 1974) goed. Het plan voorziet in investeringen ter hoogte van 1 150 mln. Libische ponden, dat is bijna drie maal zoveel als in het vorige vijf-jarenplan (1 Libanees pond is ongeveer 1/10,20). In de komende vijf jaar zal voor de volgende gebieden 100 mln. pond of meer worden uitgetrokken: landbouw (met 150 mln. de hoogste post), industrie, openbare werken, communicatie en onderwijs.

In februari werd bekend dat de maatschappij *Occidental of Libya* in Koufra-gewest een zeer grote ondergrondse watervoorraad heeft ontdekt. Met dit water zou een gebied van 25 000 ha. kunnen worden bevoeid. De maatschappij zal in vijf jaar tijds 17 mln. pond hiervoor investeren.

Marokko Een kabinetswijziging bracht Réda Guédira, die in augustus 1964 ontslag had genomen als minister van buitenlandse zaken, weer in de regering terug. Hij werd benoemd tot minister van staat, belast met het plan en de vorming van kader. Guédira was een van de belangrijkste verdedigers van de grondwet van 1962, die de koning in juni 1965 buiten werking heeft gesteld.

In zijn troonrede van 3 maart besteedde koning Hassan II vrijwel uitsluitend aandacht aan de economie. Hij maakte bekend dat in 1968 99% van de voorgenomen investeringen in het kader van het vijf-jarenplan is verricht, namelijk 1,5 mld. dirham (1 dirham is ongeveer f0,74) door de staat en 950 mln. dirham door particulieren en semi-overheid. Voor dit vijf-jarenplan zal in 1969 2,09 mld. dirham worden geïnvesteerd.

Op 31 maart werd in Rabat tussen Marokko en de Europese Economische Gemeenschap (EEG) een associatie-overeenkomst gesloten. Er werd een associatie-raad in het leven geroepen, die toezicht zal uitoefenen op de werking van de overeenkomst. De raad die bestaat uit Marokkaanse ministers en leden van de Europese commissie, zal tenminste eenmaal per jaar bijeen komen. De overeenkomst is gesloten voor vijf jaar, maar na drie jaar kan worden onderhandeld over veranderingen. De overeenkomst staat Marokko toe al zijn industriële producten vrij van contingentering en douaneheffingen in de EEG-landen in te voeren. Alleen tegen de invoer van sommige producten, zoals geraffineerde olie, kan de EEG indien nodig, maatregelen nemen. Ongeveer 35% van de totale agrarische export naar de EEG-landen zal onder een voordelige regeling vallen. Marokko zal concessies doen in hoofdzaak ten aanzien van de invoer van industriële producten uit de EEG-landen.

De Russische president, Podgorny, bracht van 1 tot 7 april een officieel bezoek. Oorspronkelijk zou het bezoek tot 6 april duren, maar de Russische gast bleef op speciaal verzoek van de koning een dag langer. De economische en handelsbetrekkingen tussen de twee landen zijn sedert het bezoek van Hassan II in oktober 1966 aan Rusland goed op gang gekomen. Rusland geeft technische en financiële steun aan projecten van het vijf-jarenplan, levert wapens en verschaft beurzen aan Marokkaanse studenten. In 1968 werd een handelsakkoord gesloten waardoor de onderlinge handel van 100 tot 200 mln. dirham toenam. De crisis in het Midden-Oosten vormde een van de belangrijkste gespreksonderwerpen tussen de twee staats-hoofden. Zij waren het erover eens dat de oplossing van deze crisis moet worden gezocht in de toe-

passing van de Veiligheidsraadsresolutie van 22 november 1967. In een slotcommuniqué werd de oprichting aangekondigd van een permanente Marokkaans-Russische intergouvernementele commissie, belast met de economische, technische en wetenschappelijke samenwerking en met het toezicht op de werking van tussen de twee landen gesloten akkoorden.

Mauretanië Van 1 tot 6 maart bracht president Tubman van Liberia een officieel bezoek. Er werden drie akkoorden gesloten: een conventie over vrij verkeer van personen; een cultureel akkoord dat o.a. voorziet in de uitwisseling van leraren in de Arabische en leraren in de Engelse taal; en een akkoord waarin de basis wordt gelegd voor de uitbreiding van de handel. De twee staats-hoofden spraken zich uit voor versterking van de Westafrikaanse samenwerking.

Soedan In een supplement van het onregelmatig verschijnende blad *Voice of Southern Sudan* van 15 april werd meegedeeld dat sinds het uitbreken van de burgeroorlog in 1955 er meer dan 500 000 Zuidsoedanese slachtoffers zijn gevallen.

Van 5 tot 7 april hield het *Southern Front*, een der twee Zuidsoedanese partijen, die in het parlement zijn vertegenwoordigd, een congres. Dit congres sprak zich o.a. uit voor: een vreedzame oplossing van het Zuidsoedanese probleem; een verlenging van de geldigheidsduur van de amnestiewet, die in oktober 1969 afloopt; de verdediging van de politiek voor nationale eenheid onder de andere zuidelijke partijen; en voor een seculiere democratische grondwet.

De minister van buitenlandse zaken, Ali Abderrahmane, beschuldigde in een interview met het Egyptische dagblad *Al Akhbar* (16 maart) Israël ervan hulp te verlenen aan de Zuidsoedanese opstandelingen.

Mohamed Maghoub bood 23 april zijn ontslag als premier aan. Hij voelde zich hiertoe gedwongen omdat de grootste partij in de regeringscoalitie, de *Democratic Unionist Party* (DUP), zich zou willen ontdoen van haar coalitiegenoot, de *Umma Party*, de partij waarvan hij een der leiders is. De president van de Opperste Raad van Staat, Ismaël El Azhari,

leider van de DUP, verzocht Maghoub zijn taak als premier voort te zetten totdat de coalitiegenoten hun positie tegenover de regering hebben verduidelijkt.

Op 12 april werd bekend gemaakt dat de *Umma Party* zich had herenigd. De tegenstellingen binnen de partij over de regering van Sadik El Mahdi (augustus 1966 tot mei 1967) hadden in februari 1968 een splitsing veroorzaakt. De ene *Umma Party* werd geleid door Hadi El Mahdi, het hoofd van de Ansarsectie, de andere door Sadik El Mahdi, Hadi's progressieve neef. De *Umma-Hadi* vormde samen met de DUP op 2 juni 1968 de nu zittende regering. In een verklaring van hereniging wordt gezegd dat Hadi El Mahdi de partijkandidaat is voor het presidentschap en dat Sadik El Mahdi de tweede man is in de partijhiërarchie. (Opvallend was dat Sadik El Mahdi niet behoorde tot een van de sprekers bij de feestelijkheden waarmee de hereniging gepaard ging.)

Volgens officiële berichten vonden eind april in de zuidelijke provincie Bahr El Ghazal 102 mensen de dood bij een strijd over weiderech. en tussen tribale groepen.

Tunesië Op 12 februari begon voor het Staatsveiligheidshof een proces tegen 31 personen, waarvan vier voortvluchtig, die ervan worden beschuldigd in Tunesië cellen van de Baäthpartij, de heersende partij in Syrië en Irak, te hebben opgericht. De verdachten hadden ook een rol gespeeld in de onlusten van maart 1968 aan de universiteit. Een van de punten van de aanklacht luidde: aantasting van de veiligheid van de staat. Alle verdachten werden veroordeeld tot gevangenisstraffen, die varieerden van 1 tot 11 jaar.

Ter gelegenheid van de dertiende onafhankelijkheidsdag werden acht studenten en docenten, die in september 1968 naar aanleiding van de maart-onlusten waren veroordeeld, in vrijheid gesteld.

Op 28 maart werd in Tunis een associatie-overeenkomst tussen Tunesië en de Europese Economische Gemeenschap ondertekend. De overeenkomst is vrijwel identiek aan die tussen Marokko en de EEG (zie: chronologisch overzicht van Marokko). Het enige verschil is dat ongeveer 70% van de totale agrarische uitvoer van Tunesië naar

de EEG-landen onder een voordelige regeling valt. Van 3 tot 5 februari was de Tunesische minister van buitenlandse zaken, Bourguiba jr. voor een officieel bezoek in Frankrijk, waar hij o.a. door president de Gaulle werd ontvangen. Dit was het eerste officiële bezoek van een Tunesisch bewindsmann sinds de Tunesische nationalisatie van buitenlands grondbezit in mei 1964.

Eind maart nodigde generaal de Gaulle president Bourguiba voor een staatsbezoek aan Frankrijk uit. Dit bezoek zal begin 1970 plaats vinden.

Tijdens zijn bezoek aan Tunesië dat 23 januari eindigde, ondertekende de Nederlandse minister zonder portefeuille, Udink, een akkoord, waarbij Nederland tot een bedrag van f 16,5 mln hulp zal verschaffen aan Tunesië. Deze hulp richt zich op landbouw, veeteelt en visserij. Ongeveer de helft van het bedrag is bestemd voor het ontginningswerk in de Medjerda-vallei.

Verenigde Arabische Republiek Op 24 februari werd de noodtoestand afgekondigd en werden de strijdkrachten in staat van alarm gebracht, in verband met mogelijke Israëliische vergeldingsmaatregelen voor de aanval van 18 februari op een Israëliisch vliegtuig in Zürich (zie: chronologisch overzicht van Arabische staten).

Eind maart kwam het Nationale Congres van de Arabisch-Socialistische Unie bijeen (het Congres is het hoogste partijorgaan). In een rapport stelde generaal Fawzi het Congres in kennis van zijn mening dat de samenwerking tussen de vier grote mogendheden in het zoeken naar een oplossing van de crisis in het Midden-Oosten niet zal leiden tot herstel van de toestand van voor 5 juni 1967. Het Congres sprak zich uit tegen iedere oplossing van de crisis die door de Arabische natie als capitulatie zou worden ondervonden. Het besloot tot versterking van de verzetsorganisatie in de Sinaï, tot instelling van een generale staf van het Volksdefensieleger en tot versterking van dit leger. Nadat Israëliisch kanonvuur op 19 maart de twee olieraffinaderijen aan het Suezkanaal ernstig had beschadigd, werd bekend gemaakt dat de raffinaderijen zullen worden verplaatst. Het grootste deel van de bevolking is reeds uit de kanaalzone geëvacueerd.

westelijk afrika

Organisatie van Oeverstaten van de Senegal (OERS) De topconferentie van de OERS-landen (Guinee, Mali, Mauretanië en Senegal) die aanvankelijk 19 maart zou plaats vinden, is, na eerst te zijn uitgesteld tot 27 maart, afgelast.

Het werk van de Organisatie wordt belemmerd door spanningen tussen Mali en Guinee, die zijn ontstaan na de staatsgreep van 19 november 1968 waarbij president Modibo Kéita werd afgezet.

President Moussa Traoré van Mali besprak de moeilijkheden binnen de Organisatie op 18 april met zijn Senegalese en op 21 april met zijn Mauretaanse ambtgenoot. Mogelijk zal een Mauretaans-Senegalese poging worden ondernomen om tussen Guinee en Mali te bemiddelen.

Boven-Volta In april zond de president, generaal Lamizana, missies, bestaande uit militairen, door het gehele land om de bevolking te informeren over de terugkeer tot het normale politieke leven. In het laatste kwartaal van dit jaar mogen politieke partijen worden opgericht en mogen de oude partijen zich reorganiseren. Tegen het einde van 1970 zou de macht in handen van een burgerregering worden gelegd.

Op een episcopale vergadering in februari werd besloten om de verantwoordelijkheid die de Rooms-Katholieke kerk voor het onderwijs op zich heeft genomen aan de regering over te dragen. De kerk zal tot 30 september van dit jaar haar taak in deze blijven vervullen. De bisschoppen achtten zich tot dit besluit gedwongen omdat de financiële lasten van het onderwijs te zwaar zijn voor de kerk. De staat subsidieert overigens wel het particuliere onderwijs. De Katholieke scholen hebben bijna 20 000 leerlingen, dat is ongeveer 1/3 van het totaal aantal leerlingen van het land. De moeilijkheden tussen episcopaat en regering dateren van januari 1967, toen de regering besloot geen toestemming meer te verlenen voor het openen van nieuwe particuliere scholen.

Oud-president Yaméogo, die op 1 januari 1966 door Lamizana werd afgezet en sinds 3 januari van dat jaar gevangen zit, staat vanaf 28 april,

samen met de vroegere directeur van zijn kabinet, terecht voor een speciaal hof op beschuldiging van verduistering van bijna f 10 mln.

Dahomey De luchtbrug tussen Cotonou en Biafra, waarover het Internationale Rode Kruis en de regering op 28 januari overeenstemming bereikte, vormt de oorzaak van de verslechtering in de betrekkingen met Nigerië. De Nigeriaanse autoriteiten sloten de grens met Dahomey voor vrijwel het gehele goederenverkeer. Volgens Lagos is deze maatregel niet speciaal tegen Dahomey gericht.

Begin maart demonstreerden handelaren van Porto-Novo tegen de regering, vanwege de instelling van de luchtbrug. Zij ondervinden de nadelige gevolgen van de grenssluiting. Daarentegen profiteren de schatkist, door een hogere belastingopbrengst en de stad Cotonou, door grotere werkgelegenheid, van deze luchtbrug.

In februari verklaarde president Zinsou dat hij alleen uit humanitaire overwegingen toestemming had gegeven voor de luchtbrug. Hij steunde Biafra niet, want hij is tegen afscheiding.

Van 21 februari tot 21 maart bezocht president Zinsou West-Duitsland, de Verenigde Staten en Frankrijk. Het belangrijkste doel van de reis was kredieten en leningen voor zijn land los te krijgen. Frankrijk had op 12 februari f 12,5 mln. toegezegd voor de agrarische ontwikkeling. Dahomey is echter afhankelijk van Franse budgetsteun en over deze vorm van hulp werd niets bekend gemaakt. In West-Duitsland werd de basis van een akkoord gelegd voor een krediet, bestemd voor de financiering van kleine en middelbare bedrijven. Met de *International Development Association* in de vs onderhandelde dr. Zinsou over een lening van \$9,2 mln. voor een agrarisch project.

Op 27 maart werden de stuwadoorsbedrijven in de haven van Cotonou genationaliseerd.

President Zinsou ontmoette op 8 februari zijn Togolese ambtgenoot, Eyadema in Porga (Noord-Dahomey). Gesproken werd over de aanwezigheid in Togo van de drie Dahomeyse ex-presidenten,

die een voortdurende agitatie tegen Zinsou voeren en over de Togolese oppositieleider, Koutouklui, die vanuit Dahomey opereert. Het schijnt dat de twee staatshoofden over de regeling van deze kwestie overeenstemming hebben bereikt. Een andere zaak die aan de orde kwam, was het geschil over vestigingsplaatsen van een aantal industriële projecten. Tenslotte zou president Zinsou tijdens dit gesprek hebben afgezien van zijn plan een nationale universiteit te stichten.

Gambia Voor het tweedaagse bezoek van de Senegalese president Léopold Senghor aan Gambia op 6 en 7 februari werd in een slotcommuniqué van de vierde zitting van de interministeriële commissie bekend gemaakt dat in beginsel besloten was een douane-unie te sluiten en andere mogelijkheden tot samenwerking te bestuderen (zie verder onder Senegal).

Tijdens het officiële bezoek van Senghor werden tegen Senegal gerichte demonstraties gehouden, waarbij Senegalese vlaggen en auto's in brand werden gestoken. De demonstraties hielden verband met de Senegalese beschuldiging van 11 januari jl. dat goederen uit Gambia naar Senegal worden gesmokkeld. Op 15 februari werd een wettige demonstratie gehouden met leuzen als 'The Gambia must not be sold to Senegal'.

Nadat een missie van de *World Food Program* en de FAO bevestigd had, dat bijna 50% van de normale rijsttoegst van 20 000 ton verloren was gegaan wegens de droogte, werd op 5 maart in Rome besloten 4500 ton sorghumgiest beschikbaar te stellen (de rijstvoorraden waren onvoldoende).

Ghana Het staatshoofd, luitenant-generaal J. A. Ankrah is op 2 april afgetreden nadat hij op 29 maart voor een commissie van onderzoek van de *National Liberation Council* had toegegeven van 'zekere buitenlandse firma's' geld te hebben ontvangen voor een onderzoek naar zijn kansen op het presidentschap bij de komende verkiezingen. Hij werd opgevolgd door de 32-jarige brigade-generaal Akwasi Amankwa Afrifa (zie verder 'Ankrah's corruptie' hieronder).

In zijn eerste radiotoespraak op 8 april kondigde

Afrifa aan, dat het schema voor de terugkeer naar een burgerregering (omstreeks 30 september) zal worden aangehouden en dat het verbod op politieke partijen op 1 mei zal worden opgeheven. Maar op 28 april maakte de NLC (waaruit op 9 april zes commissarissen waren afgezet) bekend dat ondanks de opheffing van het verbod, de oprichting van politieke partijen aan zekere beperkingen zou worden onderworpen. Zo mogen geen partijen worden gevormd op religieuze of tribale basis en niet meer dan zes oprichters van een partij mogen van dezelfde tribale afkomst zijn. Buitenlanders mogen geen oprichters zijn van politieke partijen en daarin ook geen functie vervullen. Bovendien werden door dit decreet al diegenen voor het uitoefenen van functies in politieke partijen gediskwalificeerd die op of na 1 juni 1960 bepaalde functies bekleedden, zoals in de CPP of in Nkrumah's regering. Twee dagen later werd dit zodanig geamendeerd dat K. A. Gbedemah en P. K. Quaidoo toch een politieke partij zullen mogen stichten of leiden. Komla Agbeli Gbedemah had al op 17 maart op een persconferentie bekend gemaakt een nieuwe politieke partij te zullen oprichten. Hij moest toen onder politie-begeleiding door de woedende menigte, die buiten stond te joelen, worden geleid. Op de persconferentie vertelde Gbedemah te zoeken naar een alliantie met dr. Kofi A. Busia, maar dat nog geen beslissing was genomen over een gezamenlijke politieke partij.

Het complot van ex-president Nkrumah om Ghana binnen te vallen wordt gesteund door de Sovjet-Unie, Cuba en andere communistische landen, aldus getuigen voor de commissie van onderzoek naar de samenzwering, waarvoor op 20 november vorig jaar luchtmaarschalk M. A. Otu en zijn aide-de-camp marine-luitenant B. O. Kwapong werden gearresteerd. (Zij zelf willen alleen voor een tribunaal getuigen). Nkrumah kreeg wapens uit Egypte en een krachtige radiozender was voor hem geïnstalleerd door het ambassade-personeel van de Sovjet-Unie, terwijl ook de Cubaanse diplomaten in Konakry aan het complot meewerken, aldus een getuige. Een ander verklaarde dat Nkrumah uit Oost-Duitsland twaalf vliegtuigen en een grote hoeveelheid ammunitie had

gekregen. In verband met dit onderzoek werden de kapiteins van de twee Russische visserschepen (die aangehouden werden wegens schending van de territoriale wateren) ook nog vastgehouden na hun veroordeling op 26 februari in Sekondi tot een boete van 200 cedis (f704. —) of zes maanden gevangenis. Na gehoord te zijn door de commissie mochten zij op 19 maart het land verlaten.

Bij een staking op de goudmijnen van Obuasi, braken op 3 maart onlusten uit. Drie mijnwerkers werden dodelijk getroffen door de politie, drie gearresteerd, verscheidene gewond, terwijl de schade ruim 140 000 gulden bedroeg. De aanleiding was de overname van de *Ashanti Goldfields Cor-*

poration door de Britse LONRHO, hetgeen volgens de mijnwerkers financiële nadelen voor hen betekenen zou. Maar na een schriftelijke verzekering van het tegendeel en de belofte dat het TUC o.l.v. secretaris-generaal B.A. Bentum zou gaan onderhandelen, werd de staking op 10 maart beëindigd. Volgens geruchten zouden aanhangers van Nkrumah, die in de noord-westelijke streek van Enchi bij de grens met Ivoorkust ageren voor zijn terugkeer, de aanstichters van deze staking zijn. De Ghanese ambassadeur bij de EEG heeft op 19 februari in Brussel mondeling het verzoek gedaan dat Ghana wordt toegelaten tot de EEG zonder te specificeren in welke vorm.

Ankrah's corruptie

Ruim een maand voor zijn aftreden had generaal Ankrah de leden van zijn regering nog gewaarschuwd, dat zij zich niet moesten laten gebruiken door enige belangengroep, want 'zulk een stap zou Uw onpartijdigheid en effectiviteit als bewakers van het recht en beschermers van het volk compromitteren'. Dit zei het Ghanese staatshoofd op 24 februari ter gelegenheid van de derde verjaardag van de staatsgreep, die een einde moest maken aan corruptie. Ankrah werd juist ook door zijn onkreukbaarheid door velen gezien als een boven de partijen staande vader-figuur, die zeker in aanmerking kwam voor het presidentschap, wanneer Ghana tegen eind september terugkeert naar een burgerregering. En uitgerekend deze Ankrah sloeg zijn eigen waarschuwing in de wind en nam geld aan van buitenlandse firma's. In een redactioneel hoofdartikel op 11 april noemt de *Times* het 'ironisch' dat Ankrah 'geen vertrouwen koesterde in het werkelijke aanzien dat hem het presidentschap scheen te verzekeren, maar toegaf aan de vleierijen van buitenlandse belangen, die hem hulp beloofden voor zijn verkiezingskas'. Ankrah moest het wel bekennen en trad af – een maand voordat (op 1 mei) de partijpolitiek weer een rol zou gaan spelen. Dit schandaal kwam plotseling en onverwacht, aldus de *Legon Observer* (vol. 4, nr. 8, 11 april, p. 1) die het optreden van Ankrah in krachtige bewoordingen veroordeelde en hem 'een bijzonder gebrek aan plichtsgevoel, aan fatsoen, aan betamelijkheid en aan verantwoordelijkheid' verweet. Maar geheel onverwacht kwam het bericht toch niet, want er was al eerder sprake van corruptie en beïnvloeding van de NLC door buitenlandse firma's. Ankrah zelf had vorig jaar augustus ontkend, dat er iets van waar was, maar al eerder was het vermoeden gerezen dat Ankrah's regering niet onschuldig zou zijn aan misbruik van macht voor persoonlijk gewin. Zo was de mislukte operatie *Guitar-Boy* door jonge luitenanten opgezet, kennelijk in de overtuiging dat de leden van de militaire regering bezig waren hun schaapjes op het droge te brengen. En al kon tot nu toe worden aangenomen dat de NLC betrekkelijk vrij was van corruptie, nu uitgerekend Ankrah zich daaraan

heeft schuldig gemaakt, is veler logische gevolgtrekking dat ook de anderen wel niet helemaal brandschoon aan de politieke strijd zullen beginnen. Vandaar dan ook, dat de pers, de advocatenvereniging, de vakbeweging en de studentenunie om een volledig onderzoek hebben gevraagd. Het nieuwe staatshoofd, brigade-generaal Akwasi Amankwa Afrifa (die als kapitein samen met kolonel Kotoka in 1966 Nkrumah afzette en toen de gepensioneerde generaal-majoor Ankrah naar voren schoof) zal er niet onder uit kunnen, al was het alleen maar om te bewijzen, dat Ankrah's corruptie niet 'het topje van een ijsberg' is, zoals *West Africa* (nr. 2706 van 12 april) in een redactioneel artikel oppert. Bovendien zullen de namen van de betrokken buitenlandse firma's openbaar moeten worden gemaakt ten einde te voorkomen dat de gebruikelijke achterdocht tegen alle buitenlandse firma's omslaat in ongefundeerde verdachtmakingen.

Een volledig onderzoek (met openbaarmaking van de resultaten) is noodzakelijk want een nieuw optredende burgerregering zou zonder dit onderzoek al vanaf het begin te kampen hebben met de begrijpelijke achterdocht tegen de politici. Bekend gemaakt zal moeten worden welke toekomstige politici nu al afhankelijk zijn van buitenlandse handelsbelangen in Ghana waardoor zij de 'onafhankelijkheid van hun optreden compromitteren en hun toekomst – samen met die van het land – al verpanden voordat zij de strijd aanbinden' (aldus *Legon Observer*, a.w., p. 1). De kwestie wordt er niet overzichtelijker op, nu een duidelijke voorkeur van de kiezers voor een of andere politicus of partij ontbreekt. Bovendien zijn er sinds de opheffing van het verbod al een tiental politieke partijen aangekondigd: de *Progress Party* van dr. Kofi Busia, de *National Alliance of Liberals* van Komla Gbedemah, de *Nationalist Party* van Joe Appiah, samen met Modesto Apaloo, de *All People's Party* van dr. E. V. C. de Graft Johnson, het *All People's Congress* van de arts John Bilson, de *Ghana Democratic Party* van John Alex Hamah, de *Ghana Labour Party* van Frank Wudu, de *Black Power Party* van de zakenman Kwesi Robertson Safi, de *National Reconstruction Party* van Mark Diamond Nii Addy en de *Youth Party* van de onderwijzer A. G. S. Grant. Waarin de partijen verschillen en wat hun beginselen zijn is nog niet bekend. Maar de mogelijkheid is niet uitgesloten dat de versplintering zich voortzet en dat dan traditionalistische, regionalistische elementen een belangrijke rol zullen gaan spelen in de partijpolitiek, al zijn er per decreet enkele maatregelen tegen genomen (zie hierboven onder chronologisch overzicht). Versplintering, regionalisme of zo men wil: tribalisme, met gevolglijke decentralisatie zouden (anders dan bijvoorbeeld ter zake van Biafra of de toenmalige Centraalafrikaanse federatie) de levensvatbaarheid van het geheel in gevaar brengen. De Ghanese militairen zouden in een dergelijk geval van eventuele nieuwe spanningen wel eens kunnen weigeren het veld te ruimen (of daarna: wel weer eens kunnen ingrijpen), maar daarmee is het probleem niet opgelost, integendeel: juist het betrekkelijk a-politieke karakter van Ankrah's bewind heeft het regionalisme weer een kans gegeven.

De vakbeweging, de TUC, heeft niet alleen ergernis over de corruptie uitgesproken, maar ook de beschuldiging geuit dat onder Ankrah's leiding de Ghanese regering de ondernemers hadden gesteund zelfs toen 'naakt onrecht werd begaan aan de arbeiders'. Dat maakt de overgang naar de burgerregering nog moeilijker, want de economische spanningen worden niet alleen veroorzaakt door de al te toegevelijk geachte regeringshouding t.o.v. de buitenlandse handelsfirma's. Er is

ook toenemende kritiek op de NLC i.v.m. de grote werkeloosheid, de stijging van de prijzen en (vooral onder de cacaoboeren) ontevredenheid over de zware belastingdruk. De jonge Afrika wordt wel allerwegen geprezen om zijn dynamiek en zijn elan, toch is het de vraag of hij met zijn als 'rechts' betitelde dispositie de onrust aan het arbeidsfront bijvoorbeeld wel voldoende ernstig neemt. Want ook al lijkt het uitgesloten dat Nkrumah ooit zou terugkeren – een herleving van het Nkrumaïsme krijgt meer kans, naarmate de militaire autoriteiten (en straks de burger-politici) de positie van de buitenlandse firma's onaangetast laten (daarmee bovendien al dan niet gefundeerd de verdenking van corruptie op zich ladend), de prijzen niet weten te stabiliseren, de belastingdruk op de cacaoboeren niet verlichten, de werkeloosheidscijfers niet drukken en de arbeidsonlust niet bestrijden anders dan met politieke middelen. Er lijkt niet veel meer voor nodig om de zomer in Ghana lang en heet te doen zijn.

klr

Guinee Op 26 februari werden in Labé (Noord-Guinee) drie officieren van een afdeling parachutisten gearresteerd. Tijdens het vervoer naar Konakry trachtten zij tevergeefs naar Mali uit te wijken. Het Speciale Militaire Tribunaal dat deze zaak in onderzoek had, concludeerde 11 maart dat een complot met hulp van het Franse imperialisme en met actieve medewerking van Afrikaanse regeringen tegen de Guinese revolutie was gesmeed. Op 13 april verklaarde een anonieme commentator voor radio-Konakry dat de Ivoorkuster president, Houphouët-Boigny en zijn vrienden hadden besloten nog dit jaar een einde te maken aan het bewind van Sékou Touré, desnoods door middel van een oorlog.

In de nacht van 17 op 18 maart werden in verband met het complot een tiental personen gearresteerd. Onder hen bevonden zich de waarnemend staf-chef van het leger en staatssecretaris voor de burgerlijke arbeidsdienst, kolonel Kaman Diaby en de staatssecretaris voor rurale economie en ambacht, Fodiba Keita. Laatstgenoemde was in 1965 ook al in een complot gemoeid; hij verloor toen zijn zetel als minister van defensie en nationale veiligheid.

President Sékou Touré zei in zijn radiotoespraak van 21 maart dat hij over een op 31 oktober 1958 gedagtekend document beschikt, waaruit blijkt dat Diaby instructie uit Parijs ontving om het Guinese leger te infiltreren. Het doel van het complot was hem te doden en de regering omver te werpen. Hiervoor zouden parachutisten, die in

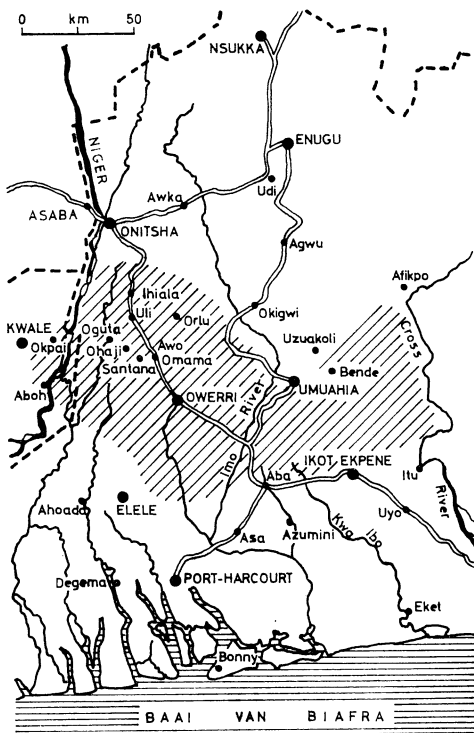
Labé zijn gelegerd, worden ingezet. Diaby zou dan de tweede Guinese republiek uitroepen. De president beschuldigde de Guinese bourgeoisie van medeplichtigheid.

Een week later uitte radio-Konakry de beschuldiging dat generaal de Gaulle de subversieve bewegingen in Guinee organiseert en daarbij gebruik maakt van Guineërs in het Franse leger.

Guinee (Port) De nationale bevrijdingsbeweging, de PAIGC, is bereid onderhandelingen te openen met de Portugese regering aldus werd op 7 februari in Algiers bekendgemaakt door de secretaris-generaal van de PAIGC, Amílcar Cabral. Volgens hem is Portugal van plan het leger in Guinee te versterken met 10 000 man, die door de NAVO bewapend zijn. Op deze persconferentie maakte Cabral ook bekend, dat in het afgelopen jaar 1700 Portugese militairen waren gedood, 24 krijgsgevangenen waren gemaakt en dat 200 voertuigen, 60 boten en tien vliegtuigen waren vernield of beschadigd. Twee dagen later verklaarde Cabral in Dakar dat de inneming van drie versterkte kampementen, Balana en Gandembel in het zuiden en Madina in het zuidoosten de positie van de Portugezen ernstig had aangetast. Bij Madina werden 50 Portugese militairen op de vlucht bij het oversteken van de rivier gedood. (Daags tevoren had het Portugese persbureau ANI bekendgemaakt dat 47 soldaten verdronken waren toen hun vlot kapseisde op de Corubalrivier).

Van 13 tot 19 februari hebben militaire attaché's

weging van de Biafranen tussen Umuahia en Orlu tot staan te brengen, mislukten. Daarentegen heeft de derde *Marine Commando Division* van kolonel Benjamin Adekunle sinds begin februari zware verliezen geleden in de sectoren Ahoada, Elele, en Owerri. Half februari verklaarden de Biafranen op 50 kilometer van Port Harcourt te zijn, waar zij Elele op het kruispunt van de weg naar Owerri bedreigden.

Gearceerde gedeelte geeft ongeveer het grondgebied aan dat onder Biafranse controle staat; met name in het noorden en in het zuiden is het onder Biafranse controle staande gebied waarschijnlijk groter.

In verband met de Biafranse offensieven werden versterkingen gestuurd naar de derde divisie. Begin maart werden ongeveer 2000 man van deze divisie in Owerri omsingeld. Zij konden nog

slechts bevoorraadt worden vanuit de lucht, want geen landingsbaan stond tot hun beschikking. Na een aantal mislukte pogingen de omsingeling van buiten af te doorbreken, moest het defensiehoofdkwartier op 28 april toegeven dat Owerri in Biafranse handen was (Biafra had al vier dagen eerder de herovering bekend gemaakt). Van Nigeriaanse zijde werd verklaard dat de terugtrekking tijdelijk was en om tactische redenen geschiedde. Volgens Biafra waren bij de vlucht van de omsingelde Nigerianen minstens duizend man omgekomen, in een hinderlaag bij Avu. Ook bij Azumini, ongeveer 24 kilometer ten zuidoosten van Aba wisten de Biafranse troepen enkele dorpen te heroveren. Volgens waarnemers is de herovering van Owerri een belangrijke psychologische compensatie voor het verlies van Umuahia. (Owerri is de vijfde Biafranse stad, centrum voor de met twee miljoen inwoners dichtbevolkte gelijknamige provincie). Bovendien is de plaats van grotere strategische betekenis dan Umuahia, aangezien Owerri gelegen is aan een kruispunt van wegen tussen Umuahia, Orlu, Ihiala, Oguta, Aba, Ahoada en Port Harcourt. Berichten van 30 april en 1 mei aan het eind van de verslagperiode wezen erop dat de herovering van Owerri de inzet was van een nieuw Biafraans offensief over een frontbreedte van 200 kilometer om de steden Aboh en Asaba aan de westelijke oever van de Niger te heroveren, terwijl ook tegen het gebied van Port Harcourt nieuwe aanvallen werden gemeld.

De federale militaire opmars naar Umuahia, die volgens Biafra al in januari begonnen was, werd in februari opgevoerd met zware artillerie en luchtbombardementen, waarbij vooral burgerdoelen werden getroffen, zo werd van Biafranse zijde gemeld. In de verslagperiode werden, volgens verklaringen van ooggetuigen, journalisten en rapporten, bombardementen uitgevoerd op burgerdoelen in en rondom Umuahia op 6, 9, 12, 20, 22, 26 februari; 2, 3, 4, 9, 11, 20 maart; 2 en 8 april. Het Nigeriaanse ministerie van defensie verklaarde op 2 maart dat bombardementen van burgerdoelen toevallig zijn. Daags daarna verzekerde Gowon in antwoord op vragen van de Britse regering dat strikte instructies waren uitgevaardigd aan de luchtmacht om burgerdoelen

te vermijden en alleen militaire installaties aan te vallen. Het internationale Rode Kruis maakte op 24 maart in Genève bekend dat er sinds september 1967 ongeveer vijftig meldingen zijn binnengekomen over bombardementen van burgerdoelen, waar militaire installaties in de buurt ontbraken. Het Amerikaanse congreslid, de democraat Charles Diggs, voorzitter van de subcommissie Afrika van het Amerikaanse congres, verklaarde dat het bombardement van 6 februari alleen maar burgers betrof. In gelijke zin liet zich de republikeinse senator Charles Goodell uit. Winston Churchill rapporteerde in de *Times* van 21 februari dat het bombardement daags tevoren 'ontegenzeggelijk een opzettelijke aanval op de burgerbevolking was'. Tijdens het bestand dat Nigerië eenzijdig afkondigde voor 26 en 27 februari i.v.m. het Moslimfeest van Aid-el-Kebir, werd de dorpsmarkt van OzuAbam gebombardeerd waarbij volgens opgaven van de provinciaal secretaris 20 mannen, 143 kinderen en 346 vrouwen omkwamen. Volgens het Britse (Labour) parlementslid Frank Allaun (bij zijn terugkeer uit Biafra op 12 maart) was er geen twijfel over mogelijk, dat burgerdoelen werden gebombardeerd. Daags tevoren had het internationale waarnemersteam in Nigerië gerapporteerd, dat geen conclusie kon worden bereikt over beschuldigingen van bombardementen in het wilde weg. Over de periode van 14 januari tot 6 maart rapporteerde het team: 'it is impossible to receive proof that such allegations are false'. De persoonlijke afgezant van president Nixon (en coördinator van de Amerikaanse hulp aan Nigerië) Clarence Clyde Ferguson, verklaarde op een persconferentie in Lagos op 27 maart duidelijke bewijzen te hebben gezien van bombardementen op een markt en een school. Vier dagen later verklaarde Gowon, op een persconferentie ter gelegenheid van Wilsons bezoek, dat Biafra zulke zaken in scène zet, of militaire doelen bij burgers of burgers bij militaire doelen haalt. De commissie-Diggs rapporteerde op 12 maart aan de Amerikaanse senaatscommissie voor buitenlandse zaken dat bij voortdurend van het bombarderen van burgerdoelen, geconcludeerd moest worden dat de 'motivation is malicious'.

De pogingen van de OAU-verzoeningscommissie

(van 17 tot 20 april in Monrovia in vergadering bijeen) om een einde aan de oorlog te maken, zijn mislukt. Onder voorzitterschap van keizer Haile Selassie vergaderden in de Liberiaanse hoofdstad de staatshoofden van Kameroen, Congo-Kinshasa, Liberïë, Niger en de Ghanese vice-voorzitter van de National Liberation Council. (Generaal Gowon, die eerst wel aanwezig zou zijn, was verhinderd wegens zijn huwelijk op 19 april in Lagos). In de slotverklaring wordt voorgesteld dat de beide partijen een verenigd Nigerië aanvaardden die alle vormen van veiligheid verzekert voor al zijn burgers. Vervolgens kan een wapenstilstand worden verkregen gevolgd door vredesonderhandelingen, eventueel onder de goede diensten van de OAU-verzoeningscommissie. De commissie 'noted with satisfaction that the Federal government of Nigeria accepted the proposals' en betreurde dat de vertegenwoordiger van Biafra (Sir Louis Mbanefo) niet hetzelfde had gedaan. De commissie 'again solemnly appeals to the leaders of the secession and all supporters to accept and implement the declaration so that reconciliation, peace and unity may be restored to Nigeria'. Secretaris-generaal Diallo Telli verklaarde dat de verantwoordelijkheid voor het mislukken van de besprekingen aan Biafra werd toegeschreven, maar dat de commissie getracht had geen partij te kiezen. Sir Louis Mbanefo verklaarde dat zijn delegatie de slotverklaring onmogelijk had kunnen aanvaarden gezien het voorwaardelijke uitgangspunt van de Nigeriaanse eenheid. Volgens hem had de commissie tijdens de besprekingen niet anders gedaan dan te proberen de Biafranen over te halen de conceptie van een verenigd Nigerië te aanvaarden. Tijdens oponthoud in Wagadoegoe, verklaarde Niger's president, Diori Hamani, dat de bijeenkomst niet een volledige mislukking was, aangezien een belangrijke stap was gezet op de weg naar de vrede. Door niet langer te eisen dat het woord 'federaal' wordt gebruikt, maar het woord 'verenigd' in plaats daarvan, hadden de Nigeriaanse autoriteiten een wijde keus mogelijk gemaakt, van federatie en confederatie tot associatie. In Parijs verklaarde op 23 april de Biafraanse commissaris voor binnenlandse zaken, Christopher Mojekwu, een lid van de delegatie, dat

secretaris-generaal Diallo Telli opzettelijk de Monroviabijeenkomst had gesaboteerd. Volgens Mojekwu had Telli tweemaal een compromis weten te verijdelen, door druk uit te oefenen op de leden van de adviescommissie die geneigd waren een formule te aanvaarden, die niet helemaal overeenkwam met de resolutie van Kinshasa van september 1967. Volgens Mojekwu moeten krachtens Afrikaanse traditie de oorlogvoerende partijen gescheiden worden voordat enige schikking en verzoening van betekenis begint. In vredesonderhandelingen moeten alle vormen van associatie volledig worden onderzocht, en waarborgen voor veiligheid, zowel binnen als buitenslands moeten duidelijk worden omljnd. Tenslotte wil Biafra de economische en andere banden met Nigerië handhaven en eventueel in de toekomst laten groeien, maar onmiddellijke politieke unie is uitgesloten. Ook het bezoek dat de Britse premier Harold Wilson van 27 tot 31 maart aan Nigerië bracht, gevolgd door een bezoek aan Addis Abeba, heeft niet geleid tot een beëindiging van de vijandelijkheden. Wilson had op 20 maart verklaard dat hij niet ging om een wapenstilstand te bereiken of te bemiddelen, maar 'als een vertegenwoordiger van Britse belangen'. Bij zijn aankomst in Lagos, verklaarde Gowon in zijn begroetingstoespraak, dat hij 'geen dramatisch vredesinitiatief' van Wilson verwachtte. Behalve besprekingen met federale autoriteiten bracht Wilson bezoeken aan enkele ziekenhuizen en vluchtelingenkampen in Enugu, Port Harcourt en Calabar. Op 31 maart nodigde de Britse premier het Biafraanse staatshoofd Ojukwu uit voor een ontmoeting in Addis Abeba, Nairobi, Monrovia, Jaounde, Accra, Lomee, Dakar of aan boord van de *Fearless*. Biafra verklaarde de uitnodiging niet te kunnen aannemen aangezien Wilson op 2 april weer in Londen moest zijn voor het Lagerhuis en Ojukwu i.v.m. het nieuwe Nigeriaanse offensief (dat samenviel met Wilsons bezoek) niet op zulke korte termijn weg kon. Wilson (die na terugkeer naar Londen toef dat de korte termijn waarin de uitnodiging was vervat een moeilijkheid opleverde voor Biafra) verklaarde op 2 april dat zijn bezoek nuttig was geweest en dat Gowon ook onmiddellijke en onvoorwaardelijke besprekingen

met Biafra wilde, maar op basis van wederzijdse erkenning dat de eenheid van Nigerië gehandhaafd moet worden. Wilson's suggestie dat ook een internationaal waarnemersteam naar de Biafraanse kant van het front wordt gezonden, werd op 9 april door radio Lagos een verspilling van tijd en geld genoemd, want het rapport zou partijdig en inaccuraat zijn. Door de *Financial Times* van 17 maart werd onthuld dat aan hooggeplaatste Biafranen een Russisch vredesvoorstel was gedaan, dat neerkwam op toekenning aan Biafra van een internationale status zoals Oekraïne dat afzonderlijk lid is van de Verenigde Naties. Door het regeringsblad *Izvestia* van 27 maart werden deze 'leugens' ontkend. In een boodschap aan de ministers van buitenlandse zaken van de EEG-landen stelde Ojukwu op 13 maart voor, dat een bestand van een maand wordt afgekondigd, terwijl tegelijk onderhandelingen worden gevoerd om te komen tot een wapenstilstand waarna onvoorwaardelijke onderhandelingen kunnen beginnen. Een maand eerder op 16 februari had de vroegere president van Nigerië, dr. Nnamdi Azikiwe, in Londen een vredesplan ontvouwd, waarbij een commissie van de Veiligheidsraad aangevuld met Gaboen, Ivoorkust, Portugal en Tanzania binnen een week aanbevelingen doen voor een wapenstilstand. Vereist zijn: een totaal verbod van wapenleveranties, opheffing van de blokkade, een militair bestand, een internationale VN-vredesmacht in de omstrede gebieden, demobilisatie van Nigeriaanse en Biafraanse strijdkrachten, referendum in de oorlogsgebieden en politieke unie van het confederale type zoals overeengekomen in Aburi januari 1967 met een 'joint services authority' op bepaalde terreinen van regering en bestuur. Daags nadat Zik zijn plan had ontvouwd werd het door de Nigeriaanse regering afgewezen als een inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van Nigerië. Op uitnodiging van paus Paulus VI waren zes bisschoppen uit Nigerië en Biafra naar Rome gekomen om besprekingen te voeren over beëindiging van de oorlog. Op 7 februari verklaarde de paus dat het niet gaat om een concreet politiek plan, maar om plechtig te verklaren dat niet door oorlog maar door oprechte onderhandelingen een oplossing

kan worden gevonden. De Amerikaanse senator (Republiek) Charles Goodell verklaarde na een bezoek aan Nigerië en Biafra op 19 februari dat beslissende actie absoluut nodig was om een indirecte vorm van genocide te voorkomen. Een gezamenlijke congresdelegatie rapporteerde op 12 maart aan de senaatscommissie van buitenlandse zaken, dat de vs 'informele gesprekken' moet voeren met de Sovjet-Unie, Groot-Brittannië en Frankrijk om te komen tot opschorting van alle wapenleveranties aan beide zijden. Volgens de delegatie moet een wapenstilstandsovereenkomst opgesteld worden door een Afrikaanse organisatie, aangezien het een Afrikaans probleem is. Op 22 maart werd bekend dat Haïti als vijfde staat Biafra diplomatieke erkenning heeft verleend.

Het sterftecijfer in Nigerië en Biafra veroorzaakt door honger, was in de winter aanzienlijk gedaald, vergeleken bij de zomer van 1968, aldus werd op 22 april in Genève bekend gemaakt door de Unicef. De voedselsituatie die in maart minder ernstig was dan in december en januari, zou in april en mei weer ernstig kunnen worden, waarvoor de bevoorradings met ongeveer 300 ton niet voldoende zal blijken, aldus Ferguson, Nixon's persoonlijk vertegenwoordiger op 27 maart. Het gebrek aan medicijnen zal toenemen, de tuberculose is epidemisch en de volwassenen worden vatbaarder voor besmettelijke ziekten. Het gebrek aan proteïne was niet meer zo nijpend, maar het gebrek aan koolhydraten was een nieuw gevaar, aldus maakte de commissaris-generaal van het internationale Rode Kruiscomité voor West-Afrika, A. Lindt, op 20 februari bekend. De nachtelijke vluchten van de verschillende hulpverleningsorganisaties vonden

plaats vanaf Cotonou, Sao Tome en sinds 17 maart ook weer van Fernando Poo (krachtens een nieuwe overeenkomst tussen het Rode Kruis en regering van Equatoriaal-Guinee, die de vluchten op 6 januari verboden had). Een viertal vliegtuigen in dienst van Caritas, dat begin februari op Uli met brandbommen was bestookt, kon nog naar Sao Tomé terugkeren, maar het aantal nachtelijke landingen op het gebombardeerde Uli was gedaald van 19 tot 5. Het internationale Rode Kruis hoopte eind februari via drie vliegtuigen van Fernando Poo en vier van Cotonou tussen de 100 en 200 ton per nacht over te vliegen. (De *Joint Church Aid* heeft in een jaar tijds in 2025 vluchten 19 309 ton hulpgoederen overgevoegen.) Nigerië verklaarde zich bij monde van de commissaris van voorlichting, Enahoro, op 10 februari bereid om rode kruisvluchten bij dag van Cotonou te inspecteren, maar bleef gekant tegen nachtelijke vluchten, waarvoor geen vergunning werd verstrekt. De commissaris van buitenlandse zaken, dr. Okoi Arikpo, verklaarde op 21 februari in Addis Abeba dat Nigerië bereid is een luchtcorridor bij dag toe te staan naar Obilago (het op Biafra veroverde vliegveld Uturu) vanwaar onder internationale controle de voedseltransporten over de weg naar Biafra kunnen gaan. Een week eerder had Ojukwu zijn bezwaren tegen een landcorridor herhaald. Volgens Biafra kan de hulp het best verleend worden via de zee en met maximaal gebruik van nachtvluchten. Op 26 maart offerde Ojukwu aanvoer over de Niger tot Oguta en vandaar direct in Biafra. Ook bood hij aan een nieuw vliegveld aan te leggen voor uitsluitend dagvluchten.

Nigerië en Biafra: winst en verlies

De verovering van Umuahia was voor de Nigerianen ditmaal geen reden om het spoedig einde van de oorlog in het vooruitzicht te stellen, zoals gebeurde bij de verovering van andere, belangrijke Biafraanse steden. Een dergelijk optimisme (ten toon gespreid bij iedere aankondiging van het 'laatste offensief') zou nu dan ook opvallend misplaatst zijn geweest, want vrijwel onmiddellijk na de verovering van Umuahia ging Owerri voor de Nigerianen weer verloren. Bovendien drongen de Biafranen nog steeds op naar Port Harcourt en bedreigden zij ook posities op de westelijke

oever van de Niger. Na het débâcle van Owerri zijn een aantal officieren van de derde divisie, zoals de kolonels Adekunle en Haruna, overgeplaatst naar administratieve baantjes, want de Nigeriaanse militaire regering heeft kennelijk de (waarschijnlijk toch ijdele) hoop dat de militaire impasse uitsluitend aan het falen van individuele bevelhebbers kan worden geweten. Voor Biafra (kort voor de tweede verjaardag van zijn onafhankelijkheid op 30 mei) heeft deze militaire impasse althans dit voordeel, dat de onmogelijkheid van een militaire oplossing van het conflict er steeds duidelijker door wordt. Niet alleen paus Paulus VI liet zich in die zin uit, maar ook Ivoorkust's Houphouët-Boigny en Gaboen's Albert Bongo. De onmogelijkheid van een militaire oplossing wordt ook steeds meer ingezien door Afrikaanse staatslieden, die Biafra niet erkennen, zoals Oeganda's Milton Obote, die op 18 maart de landen veroordeelde die openlijk door gaan met wapenleveranties aan Nigerië. Volgens hem zouden zij pas gelukkig zijn als Biafra uit begraafplaatsen zou bestaan. Ook Senegals president Léopold Senghor acht een militaire oplossing uitgesloten. Volgens hem wordt de oorlog op gang gehouden door Europese mogendheden (*Jeune Afrique*, 12 mei 1969 p. 21).

De Nigeriaanse autoriteiten moeten wel haast de wanhoop nabij zijn, dat in de kostbare oorlog (die toch al met zo weinig enthousiasme door de Nigerianen was begonnen) niet de gewenste snelle resultaten kunnen worden geboekt. Deze wanhoop zou de verklaring kunnen zijn voor de volharding, waarmee tijdens de verslagperiode aanvankelijk in Lagos werd beweerd, dat het bombarderen van burgerdoelen niet plaats vond. Toen de bewijzen van het tegendeel onweerlegbaar bleken, weet Lagos het bombarderen van burgerdoelen aan 'toeval' of aan Biafra waar journalisten geësceneerde tafereelen zien. (Om diezelfde reden is Lagos gekant tegen een internationaal waarnemersteam aan de Biafraanse kant van het front want deze 'verspilling van geld en tijd' zou toch slechts resulteren in een 'partijdig en inaccuraat' rapport.) En sinds het rapport van de Amerikaanse commissie-Diggs van 12 maart, dat er bij herhaling sprake moest zijn van voorbedachte rade, gingen de bombardementen van burgerdoelen toch door. Wel werd betreurd dat burgers het slachtoffer konden worden van de bombardementen, maar dat werd toch als een onvermijdelijk gevolg gezien van oorlog. Voor Nigerië lijkt dus niet alleen de blokkade met zijn honger-effect op de burgerbevolking een gerechtvaardigd oorlogsmiddel, maar ook het al dan niet opzettelijk bombarderen van burgerdoelen (al kan formeel aangetoond worden dat strikte orders zijn uitgevaardigd om die te vermijden.) Maar evenals de hongerblokkade bereiken ook de bombardementen het tegendeel van het beoogde effect. Zo verklaarde Nixon's persoonlijke afgevaardigde C. C. Ferguson (op een persconferentie in Lagos op 27 maart) dat de fragmentatiebommen een positieve uitwerking hebben op de Biafraanse moraal: *'I was impressed by the sense of being aware of the determination of these people to live or die together, and this can unfortunately be attributed to the bombings which provide an extraordinary type of unity for the people'*. De Britse premier Wilson waarschuwde Gowon, dat de bombardementen geen positieve militaire betekenis hadden, maar wel politieke nadelen. Gaan desondanks de bombardementen van burgerdoelen toch nog door, dan kan er inderdaad sprake zijn van voorbedachte rade, in de zin van de commissie-Diggs, maar ook van een communicatie-stoornis tussen Lagos en de piloten, die geen precisie-

bombardementen binnen het bereik van Biafraans luchtafweer aandurven. In beide gevallen krijgt het prestige van de federale regering een knauw.

Een ander, derde, punt in het nadeel van Nigerië is, dat door Biafra's bedreiging van de olievelden, de olie-installaties en het (vaak buitenlandse) personeel van de oliemaatschappijen de vraag om een wapenstilstand en onvoorwaardelijke onderhandelingen ook van die kant zal kunnen toenemen. Dan zou het conflict eindelijk het internationalisatie-aspect krijgen, dat tot nu toe vooral door het Westen (inclusief de Sovjet-Unie) is ontkend, op grond van de overweging dat ondanks wapenleveranties e.d. de oorlog een intern Afrikaanse, zo niet een binnenlandse aangelegenheid van Nigerië is. De verscheidene plannen, die de laatste maanden ter zake van een wapenstilstand zijn voorgesteld, o.a. door oud-president dr. Nnamdi Azikiwe, door (de inmiddels tot generaal bevorderde) Ojukwu en door Léopold Senghor, bestrijden de opvatting dat de oorlog (èn de vrede) een intern Afrikaanse kwestie is (in het rapport van de commissie-Diggs aan de senaatscommissie van buitenlandse zaken, wordt wel gesteld dat een wapenstilstandsovereenkomst door een Afrikaanse instelling moet worden opgesteld aangezien het een Afrikaanse aangelegenheid is, maar voorwaarde is opschorting van alle wapenleveranties, waarvoor niet-Afrikaanse mogendheden verantwoordelijk zijn). In de genoemde plannen draait de realisering van een wapenstilstand om inschakeling van de Verenigde Naties, de Verenigde Staten en het Gemenebest, want in de woorden van Azikiwe (die sinds augustus 1968 niet meer voor de Biafraanse regering is opgetreden en sindsdien 'incognito' in Londen verbleef): 'de OAU is gebleken weer een internationale discussieclub te zijn', terwijl de vredesonderhandelingen vorig jaar in Addis Abeba een 'monumentale mislukking' waren. Ook de bijeenkomst van de OAU-verzoeningscommissie in Monrovia (van 17 tot 20 april jl.) is een mislukking geworden, want in feite werd niets anders gedaan dan te proberen de Biafraanse delegatie over te halen tot het Nigeriaanse standpunt, al werd het woord 'federaal' vervangen door 'verenigd'. Dat hier sprake was van een kleine, niet wezenlijke concessie wordt bevestigd door de beschuldiging van Mojekwu (zie chronologisch overzicht hierboven), dat de aanwezige bereidheid in de adviesraad tot een wezenlijke concessie was gesaboteerd. Evenals de OAU is ook de Britse regering erop gericht het Nigeriaanse standpunt te doen zegevieren, waarbij de schuld voor het mislukken van bemiddelingspogingen op de Biafranen wordt geworpen. Zo verklaarde de Britse premier Wilson na zijn terugkeer uit Lagos en Addis Abeba op 3 april in het Lagerhuis, dat Gowon bereid was onmiddellijke en onvoorwaardelijke onderhandelingen te voeren, mits slechts op basis van de erkenning van de noodzaak Nigerië's eenheid te handhaven. Daarmee bagatelliseerde Wilson, evenals de OAU, Biafra's aanspraak op het zelfbeschikkingsrecht tot een onbelangrijk, niet-wezenlijk randverschijnsel van een persoonlijke ambitie. Door deze hardnekkig volgehouden negatie van de kern van de zaak is Groot-Brittannië voor Biafra de grote schuldige in deze oorlog, terwijl Nigerië vooral Frankrijk ervan beschuldigt de oorlog op gang te houden. Maar de Franse regering ontkent nog steeds wapens aan Biafra te geven of te leveren, en al verklaarde de Franse minister van buitenlandse zaken, Michel Debré, op 23 april, dat Biafra recht heeft op zelfbeschikking – zover als een diplomatieke erkenning van Biafra is de Franse regering nog niet gegaan (de Franse parlementsleden,

die na een bezoek aan Biafra aandrongen op erkenning, stelden de genocide aan de kaak nadat 28 ooit in Biafra werkzame Franse artsen, journalisten en piloten retorisch hadden gevraagd of het om een 'collectieve hongerstaking' dan wel om een 'genadeloze blokkade' ging). Een dergelijke erkenning van Biafra zou kunnen bijdragen tot een snelle beëindiging van de vijandelijkheden (volgens de Afrikanist Jean Ziegler, in *Jeune Afrique* van april 1969 is het zelfs de enige efficiënte manier. Ook de voormalige Amerikaanse presidents-candidaat, senator Eugene McCarthy, sprak zich uit voor erkenning). Daarbij gaat het Biafra wellicht meer om een zekere internationale status met preventieve waarborgen van internationale bescherming dan om volledige soevereiniteit (zo ook *Guardian* 28 april 1969). Zo zei Ojukwu op 12 februari dat er een realistische basis voor samenwerking met Nigerië is, en dat een associatie van zeventig jaar niet kan worden genegeerd. Overleg over de toekomstige vorm van samenwerking zou wellicht kunnen leiden tot een associatie (of 'confederatie') in de geest van de Aburi-besluiten, waarbij Nigerië zijn indeling in twaalf staten opgeeft en Biafra zijn onverkorte soevereiniteit ter discussie wil stellen. Dit is de essentie van Senghor's vredesplan (*Jeune Afrique* van 12 mei 1969, p. 21). De Senegalese president hecht evenals Azikiwe in zijn (vrijwel onmiddellijk door Nigerië zowel als Groot-Brittannië afgewezen) plan, veel waarde aan het referendum onder toezicht van de Verenigde Naties waarbij Senghor nog het verrassende plan oppert om – eveneens onder toezicht van de VN – een volkstelling te houden: hetgeen i.v.m. de in 1964 gerezen moeilijkheden ter zake van de volkstelling toen interessante perspectieven opent. Biafra heeft al herhaaldelijk een dergelijke volksraadpleging aangeboden in de overtuiging dat de uitslag het recht op zelfbeschikking zou bevestigen, in wat Conor Cruise O'Brien (voormalig VN-vertegenwoordiger in Congo) op bezoek in Biafra op 8 april noemde 'the indigenous spontaneous movement with deep roots'. Deze inheemse spontane diepgewortelde beweging te bestrijden, blijkt nog steeds een te zware opgave, zelfs voor het numeriek veel sterkere Nigerië, dat over machtige bondgenoten beschikt, de sympathie heeft van een internationale organisatie als de OAU en een gevestigd diplomatiek netwerk benut. Om de erkenning te voorkomen, dat Biafra inderdaad zo'n spontane diepgewortelde volksbeweging is, wordt Biafra's uithoudingsvermogen aan andere, externe factoren toegeschreven. Zo heeft bijvoorbeeld de Nigeriaanse commissaris van voorlichting, Enahoro, op 10 februari de Volksrepubliek China ervan beschuldigd via Tanzania geld, goederen en wapens naar Biafra te brengen. Nog geen twee weken later verklaarde hij dat de roodchinese wapenleveranties niet veel betekenen, maar dat de Chinezen verantwoordelijk zijn voor de opleiding van de Biafraanse troepen. De val van Owerri werd niet toegeschreven aan het elan van een diepgewortelde volksbeweging, maar aan het falen van enkele Nigeriaanse officieren. Vroeger of later zal Nigerië rekening moeten houden met dit elan, waarvan Ojukwu op 16 maart bij de herleving van de Biafraanse Economische Commissie zei, dat door de uitdaging in de Biafraan naar voren was gebracht 'his ingenuity, his resourcefulness, his inventiveness. We have spectacularly broken into fields of technology and scientific inventiveness in a war which has baffled the world and which was hardly thought possible among Africans' (zo ook Winston S. Churchill in de *Times* van 5 maart 1969, en Philippe Decraene in *Le Monde* van 8 en 9 mei 1969).

De bemiddeling door de OAU is tot mislukken gedoemd aangezien deze regionale organisatie als fundamentele grondwet de integriteit en de soevereiniteit van de lid-staten onverkort handhaaft. Aanpassing van kunstmatige entiteiten aan meer realistische ontwikkelingen en verhoudingen is daarin niet mogelijk. Voor die beklemtoning van de *status quo* in Afrika worden redelijke argumenten aangevoerd: juist de erkende kunstmatigheid van de staatsgrenzen maakt wijziging tot een uiterst delicaat probleem. En opsplitsing of secessie moet worden vermeden in verband met de vaak toch al geringe levensvatbaarheid van de bestaande eenheden en de te verwachten grotere afhankelijkheid van de vroegere koloniale mogendheid. Maar Biafra (evenals Nigerië zonder de vroegere oostelijke deelstaat) is levensvatbaar (39 Afrikaanse staten hebben bijvoorbeeld minder inwoners) en in tegenstelling tot het schoolvoorbeeld van verwerpelijke secessie, Katanga, is Biafra niet de neo-kolonialistische inmenging van de vroegere koloniale heerser; integendeel, het is Nigerië, dat door deze oorlog afhankelijker dan ooit dreigt te worden van mogendheden als Groot-Brittannië en de Sovjet-Unie. O'Brien (auteur van 'To Katanga and Back') noemde het op 8 april in Biafra 'volmaakt consequent' om de Katangese secessie af te wijzen en de Biafraanse afscheiding te steunen, o.a. in verband met de steunverlening van de vroegere koloniale mogendheid, die van België naar Katanga ging, maar in dit geval naar Biafra's vijanden. O'Brien verwacht volgens het AFP van 11 april '69 dat Biafra 'de eerste werkelijk onafhankelijke Afrikaanse staat' wordt, ontstaan 'in de smeltkroes van oorlog en revolutie'. (Dit wordt over het hoofd gezien door Colin Legum die in de *Observer* van 16 maart 1969 Biafra een soortgelijk geval noemt als Katanga.) Tegenover het argument dat opsplitsing vermeden moet worden in verband met de levensvatbaarheid, stelde O'Brien in de *Observer* van 11 mei 1969: 'By what standards are strips of territory like Dahomey and Togo (one of which is represented in the other by the French) to be considered nations worthy of rejecting the concept of nationhood for which Biafrans have fought for nearly two years?' Als Biafra onderworpen wordt, betekent dit niet een bevestiging van de interne samenhang van een Afrikaanse staat, maar zoals O'Brien het noemt (*Observer* van 11 mei 1969) 'yet another achievement of external technology and firepower on African soil'. Tegenover het argument dat secessie niet kan worden aanvaard aangezien hierdoor de afscheiding van andere staten wordt bevorderd, stelde Ojukwu op 21 maart 'No country ever broke up because another one did. History has no evidence to justify such fears. What happens in each country depends on its peculiar set of circumstances'. En die bijzondere omstandigheden geven de Biafranen nu al twee jaar het uithoudingsvermogen om zich te verdedigen tegen wat zij aanvoelen als een onduidbare overheersing. Bemiddelingspogingen, die hiervan niet uitgaan, zijn derhalve gedoemd te mislukken. En hoe langer een onvoorwaardelijke wapenstilstand uitblijft, hoe moeilijker het zal worden de onvermijdelijke onderhandelingen te laten resulteren in een associatie met gemeenschappelijke diensten. Het alternatief is voortzetting van de impasse, voortzetting van uithongering en bombardementen, hetgeen neerkomt op wat de *Guardian* van 14 maart 1969 noemde 'the inevitable horrors of a 'final solution''.

Senegal Het parlement aanvaardde 18 april de volgende wetten: op de noodtoestand, op de staat van beleg, op de requisitie van personen, goederen en diensten; en op het toezicht op politieke propagandamiddelen uit het buitenland.

In april werd de club *Nation et Développement* opgericht, die de opvattingen van een belangrijk deel van de leidende groep vertolkt. De club streeft naar terugkeer tot een parlementair regiem, hetgeen ook inhoudt dat naast het staatshoofd een premier moet worden benoemd. (Van 1960 tot 1962 kende Senegal een parlementair bewind. Dit regeringssysteem werd verlaten na de mislukte staatsgreep van premier Mamadou Dia in december 1962.) Het schijnt dat president Senghor niet afwijzend tegenover dit streven staat. Een aanwijzing hiervoor kan worden gevonden in het feit dat Bara Diouf, een journalist van wie bekend is dat hij het vertrouwen van Senghor bezit, zich in een aantal artikelen achter de ideeën van de club schaarde.

Leerlingen van een middelbare landbouwschool te Bambey gaven in de nacht van 17 op 18 februari, door een surveillant aan te vallen en door onderwijzend en administratief personeel 12 uur vast te houden, uiting aan hun grieven over het leerprogramma, dat niet aan de Senegalese werkelijkheid is aangepast, over het gebrek aan leraren en over niet uitbetaling van zakgeld, waarop zij recht hebben. Er werden 18 leerlingen van school gestuurd. Op 25 maart begon uit protest hiertegen onder de leerlingen van een drietal middelbare scholen een staking, die zich snel uitbreidde en waarin ook studenten van de universiteit van Dakar betrokken raakten. De staking duurt nog steeds voort. Naar een schatting van eind april bleven 50% van de leerlingen van school weg. Op 28 april werden een aantal studenten gearresteerd met het gevolg dat de volgende dag de staking aan de universiteit algemeen werd. In zijn radiotoespraak van 3 april naar aanleiding van het negenjarig bestaan van de Senegalese republiek, zei president Senghor over de staking o.a. dat de agitatie op de scholen en op de universiteit gezien moet worden als een poging tot subversieve activiteit die vanuit het buitenland wordt geleid.

Van 4 tot 6 februari hield het Gambiaans-Sene-

galese interministeriële comité zitting in Bathurst. Onderwerp van bespreking vormde de smokkelhandel van Gambia naar Senegal. (De goederenprijzen in Senegal liggen door belastingheffingen veel hoger dan in Gambia.) Senegal stelde voor dat beide landen op den duur een economische unie moeten vormen. Als eerste stap hiertoe dient een douane-unie te worden ingesteld. Deze voorstellen komen overeen met het advies dat een VN-commissie in haar rapport (1965) over de betrekkingen tussen de twee landen heeft neergelegd. De ministers besloten een commissie van deskundigen te benoemen die de gevolgen van het instellen van een douane-unie moet bestuderen. De resultaten van deze studie zullen worden voorgelegd aan het interministeriële comité, dat hiervoor in buitengewone zitting in september van dit jaar te Dakar bijeen zal komen. Op 21 april vergaderde het comité in Dakar om te beslissen over een aantal overgangsmaatregelen in afwachting van de op te richten douane-unie. Men kwam niet tot overeenstemming en besloot de maatregelen nog nader te bestuderen.

Tijdens het bezoek van de president van de Wereldbank, Robert Mc Namara, werd op 9 februari in Dakar een akkoord getekend over een lening van \$9,5 mln. voor uitbreiding van de aardnotenproductie.

De Franse *Académie des sciences morales et politiques* koos 3 maart president Senghor als buitenlands lid op de zetel die voorheen door Konrad Adenauer was bezet.

Sierra Leone De regerende *All People's Congress* van minister-president Siaka Stevens heeft vijf van de tien zetels gewonnen in de sinds november uitgestelde tussentijdse verkiezingen die op 19 maart in de districten Bo en Kenema werden gehouden. De andere vijf werden gewonnen door de *Sierra Leone People's Party* waarvan een door Salia Jusu Sherriff die op 6 februari ontslagen was uit detentie. Een maand voor deze verkiezingen had het parlement op 26 februari unaniem de motie van premier Stevens aangenomen om de noodtoestand op te heffen, die op 22 november 1968 was uitgeroepen. De APC heeft nu 48 van de 78 zetels in het parlement, de SLPP twaalf, onafhankelijken

zes, terwijl de overige twaalf zetels worden ingenomen door paramount chiefs, die traditioneel de regering steunen. Met SLPP's leider Sherriff werden op 6 februari 60 anderen vrijgelaten uit detentie. De resterende 31 gedetineerde burgers werden op 19 februari vrijgelaten. Op 11 maart werden 32 gedetineerde leger- en politieofficieren vrijgelaten.

Op 4 februari begon in het hooggerechtshof het proces tegen de vroegere brigade-generaal David Lansana, ex-opperbevelhebber van het leger; de vroegere commissaris van politie W. Leigh, zijn plaatsvervanger Blake, twee vroegere procureurs-generaal Abu Koroma en Berthan Macaulay en elf anderen. Tegen ieder van de beklaagden is op vier punten verraad ten laste gelegd en op vier punten verraad met misdad (treason with felony). Allen verklaarden zich onschuldig aan het ten laste gelegde, waaronder knoeierijen met de verkiezingen van 1967, onrechtmatige arrestatie van minister-president Siaka Stevens en wijlen Sir Henry Lightfoot-Boston, de toenmalige gouverneur-generaal. Op 24 februari begon het verraadsproces tegen de vroegere brigade-generaal Andrew Juxon-Smith en de leden van zijn *National Reformation Council*.

Van 18 tot 26 maart is de minister van buitenlandse zaken, Luseni Alfred Brewah met zijn collega's van landbouw en industrie op bezoek geweest in Taiwan, waar overeengekomen werd dat goederen uit Taiwan vrij van rechten ingevoerd zouden kunnen worden. Na terugkeer van deze reis (waarbij ook Japan werd bezocht) werd Brewah op 11 april vervangen door Cyril Patrick Foray, lector geschiedenis aan de universiteit van Sierra Leone. Premier Stevens nam zelf de portefeuilles van defensie en binnenlandse zaken onder zijn beheer.

midden-afrika

Centraalafrikaanse Republiek Generaal Bokassa, president van de Centraalafrikaanse Republiek, heeft van 11 tot 14 februari een bezoek aan Frankrijk gebracht. Spoedig na zijn aankomst in

De minister van onderwijs Robert Kowa (de enige SLPP-minister) werd vervangen, evenals de ministers van voorlichting en van ontwikkeling. Op 28 maart besloot het Internationale Monetaire Fonds in Washington een 'stand by' crediet te verlenen van 2,5 miljoen dollar voor de duur van twaalf maanden om de recente economische vooruitgang te consolideren. Diezelfde dag verklaarde Stevens voor de radio dat vijf oneconomische industriële projecten over de komende vijf of zes jaar zullen moeten worden gesubsidieerd met een bedrag van ongeveer zes en een half miljoen Leones (2,8 miljard gulden). De kosten van deze projecten, die voornamelijk door buitenlandse firma's waren gefinancierd, waren zeer opgedreven. Een commissie is ingesteld om deze firma's te onderzoeken: de cementfabriek, de metaal-assemblage, de schoen- en rubberfabriek, de olieraffinaderij en het Cape Sierra hotel.

Togo Op 12 maart installeerde de gedelegeerde minister bij het presidentschap, Pierre Adossama, een commissie bestaande uit 20 hoge functionarissen, belast met het oplossen van wat president Eyadema Togo's grootste probleem noemde, namelijk het antagonisme tussen het noorden en het zuiden. Adossama zei in zijn installatie-rede dat economische en sociaal-culturele onevenwichtigheid tussen gebieden van een zelfde land, sociale troebelen veroorzaakt, die zich vaak uiten in tribale strijd en die worden verergerd door schaarste aan arbeidsplaatsen en door de zeer zwakke koopkracht.

De president ontving 24 april een delegatie uit Guinee, die opdracht had te onderzoeken onder welke voorwaarden de diplomatieke betrekkingen, door Guinee verbroken na de moord op president Olympio (13 januari 1963) kunnen worden hersteld.

de Franse hoofdstad zei de president op een persconferentie dat zijn land aan Frankrijk een bevoorrechte plaats toekent op de lijst van bevriende naties op grond van historische en menselijke

banden, die tussen beide landen zijn ontstaan. In een hoofdartikel schrijft *Le Monde* het grote belang, dat Frankrijk hecht aan zijn relaties met de Centraalafrikaanse Republiek toe aan de geografische positie van het land tussen de Arabische en de Bantoevolken. De Centraalafrikaanse Republiek is bovendien zeer rijk aan uranium.

Op 28 februari, ruim 4 maanden na de vorige kabinetswijziging is een nieuwe ingrijpende verandering van de regering bekend gemaakt. Twee nieuwe ministeries zijn aan de lijst toegevoegd, dat van financiën en dat van buitenlandse zaken. Bovendien zijn staatssecretariaten voor financiën en informatie in het leven geroepen. Het staatssecretariaat voor nationale opvoeding, jeugd en sport is afgeschaft. President Bokassa heeft de portefeuille van justitie opgegeven, toch die van binnenlandse zaken onder zijn beheer genomen. Slechts 5 ministers zijn in functie gebleven: die van volksgezondheid, van ontwikkeling, van transport en energie, van openbare werken en die van nijverheid en mijnbouw.

De gemeenschappelijke commissie van de Centraalafrikaanse Stichting voor Hoger Onderwijs (FESAC) is in maart bijeengekomen in Bangui, om plannen te bestuderen voor een Centraalafrikaanse universiteit, waarvan de lid-staten samen de faculteiten vormen. Alle lid-staten, Congo-Kinshasa, Gaboen, de Centraalafrikaanse Republiek en Tsjaad hebben afgevaardigden gestuurd.

De voorzitter van de commissie, de minister van onderwijs van de Centraalafrikaanse Republiek, Antonio Franck, beschreef het project voor deze universiteit als een 'beslissend keerpunt in de geschiedenis van FESAC'. Aan de conferentie hebben ook vertegenwoordigers van Frankrijk deelgenomen.

Radio Bangui heeft op 14 april bekendgemaakt dat Alexandre Banza, voormalig minister van volksgezondheid, (een post die hij sinds 28 februari bekleedde) op 12 april door een vuurpeloton ter dood is gebracht. Hij was ervan beschuldigd een staatsgreep te hebben voorbereid en een aanslag op het leven van president Bokassa. Banza, die tevens commandant van de parachutisten was, zou hebben getracht de troepen in Camp-Kassai te bewegen, hem in een staatsgreep te volgen. De

officieren weigerden echter hem te gehoorzamen, knevelden hem en brachten hem naar de president. (In januari 1968 is generaal Jean-Bedel Bokassa zelf door middel van een staatsgreep aan de macht gekomen.)

Congo-Brazzaville Radio Brazzaville heeft op 25 februari bekendgemaakt dat majoor Mouzabakani, leider van een groep burgerlijke en militaire 'contrarevolutionairen', gearresteerd is. Het staats-hoofd, de president van de Nationale Raad van de Revolutie, majoor Ngouabi, heeft voor de radio gezegd dat de tijd voor compromissen met de subversieve krachten voorbij was en dat er nu daden gesteld zouden worden. 'Wij hebben de ondermijnende activiteiten van de reactionairen in het leger, de politie en de openbare diensten stap voor stap gevolgd en enkele dagen geleden hebben we aangekondigd dat we tegen hen zouden optreden', zei hij. Er werd ook een oproep gedaan om de voornaamste handlangers van majoor Mouzabakani, de voormalige instructeur van een commando parachutisten, luitenant Kikanga, op te sporen en aan te houden.

Majoor Mouzabakani, ter dood veroordeeld onder de regering van de voormalige president Antoine Masmaba-Debat, was weer in de regering opgenomen nadat het burgerlijke bestuur omver was geworpen door het leger. Hij werd per 31 december van zijn post als minister van binnenlandse zaken ontheven toen de regering en de Revolutionaire Raad (CNR) een zuivering ondergingen. De CNR heeft besloten tot een grondige zuivering van leger, politie en gendarmerie over te gaan, nadat twee contra-revolutionaire netwerken waren ontdekt. De Raad besliste unaniem dat slechts erkende en vertrouwde revolutionairen in aanmerking zouden komen voor verantwoordelijke posten zowel bij de gewapende macht als bij de staatsbedrijven en de openbare lichamen. Leden van de Raad vroegen om 'voorbeeldige straffen' voor hen die schuldig waren aan contra-revolutionaire activiteiten. Ook moesten snel revolutionaire rechtbanken worden opgericht. De Raad heeft medegedeeld dat een zogenaamde 'Mpita contra-revolutionaire groep van Pointe Noire' samenwerkte met de organisatie van majoor Mouzabakani. De vertegenwoordiger

van deze Mpita-groep zou de politie-officier Tchigaya in Brazzaville zijn.

Congo-Kinshasa President Mobutu heeft in maart in Griekenland, West-Duitsland en Frankrijk besprekingen gevoerd. Van 14 tot 17 maart verbleef hij in Athene, waar gesproken werd over de verbetering van de betrekkingen tussen de twee landen. In een gezamenlijk slotcommuniqué werd verklaard dat voorlopige overeenstemming was bereikt over de instelling van een luchtverbinding met Kinshasa, uit te voeren door de luchtvaartmaatschappij Air-Congo. Aangekondigd werd dat een Congolese missie spoedig Athene zou bezoeken voor besprekingen over een directe zeeverbinding tussen beide landen. Na zijn achtdaags bezoek aan West-Duitsland sprak Mobutu in een slotverklaring op 23 maart de hoop uit dat de Duitse kwestie wordt opgelost op basis van recht op eenheid en recht op zelfbeschikking. Twee overeenkomsten betreffende financiële en technische hulp werden getekend, terwijl Mobutu op een persconferentie aankondigde dat aan een derde overeenkomst betreffende waarborgen voor investeringen gewerkt wordt. Na een particulier gesprek met president de Gaulle van Frankrijk gaf Mobutu op 27 maart een persconferentie waarin hij verklaarde dat de betrekkingen tussen beide landen wel zouden moeten toenemen omdat het hier de twee grootste Franssprekende landen betreft. Mobutu hechtte de grootste waarde aan zijn bezoek in verband met de recente 'twijfelachtige toestand' die de betrekkingen tussen beide landen tijdelijk hadden aangetast. De terugtrekking van de Centraalafrikaanse Republiek uit de Unie van Centraalafrikaanse Staten (UEAC) was volgens Mobutu door sommige Congolese politici toegeschreven aan de druk van zekere Franse kringen, waarvoor de Franse regering geen verantwoordelijkheid droeg. Hij verklaarde de uitnodiging van de Gaulle voor een officieel bezoek in de herfst te hebben aanvaard. Op 26 april vertrok Mobutu voor een vierdaags bezoek aan de provincie Midden-Congo. Aan buitenlandse correspondenten werd het niet toegestaan hem te volgen. De grens met Rwanda die in januari 1968 werd gesloten (toen de diplomatieke betrekkingen

werden verbroken i.v.m. Rwanda's weigering de huurlingen uit te leveren) is op 4 februari weer geopend. Uit Zuid-Soedan zal een totaal van 7000 Congolese vluchtelingen worden gedeporteerd, aldus werd op 24 maart in Chartoem bekendgemaakt, na een bezoek van de Congolese onderminister van binnenlandse zaken, die verklaarde de vluchtelingen te hebben overreed terug te keren. Een volgeling van Pierre Mulele, Delphonse Masongo, werd op 8 april in Lubumbashi veroordeeld en door een vuurpeloton geëxecuteerd wegens moord (in 1964) op Jason Sendwe, tweede vice-premier in Adoula's kabinet van 1961. Drie mannen die vorig jaar september ter dood waren veroordeeld wegens gewapende roofovervallen, zijn op 28 februari in Kinshasa door een vuurpeloton geëxecuteerd. Op 9 april werden in de hoofdstad weer twee mannen voor een soortgelijke misdaad ter dood veroordeeld. In Lubumbashi werden op 8 april drie mannen voor soortgelijke misdaden in het openbaar opgehangen. (Ook roofovervallen zonder dodelijke afloop, kunnen worden bestraft met de doodstraf.) De regering heeft de eigenaars van vuurwapenen bevolen deze in te leveren of de gevolgen onder ogen te zien van beschouwd te worden als 'wapens te dragen tegen de Republiek Congo'. Wapenvergunningen zullen door de minister van binnenlandse zaken persoonlijk worden uitgereikt. Een Belgische handelsmissie onder leiding van prins Albert van Luik heeft van 18 februari tot 2 maart een bezoek aan Congo gebracht onder het motto van de recente samenwerkingsovereenkomst: 'Wederzijds vertrouwen en gelijkheid van de twee partners'. Aan het eind van het elfdaagse bezoek zei prins Albert in een slotverklaring dat Congo 'solide, duurzame, openhartige en vriendschappelijke' betrekkingen met België wilde vernieuwen. De missie had zijn doeleinden niet alleen bereikt, maar zelfs overtroffen. De Belgische minister van defensie, P.W.Segers, is op uitnodiging van Mobutu op 2 maart in Congo aangekomen voor een inspectietocht langs het Belgische technisch-militaire hulpprogramma. Bij zijn terugkeer uit Brussel op 11 april verklaarde minister van buitenlandse zaken, Justin Bomboko, zich ontevreden over de houding van de zes EEG-

landen, t.a.v. de onderhandelingen over de vernieuwing van het verdrag van Joendee t.z.v. de associatie van de achttien Afrikaanse staten bij de EEG. Bomboko, die verklaarde dat Afrika geen bedelaar is en zijn waardigheid heeft, waarschuwde dat Afrika zich ook buiten bepaalde associaties kan ontwikkelen. Het EEG-ontwikkelingsfonds in Brussel besloot op 18 april 900 miljoen Bfrs. beschikbaar te stellen (voor de helft een niet-terugvorderbare subsidie en voor de andere helft een speciale lening) voor de ontwikkeling van de Inga-streek (40 km ten noorden van Matadi, waar de Congo 96 meter valt) waar unieke mogelijkheden zijn voor de voorziening van 25 miljoen kilowatt electriciteit.

Tot onderminister van financiën, speciaal belast met de begroting, werd benoemd de ambassadeur in Frankrijk, Joseph Mbeka, zo werd op 10 maart bekend gemaakt.

Oud-president Joseph Kasavubu is op 24 maart op 56-jarige leeftijd na een langdurige suikerziekte aan een hersenbloeding overleden in Boma, midden-Congo. Hij was de eerste president van de republiek van 30 juni 1960 tot 24 november 1965 toen hij werd afgezet door generaal Mobutu. Kasavubu werd op 27 maart begraven in zijn geboortedorp, nadat daags tevoren in Kinshasa een staatsronddienst was gehouden, waarbij Mobutu (wegens verblijf buitenslands) vertegenwoordigd was door de minister van binnenlandse zaken, Joseph Nsinga.

Equatoriaal-Guinee Op 25 februari eiste president Macias Nguema dat twee van de drie Spaanse vlaggen, die van Spaanse officiële gebouwen in Bata wapperden, zouden worden verwijderd. Toen de Spaanse consul weigerde, liet de president een der vlaggen door gewapende mannen neerhalen, waarna de vlag door de menigte werd verbrand. De president riep de menigte op kalm te blijven, maar deed tegelijkertijd een felle aanval op kolonialisten, imperialisten en de Spaanse consul. Hierdoor ontstond een paniekstemming onder de Spaanse gemeenschap. Een Spanjaard werd gedood bij zijn poging een schip te bereiken. Velen zochten bescherming in de kazerne van Spaanse troepen, die op grond van

een Spaans-Guinees akkoord daar zijn gelegerd. In de nacht van 26 op 27 februari bezetten de Spaanse troepen (in totaal 260 man) een aantal sleutelposities, zoals vliegvelden en postkantoren. In een boodschap aan Macias zei generaal Franco dat het ingrijpen van de Spaanse troepen geen aantasting van de onafhankelijkheid van Guinee, noch een inmenging in de binnenlandse politiek van dat soevereine en bevriende land betekende en dat de acties, die alleen waren bedoeld om de veiligheid van de Spaanse burgers te verzekeren, zullen worden stopgezet als aan deze eis tot veiligheid is voldaan.

Spanje vroeg 27 februari aan de Verenigde Naties en de Organisatie van Afrikaanse Eenheid waarnemers naar Guinee te zenden. Inmiddels voerde de Guinese minister van buitenlandse zaken, Atanasio Ndongo, overleg in Madrid. Deze besprekingen werden doorkruist door Macias' verzoek van 1 maart aan Oe Thant om 150 man VN-troepen te zenden, als Spanje zou weigeren zijn troepen door andere te vervangen.

Op 5 maart ondernam Atanasio Ndongo te vergeefs een greep naar de macht. Hij werd gevangen genomen en is vermoedelijk een paar dagen later overleden. Ndongo was in oktober 1968 een van Macias' rivalen bij de presidentsverkiezingen. Een van zijn motieven tot het plegen van de staatsgreep zal ongetwijfeld de wens zijn geweest om hiermee de goede betrekkingen van zijn land met Spanje te behouden, waardoor een economische en financiële ineenstorting van Guinee, dat niet buiten de Spaanse budgetsteun kan, zou worden voorkomen. (Tijdens de laatste jaren van het Spaanse bewind leefde Ndongo, die leider was van de nationalistische partij, de Monalige, in ballingschap; hij kan dus moeilijk als vriend van Spanje worden aangemerkt.)

Volgens Spaanse repatrianten zouden, behalve Ndongo, nog vier andere belangrijke tegenstanders van Macias na de mislukte staatsgreep de dood hebben gevonden. Hieronder bevond zich Bonfacio Edu Ondo, de vroegere minister-president van de Guinese regering en de gevaarlijkste tegenstander van Macias bij de presidentsverkiezingen van 1968.

Macias deelde mee dat twaalf personen in verband

met de staatsgreep waren gearresteerd. Betrouwbare bronnen noemen echter het getal 200.

Oe Thant wees het Guinese verzoek om VN-troepen af, maar besloot 8 maart tot het zenden van een drie leden tellende missie onder leiding van Marcial Tamayo, die op 10 maart in Guinee aankwam. Deze missie die later nog met een vierde man werd versterkt, bereikte de volgende resultaten: Guinee garandeerde dat Spanjaarden, die dit wilden, konden repatriëren; Spanje zal zijn troepen terugtrekken en zal zijn financiële hulp aan Guinee voortzetten.

Op 6 april waren alle Spaanse troepen geëvacueerd, en van de oorspronkelijke Spaanse gemeenschap van ongeveer 7000 mensen waren er zo'n 600 over gebleven, voornamelijk op Fernando Poo, waar de Spaanse economische belangen het grootst zijn.

Ook de Organisatie van Afrikaanse Eenheid zond een missie, die eerst in Bata en daarna van 20 tot 21 maart in Madrid, besprekingen voerde. Over opdracht en resultaten van deze missie is niets bekend gemaakt.

Eind april deelde de Guinese ambassadeur bij de VN mee dat onderhandelingen met Spanje worden gehouden, teneinde de onderbroken samenwerking te herstellen. Desgevraagd gaf hij toe dat er incidenten tussen in Guinee verblijvende Nigerianen hadden plaats gevonden.

Naar schatting werken er 30 000 Nigeriaanse trekwerkers, waaronder veel Biafranen, op Fernando Poo. De Guinese regering heeft besloten de Nigerianen te registreren, waarbij zij naar etnische herkomst zullen worden geïdentificeerd. Het moet niet uitgesloten worden geacht, dat de Ibo (Biafranen) zullen worden verbannen, in ieder geval zullen geen Ibo meer worden toegelaten.

oostelijk afrika

Afar- en Issaland De voorzitter van de regerende raad van het onder Frans bestuur gebleven Afar- en Issaland, Ali Aref, heeft gezegd dat beide groepen die de bevolking van het land uitmaken, in toenemende mate in vrede leven. 'Een belangrijk punt is dat een deel van de Issa (Somali) de

In maart vroeg president Macias \$4 mln. hulp aan de VN voor de 70 000 (een onwaarschijnlijk aantal) Nigeriaanse en Biafranse vluchtelingen in zijn land. Het massale vertrek van Spanjaarden deed de regering besluiten hulp te vragen aan Nigerië, Gaboen, de vier Grote Mogendheden, West-Duitsland en de Verenigde Naties.

Gaboen De uitslagen van de verkiezingen die in februari zijn gehouden, wijzen uit dat de democratische partij (*Partie démocratique gabonais*, PDG) een overweldigende meerderheid heeft behaald en dat de opkomst bijna 100% heeft bedragen in de meeste delen van het land. Dezelfde eenstemmigheid bleek uit de gemeenteraadsverkiezingen in Gaboens zeven gemeenten, (Libreville, Moanda, Lambarene, Muila, Port-Gentil, Oyem en Bitam). In kringen van de PDG worden deze resultaten gewaardeerd als een massale goedkeuring van president Bongo's politiek van vernieuwing.

Op 23 februari werd een kabinetswijziging bekend gemaakt, waarbij voor het eerst militairen deel gingen uitmaken van de regering. Op grond van enkele decreten die op 22 februari zijn uitgevaardigd, zullen alle ministers en opper-officieren de eed van trouw aan de staat voor president Bongo moeten afleggen. Deze decreten zijn het uitvoersel van scherpe kritiek van president Bongo op de administratieve ondoelmatigheid, die het landsbestuur aankleeft. Officieren van het leger hebben nu het recht zonnig de taken van ministers en hogere ambtenaren over te nemen. Zij mogen dan echter niet in uniform zijn of daarnaast als bevelhebber blijven fungeren. Door een van de decreten krijgt president Bongo ook volledige zeggenschap over alle informatiemedia van het land.

Franse aanwezigheid nu aanvaardt. Hij vertelde dat van de 11 Issa-afgevaardigden, die waren gekozen, 5 nu behoorden tot de parlementaire meerderheid, die nu 26 stemmen van een geheel van 32 omvat. De heer Aref zei verder dat deze groeiende samenwerking tussen de twee bevolkings-

uitgevaardigd onder de *Societies Act 1968*, beschreef deze verenigingen als gevaarlijk voor het goed besturen van de republiek Kenia. De procureur-generaal zei dat sommige der verboden verenigingen mensen hadden opgelicht. Zo verkochten zij boerderijen die niet bestonden. Verder werden 3 religieuze verenigingen ontbonden. Een daarvan, de *African Independant Pentecostal Church* (te onzent bekend als de Pinksterbeweging) werd 10 dagen later weer als kerk erkend. De procureur-generaal lichtte dit toe door erop te wijzen 'dat de AIPC altijd in de voorhoede van onze onafhankelijkheidsstrijd heeft gestaan en dat een verbod dan ook onrechtvaardig ware geweest'.

Op de jaarvergadering der afgevaardigden van de KPU, op 8 februari gehouden, werd de leider van de oppositionele KPU, Oginga Odinga, met algemene stemmen als partijleider herkozen. Onder de resoluties die werden aangenomen was er een, waarin president Kenyatta's beroep op Odinga, de KPU te ontbinden en zich bij KANU aan te sluiten, werd verworpen.

De commissaris voor de Noordoost Provincie, J.G. Mburu, heeft op 14 maart de uitzonderings-toestand in dit gewest met ingang van 15 maart opgeheven. Hij deelde mee dat alle voormalige marktcentra weer in bedrijf zouden komen en dat handelaren zich met hun districtcommissaris in verbinding moesten stellen.

Het ministerie van toerisme noemde de aankondiging, in Garissa gedaan, dat de Noordoost-Provincie spoedig voor toeristen zou worden geopend, voorbarig.

Kenia's minister voor economische planning en ontwikkeling, Tom Mboya, heeft tijdens een rede in de *Harlem Library* te New York uitingen van verontwaardiging uitgelokt. De incidenten begonnen tegen het einde van een causerie van 40 minuten. Mboya sprak over de moeilijkheden van een ontwikkelingsland in de moderne wereld en over het belang ervoor te zorgen dat de armen hun deel van de nationale welvaart ontvangen. Een bandopname van de rede onthulde dat het gehoor rustig was en Mboya alleen onderbrak om te applaudiseren. Toen hij zich echter tegen emigratie van Amerikaanse negers naar Afrika verklaarde, brak zijn gehoor in verontwaardigde uitroepen

uit. Alle verdere pogingen van minister Mboya, zijn standpunt te verduidelijken, werden door kreten van 'gooi hem eruit' verhinderd.

Aziatische houders van Britse paspoorten hebben op 31 maart storm gelopen bij de Britse *High Commission* voor toelatingsbewijzen, (*z.g. vouchers*), om Engeland te betreden. Het was de laatste dag voor Kenia's Aziatische handelaren om hun winkels te sluiten op grond van de wet, die 1 januari van kracht geworden, hun 3 maanden spelning had gelaten om hun zaken af te wikkelen. Dr. G.S. Sandhu, een der leiders van de Aziatische kolonie, zei: 'Als Groot-Brittannië dit jaar zijn quotum van toegelaten immigranten van 1500 tot 3000 zou verhogen, zou dit juist voldoende zijn om de werkelijk moeilijke gevallen op te vangen. Steeds meer van Kenia's 40 000 overgebleven Aziaten trachten nu naar India te emigreren en minder van hen trachten, naar Groot-Brittannië te vertrekken. Vorig jaar wilden 4 van de 5 Aziaten naar Engeland, nu hebben nog maar 3 van de 5 Aziaten deze wens.

Kenia heeft op 14 april een Sovjet-diplomaat, Victor Elisev, eerste secretaris van de ambassade en Mikhail Domogatskih, correspondent van *Prawda*, uitgewezen. Er is nu nog maar één Russische journalist in Kenia: de correspondent van het persbureau Tass. Voor de uitwijzing werd geen officiële reden opgegeven. Wel werd gezegd dat sommige spionage-organisaties trachten in het administratieve apparaat van niet-gebondenlanden te penetreren.

Oeganda Op 24 februari heeft de permanente secretaris bij het ministerie van cultuur, A.B. Adimooa, bij de opening van een conferentie van Afrikaanse kerken over individuele hulp aan vluchtelingen, die in Kampala werd gehouden, verteld wat in Oeganda voor vluchtelingen wordt gedaan. 'Het probleem' aldus de secretaris, 'ontstond in 1959: in 1962 kwamen grote aantallen vluchtelingen uit Rwanda ons land binnen. Ook de vluchtelingenstroom uit Zuid-Soedan nam toe. Sindsdien bleven de vluchtelingen komen, zodat er nu ongeveer 170 000 in Oeganda leven, waarvan 56 000 in regeringskampen. Oeganda's middelen, om hen op te vangen, zijn echter niet

onbeperkt. Desondanks zijn centra voor geneeskundige hulp en medische posten ingericht en het onderwijs aan vluchtelingen en hun kinderen is ter hand genomen. Zodra vluchtelingen de grens over komen, worden ze bij de politie ingeschreven en van dat ogenblik begeleid. Ze krijgen dan de middelen om zich in leven te houden. Plannen worden ontwikkeld voor verbetering van de landbouwtechnieken, zodat ze overschotten aan voedsel kunnen produceren, die zowel de natie als hunzelf ten goede komen. Van overheidswege wordt getracht, de verhouding van vier op een tussen Oegandezen en vluchtelingen in vluchtelingengebieden te handhaven.

Daar Oeganda lid is van de OAU onderschrijft het de politiek, dat iedere vluchteling desgewenst wordt gerepatriëerd. De voorzitter van de conferentie, dr. Clinton Marsh, noemde het hulpprogramma van Oeganda een bewijs voor 'de meest verlichte en verantwoordelijke houding van enige regering op dit continent wat de behandeling van vluchtelingen betreft'. Bij de opening van de derde zitting der Nationale Vergadering, op 12 februari, heeft president Milton Obote zijn toekomstig beleid toegelicht. 'Het zal de politiek van de regering zijn, hulp te verlenen aan de meerderheid van ons volk. Als we de betekenis hiervan nader en wetenschappelijk bezien, betekent het een koers naar links. Deze woorden houden weinig rekening met de gebruikelijke betekenissen die er aan het begrip links worden gehecht'. Dr. Obote zei voorts, dat, tenzij zijn regering actief

zulk een politiek zou voeren, Oeganda alleen maar de belangen van die mensen zou behartigen, die hun positie zelf al verbeterd hadden.

Op 15 maart belichtte president Obote andere aspecten van zijn buitenlandse politiek in een toespraak tot studenten. 'Oeganda heeft de keus ofwel voorwaarts te gaan, verenigd en als één natie, ofwel naar het verleden te blijven kijken, naar de dagen van 1962 of naar een nog vroegere periode. De belangrijkste politieke tendens, die sinds de onafhankelijkheid in Oeganda naar voren is gekomen, noemde de president het voortdurende pogen, tot integratie te komen. Het is te vinden in scholen, op de universiteit en in dorpen in alle delen van Oeganda. Dit streven noemde de president de hoop van de toekomst. Wat de verkiezingen betreft, zei Dr. Obote: 'Ja, laat ons morgen verkiezingen houden. Maar waar moeten we beginnen? Sommige mensen aanvaardden de constitutie van 1967 niet. De constitutie van 1962 is voor iedereen onaanvaardbaar'. De visie van de president kwam er op neer, dat alleen op de basis van de constitutie van 1967 verkiezingen konden worden uitgeschreven. Wat betreft de uitzonderingstoestand in Boeganda, zei de president, dat deze situatie de ontwikkeling tegen hield. Die uitzonderingstoestand was nodig geworden, doordat sommige burgers naar het verleden (d.w.z. naar de afzonderlijke koninkrijken, die toen bestonden) bleven kijken. De regering deed ook wat zij kon om de wet op de detentie overbodig te maken.

De inmenging in Afrika

De arrestatie van de hoofdredakteur van het in Kampala verschijnende *Transition* (verreweg het meest flitsende en controversiële maandblad van Afrika) en de ontwikkelingen om de studenten-onlusten in Addis Abeba (Ethiopië) hebben een faktor gemeen: De feiten die in beide gevallen aan de kern liggen van het konflikt, worden verduisterd door buitenlandse inmenging. In beide gevallen is op goede gronden aan te nemen dat de regeringen in kwestie niet tot ingrijpende maatregelen zouden zijn overgegaan, als interventie, druk en zelfs dreiging van buitenaf niet de kwestie van de nationale souvereiniteit in het geding hadden gebracht. In het geval van Neogi was die inmenging subtieler, in het Ethiopische geval was er eenvoudig voor de overheid geen andere keus dan ingrijpen. In de zaak Neogi waren het Europese en Westelijke landen die de verdenking op

zich laadden, achter de schermen te manipuleren, in Ethiopië maakte het Oostblok zich schuldig aan bemoeienis met interne aangelegenheden in een Afrikaans land. Het gaat hier niet om algemene oproepen van studenten, humaniteit te betrachten, om een beroep op de mensenrechten. Het gaat om min of meer ondergrondse verbindingen, die de verdenking wekken – gerechtvaardigd of niet – dat een actie tegen de staat wordt ondernomen. Om het gevaar van deze bemoeienis met de ontwikkelingslanden te adstrueren, moet even dieper op beide aangehaalde voorbeelden worden ingegaan. Hoofdredakteur Rajat Neogi van *Transition* werd, volkomen onverwacht en te samen met het parlamentslid voor de oppositie, Abu Nyanja, in oktober 1968 gearresteerd en ondergebracht in de Luzira-gevangenis te Kampala. Een maand lang bleven de motieven voor deze arrestatie nog in het duister. Er was geen enkele aanwijzing of er een rechtszaak tegen Neogi (die uit Aziatische ouders in Oeganda is geboren en aan de universiteit van Londen heeft gestudeerd) en Mayanja aanhangig zou worden gemaakt. Op 22 november werd bekend dat Neogi als hoofdredakteur verantwoordelijk werd gesteld voor een brief, die hij van Abu Mayanja had gepubliceerd, waarin deze zich beklaagde over het langzame verloop der Afrikanisering van Oeganda's rechterlijke macht. (Op dat tijdstip, 6 jaar na de onafhankelijkheid waren alle rechters in Oeganda uit andere landen van het *Commonwealth* afkomstig). Mayanja had verder geschreven dat de regering van Oeganda zich blijkbaar 'heel gelukkig voelde in het handhaven en gebruiken juist van die wetten, die door de koloniale overheid waren afgekondigd, om de vrijheid van vereniging en van meningsuiting te onderdrukken'. Tijdens de rechtszitting noemde de magistraat deze zinnen 'ongelukkig en ongematigd, maar niet opruiend.' Neogi en Mayanja werden vrijgesproken van de ten lastelegging van opruiing. Ondanks zijn vrijspraak werd Neogi in detentie gehouden. Dit was mogelijk op grond van de uitzonderingstoestand, die in 1966 van kracht was geworden, toen koning Mutesa van Boeganda naar Londen vluchtte. Op Mayanja waren brieven gevonden met betrekking tot het *Parvin Fellows Program* van *Princeton University* in de Verenigde Staten. Oeganda's minister van buitenlandse zaken, Sam Odaka, maakte hiervan melding tijdens een persconferentie in Londen en noemde Neogi en professor Ali Mazrui, vooraanstaand politicoloog en essayist, hoogleraar aan het Makerere-College, 'agenten'. Er werd ook melding gemaakt dat *Transition* financieel werd gesteund door het *Congress for Cultural Freedom*, een instituut dat gevestigd is te Parijs. De implicatie van deze beschuldigingen was, dat *Transition* een blad was, dat werd gesteund door buitenlandse belangen en dat niet-Oegandezen met duistere motieven aan de touwtjes zouden trekken. Hierbij werd min of meer gesuggereerd dat de Amerikaanse *Central Intelligence Agency* hier de hand in zou hebben. In 1967 was n.l. bekend geworden dat het Parijse CCF financiële steun van de CIA had ontvangen. Rajat Neogi verklaarde destijds geschokt te zijn door deze onthulling en ongelukkig doordat zijn werk van vijf jaar nu, om zo te zeggen, 'besmeurd was met CIA verf'. Hij had toen verklaard dat nooit iemand had getracht hem in zijn beleid te beïnvloeden. Gezien het peil, en de zeer uiteenlopende strekking van de artikelen in *Transition*, kan dit zonder meer worden aanvaard. Zelfs president Obote heeft herhaaldelijk verklaard op zichzelf nooit aanstoot te hebben genomen aan wat in *Transition*, dat hij regelmatig las, werd geschreven. 'Als hij niet in verbinding had gestaan met bepaalde organisaties, had hij nog als

hoofdredakteur in zijn stoel gezeten', had de president toen opgemerkt. De inmenging van het buitenland uit kwam het duidelijkst aan het licht in de vorm van de tekst van een telegram van de Amerikaanse Universiteit van Syracuse, waarin er bij president Obote op werd aangedrongen, erop toe te zien dat Neogi in de rechtszitting *fair* zou worden behandeld en dat een *unfavorable outcome* de hulp van de universiteit aan Oeganda zou kunnen beïnvloeden. Dat dit ruwe ingrijpen ressentiment bij de president wekte, is te begrijpen. Het is zelfs mogelijk dat Neogi niet zou zijn gearresteerd als de CIA het *Congress of Cultural Freedom* niet financieel had gesteund.

De interventie van de Amerikaanse Universiteit, zonder twijfel met de beste bedoelingen verricht, kan tegen deze achtergrond, bestaande verdenkingen alleen maar versterken.

In Ethiopië was de zaak veel duidelijker. De grieven van de studenten waren wellicht voor een groot deel gerechtvaardigd. De invloed van de grootgrondbezitters is inderdaad in dit land nog een belemmering voor de uitvoering van veel plannen, die de vooruitgang van Ethiopië beogen. Zodra echter blijkt dat gemotiveerd verzet van staatsburgers tegen misstanden in eigen land wordt gebruikt en gemanipuleerd door mantelorganisaties die in dienst staan van een der partijen in de koude oorlog, zoals in dit geval een communistische organisatie, is een regering uit overwegingen van zijn of niet-zijn wel gedwongen, dergelijke manifestaties te onderdrukken. Het resultaat is, dat de invloed van de super-mogendheden op deze wijze vaak meer remmend werkt op de sociale processen in Afrika dan stimulerend.

aeb

Somalië De minister-president van de Republiek Somalië, Mohammed Haji Ibrahim Egal, heeft zich op 20 februari naar Nairobi begeven voor beraadslagingen met de regering van Kenia. Ook president Kaunda van Zambia was hierbij aanwezig. De volgende dag werd het beraad officieel geopend. Premier Egal zei: 'Wij leden van de Somalische regering zijn geen vreemdelingen meer in Nairobi. Onze aanwezigheid hier is normaal geworden. En deze ontmoeting heeft ten doel het zaad dat in Arusha is gezaaid (van de vriendschap) nu tot een weelderige boom te laten uitgroeien'. President Kenyatta antwoordde: 'Ik hoop en vertrouw dat de geest, waarin we te Arusha zijn begonnen, zal blijven bestaan, de geest van eenheid tussen onze twee landen. Wij hebben nu al diplomatieke betrekkingen ...'

President Kaunda, voorzitter van de besprekingen, zei: 'laat ons bidden dat de toenadering, die onze broeders zijn begonnen, tot permanent succes zal leiden'. De besprekingen die een dag duurden, zijn afgesloten door een gezamenlijk communiqué van de presidenten Kenyatta en Kaunda en premier Egal. Hierin werd o.m. bekend gemaakt dat de

regering van Kenia had besloten, amnestie te verlenen aan alle politieke overtreeders en diegenen die uit het land waren gevlucht toe te staan, naar hun woningen in Kenia terug te keren. De staat van uitzondering in de Noordoost-Provincie zou worden opgeheven. Beide landen zijn overeengekomen aan de internering van vluchtelingen aan beide zijden van de grens een einde te maken. Bovendien is besloten, vee vrijelijk over de grenzen te laten trekken als de betrokken herders zich houden aan de beweiding- en gezondheidsvoorschriften. In de toekomst zullen betere verbanden tussen beide landen tot stand worden gebracht. Gemeenschappelijke regionale ontwikkelingsprojecten zullen worden uitgevoerd, in het bijzonder op het gebied van de watervoorziening en de veeteelt. De vergadering maakte met bevrediging melding van het feit, dat de regering van Kenia de politieke geïnterneerden had vrij gelaten. Tevens werd bekend dat vorderingen werden gemaakt in het langzaam loslaten van de deviezenbeperkingen. De twee centrale banken hebben opdracht gekregen, verdere stappen te

ondernemen in de richting een vrije inwisselbaarheid van beide valuta's.

Op 26 maart zijn algemene verkiezingen voor de 123 zetels van de Nationale Vergadering van de Republiek Somalië gehouden. Door de grote uitgestrektheid van het land, de dunne bevolking en het ontbreken van communicatiemiddelen, zullen de resultaten pas over geruime tijd bekend zijn. Op 29 maart was de regeringspartij echter in de meerderheid en algemeen werd het aanblijven van minister-president Egal verwacht. In een hoofdartikel, dat voor de verkiezingen is verschenen, maakte *Somali Niews* gewag van de 'intense en kritische belangstelling bij de grote massa van het volk voor de redevoeringen van de politieke leiders. Iedere Somali beschouwt het uitbrengen van zijn stem als een belangrijke taak'. Het blad noemt deze houding 'de erfenis van ons oude sociale systeem, waarbij iedere man niet alleen het recht had, maar ook de plicht, mede te beslissen in het oplossen van de vragen der maatschappij, waarin hij leefde'.

Tanzania De ministers van buitenlandse zaken van landen uit Oost- en Centraal-Afrika (met name

zuidelijk afrika

De Portugese gebieden De Portugese minister-president, dr. M. Caetano, heeft van 14 tot 21 april een bezoek gebracht aan de Portugese gebieden in Afrika, Guinee (Port), Angola en Mozambique. Caetano die in een televisietoespraak op 10 februari zei dat Portugals eerste doel was om de vrede te herstellen) verklaarde voor zijn vertrek dat Portugal bovenal in Afrika 'waardigheid' wilde geven aan 'het volk'. 'Wij zijn één volk', aldus Caetano, 'wij vormen één natie, wij hebben één regering'. Na aankomst in Loanda verklaarde Caetano (de eerste Portugese minister-president die ooit de Portugese gebieden in Afrika bezocht) dat hij van plan was het beleid van zijn voorganger, Salazar, voort te zetten. In Lorenço Marques benadrukte hij het belang van de Cabora Bassa-dam, die met Zuidafrikaanse steun wordt

die van Oeganda, Congo-Kinshasa, Congo-Brazzaville, Kenia, Zambia, Ethiopië, Boeroendi, Rwanda, Somalië, Soedan, Centraalafrikaanse Republiek, Tsjaad, Malawi en Tanzania) zijn van 3 tot 6 februari in Dar es Salaam bijeengekomen. In een na afloop verstrekt communiqué is medegedeeld dat 'belangrijke en nuttige besprekingen zijn gevoerd over een aantal vraagstukken met betrekking tot regionaal Afrika en wereldproblemen'. De sfeer waarin de bijeenkomst werd gehouden werd 'hartelijk en broederlijk' genoemd. Er zijn gedetailleerde voorbereidende besprekingen gehouden over een toekomstige versterking van economische en technische samenwerking.

De voormalige premier van Zanzibar, Sheik Mohamed Shamte Ahmadi en de voormalige minister Ibuni Saleh zijn op 19 februari bij decreet van president Nyerere vrij gelaten. Beide ministers hadden gevangen gezeten sinds de Revolutionaire Raad van Zanzibar de regering van de Sultan op 12 januari 1964 omver had geworpen. Drie andere ministers van deze afgezette regering van Zanzibar, die op 2 december 1968 waren vrijgelaten, zijn, naar wordt gemeld, dadelijk weer opgesloten toen ze Zanzibar van het vaste land uit betraden.

aangelegd. De Zuidafrikaanse premier, B. J. Vorster noemde de reis een morele steun voor Zuid-Afrika, Op 11 maart verklaarde Portugals president Tomaz te hopen dat de overwinning in de Afrikaanse oorlog in zicht was. Volgens hem vroeg Portugal niet om hulp, maar had zij wel het recht te eisen, dat geen hulp werd gegeven aan haar tegenstanders. (Zie verder ook onder Guinee-Port. en onder Afrika/algemeen: Oost- en Centraalafrikaanse staten).

Angola De MPLA heeft verzocht om de goede diensten van het Bevrijdingscomité van de OAU voor het verkrijgen van het recht op doortocht (van Congo-Brazzaville naar Angola) door Congo-Kinshasa. Volgens de MPLA (die dit verzoek deed tijdens de veertiende zitting van het Bevrijdings-

comité dat op 10 februari in Dar es Salaam werd geopend) zitten ergens in Congo-Kinshasa een honderd MPLA-leden gevangen, waarvan sommigen onder vreemde omstandigheden zijn verdwenen. Volgens de Congolese afgevaardigde werd de doortocht geweigerd wegens de 'arrogante en on dankbare houding tegenover de regering'. In een resolutie van 22 februari heeft de raad van ministers van de OAU in twaalfde zitting in Addis Abeba bijeen van 17 tot 22 februari aangedrongen op de vorming van een eenheidsfront tussen MPLA en de FNLA (zie *Kroniek van Afrika* 1968/1, pp. 23 en 24).

Volgens Portugese communiqué's werden in de verslagperiode 20 Portugese militairen gedood en 51 gewond; 24 burgers kwamen om en tien werden gewond; terwijl 75 terroristen werden gedood en 25 gewond. Bij een ontsporing van de Benguela-spoorweg op 19 april werden zes burgers gedood en vier gewond. De MPLA wordt ervan verdacht de ontsporing te hebben veroorzaakt; het treinverkeer is voor onbepaalde tijd gestremd.

Na terugkeer van een veertiendaags bezoek aan Angola, maakte een Britse handelsmissie op 27 februari in Londen bekend, dat de politieke stabiliteit en de goede economische vooruitzichten benut zouden moeten worden gezien de geweldige minerale en voedselreserves, die moeilijk te ontginnen zijn zonder buitenlandse steun. Op 14 februari maakte de MPLA in Brazzaville bekend dat Zuid-Afrika een militaire basis aanlegt in Zuidoost-Angola, in Luatumba, in het Cuando-Cubano district. Een Zuidafrikaanse mijn- en financieringsmaatschappij heeft een overeenkomst getekend met de Portugese oliemaatschappij, waarbij ieder een 25% aandeel in de olieboringen op en voor de kust krijgt (de resterende 50% komen toe aan de Belgische Petrofina maatschappij).

Voor het bezoek van minister-president Caetano, zie onder Portugese gebieden.

Botswana De bevoegdheden van chiefs worden snel minder en de regering, die een compromis weigert, geeft de indruk dat het *House of Chiefs* slechts een raadgevend lichaam is, aldus chief

Bathoen tijdens de elfde vergadering van het *House of Chiefs* op 18 en 19 februari. Gedebatteerd werd over de presidentiële waarschuwing van 25 november (zie *Kroniek* 1969/I, p. 43) dat chiefs zich niet met politiek moeten bemoeien. In zijn antwoord aan chief Bathoen, zei minister (*local government and lands*) E.M.K. Kgabo, dat chiefs die aan partijpolitiek willen doen, eerst hun titel moeten opgeven. Met hun eigen instemming was het *House of Chiefs* bedoeld als een raadgevend lichaam, aldus Kgabo. Chief Bathoen, die niet tevreden was met het regeringsantwoord vroeg aan de minister aan de regering over te brengen dat de raadgevende functie niet aanvaardbaar was voor het *House of Chiefs*. Voordat de zitting verdaagd werd, werd Chief Bathoen gekozen als lid van de nationale economische adviesraad in plaats van chief Linchwe II, die 28 februari naar New York vertrok als opvolger van wijlen Z.K. Matthews, in leven Botswana's vertegenwoordiger bij de Verenigde Naties en in de Verenigde Staten.

Een uitleveringsverdrag met Zuid-Afrika, dat op 4 maart in Gaborones door minister van staat M. P.K. Nwako werd getekend (op 27 februari was het verdrag in Kaapstad getekend door de Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken, dr. H. Muller) komt op 8 mei in werking. Op een vraag tijdens de tweede vergadering van de derde zitting van de eerste nationale assemblee die van 17 maart tot 1 april werd gehouden, verklaarde minister Nwako op 19 maart dat de 3,820 vluchtelingen naar verwachting voor onbepaalde tijd in Botswana zouden blijven.

Volgens een amendement van de *Town Council Regulations*, gepubliceerd in de gazette van 13 februari, zullen ook kunnen deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen die buitenlanders die ouder zijn dan 21 jaar en minstens twaalf maanden voorafgaande aan de aanvraagdatum voor registratie onafgebroken domicilie hadden in hun woonplaats.

De president, Sir Seretse Khama, verbleef van 28 maart tot 3 april in Washington voor besprekingen met de Wereldbank, die een lening van tien miljoen gulden toezegde voor een grote industrieinvesting in Shashi in het oosten van het land.

Malawi Op de slotzitting van de jaarlijkse regionale conferentie van zijn regerende *Malawi Congress Party* heeft Dr. Kamuzu Banda o.m. gezegd: 'Niemand is hier uitgezonderd van deportatie. Wij zullen iedereen deporteren – onderwijzer of zakenman – als hij niet doet wat wij willen, ongeacht het land waar hij vandaan komt'. Dr. Banda wees erop dat niemand zichzelf als een speciaal geval kon beschouwen doordat Malawi vroeger een Brits protectoraat was geweest. De kranten hebben een neiging, de uitwijzing van een Brits staatsburger eerder te vermelden. De president herhaalde zijn waarschuwing aan onderwijzers, dat ze niet naar Malawi moesten komen met 'funny ideas of freedom and personal liberty'. Dr. Banda deed een beroep op de mensen, vreemdelingen die moeilijkheden veroorzaakten, bij de overheid aan te geven. 'Buitenlandse vrouwen die er hier een gewoonte van maken de mannen van hun vrouwen te stelen, moeten worden aangegeven, zodat ze over de grens kunnen worden gezet', aldus de president van Malawi (7/4).

Acht mannen die hebben deelgenomen aan een aktie om president Kamuzu Banda te vermoorden en zijn regering omver te werpen, zijn op 29 maart in de Zomba gevangenis opgehangen. Een negende man, die te samen met de anderen gevangen was genomen en die tijdens de rechtszitting tegen hen heeft getuigd, is nog in leven. Het complot werd ontdekt toen zij in oktober 1967 door de veiligheidsdienst werden gearresteerd nadat ze onder leiding van de voormalige minister van binnenlandse zaken, Yatuta Chisiza het land waren binnengedrongen. Het Hoge Gerechtshof, o.l.v. de Britse rechter, Sir Peter Watkin-Williams, verklaarde hen schuldig aan hoogverraad en sprak de doodstraf uit die daar in Malawi op staat. Er werd verklaard dat de groep was opgeleid door instruktoren uit Communistisch China in guerrillakampen in Tanzania. Bij hun gevangennamen, kort nadat ze de grens van Malawi hadden overschreden, werd een heel arsenaal van Chinese wapens op hen gevonden.

In het begin van maart heeft president Banda in een radiotoespraak de inwoners van Malawi voorgelaten, op hun hoede te zijn tegen de neiging, die soms bij Afrikanen bestaat, de Europeanen te

tonen: 'Wij zijn de baas. Afrikanen moeten hun toestaan, met hen te leven zonder zich met hen te bemoeien of hen te molesteren'.

Mozambique Dr. Eduardo Chivambo Mondlane, president van het FRELIMO, werd op 3 februari door een tijdbom gedood in zijn werkkamer in Dar es Salaam. Als waarnemend president trad op Uria Timotee Simango, maar op 25 april werd bekend gemaakt dat de functie van president was afgeschaft en dat de leiding van het FRELIMO berustte bij een driehoofdig directoraat, bestaande uit Simango als coördinator, Marcelino dos Santos, de politieke secretaris en Samera Moises Michael, opperbevelhebber van de FRELIMO-strijdkrachten. De politie in Dar es Salaam heeft per post gezonden bommen voor Simango en Dos Santos weten te onderscheppen. (zie verder: Het FRELIMO na de moord op Mondlane). Op 3 april werd officieel bekend gemaakt in Beira en in Lissabon dat Lazaro Kavandame (eertijds FRELIMO secretaris in de Cabo Delgado-provincie) was overgelopen naar de Portugezen. Op een persconferentie in Porto Amelia beschuldigde Kavandame het FRELIMO ervan zijn volk, de Makonde, te hebben gebruikt voor de eigenlijke guerrilla-activiteiten. In het grensgebied met Tanzania, waar de Makonde wonen, werden door de Portugese luchtmacht vlugschrijven uitgegooid met de foto van Kavandame erop, om de ongeveer 29 000 Mozambikaanse vluchtelingen in Tanzania te bewegen terug te keren (zie verder: Het FRELIMO na de moord op Mondlane).

Tijdens het bezoek van de Portugese minister van defensie, generaal H. J. Da Viana Rebelo (die op 10 februari naar Kaapstad vertrok voor besprekingen met zijn Zuidafrikaanse ambtgenoot, P. W. Botha) verklaarde gouverneur Dr. Balthazar Rebelo de Souza op 6 februari dat de militaire situatie aanzienlijke vooruitgang vertoonde, dat de terroristische infiltraties minder vrekwent voorkwamen en dat het land volmaakt vreedzaam was, met uitzondering van de drie noordelijke provincies. Volgens een Portugees communiqué van 12 februari bleef het FRELIMO ondanks hevige regens in de Cabo Delgado-provincie activiteiten ontplooiën, zoals het ondermijnen van wegen en

intimideren van de burgerbevolking, maar het moreel, aldus het communiqué, was laag en het aantal overlopers nam toe. In de maand januari waren 19 Portugezen en 40 rebellen gedood terwijl 522 boeren georganiseerd waren in versterkte dorpen. Tijdens de twaalfde gewone zitting van de raad van ministers van de OAU, die van 17 tot 22 februari in Addis Abeba werd gehouden, verklaarde OAU-zegsman Sahnoun, dat militaire des-

kundigen de Cabo Delgado en Niassa provincies hadden bezocht. Hoewel zij Tete niet hadden bezocht, rapporteerden zij dat FRELIMO-strijders daar heen konden gaan. Volgens hun rapport was de guerrilla-activiteit in Mozambique efficient, terwijl de eenheid van optreden en daaropvolgende successen toegeschreven werden aan Mondlane's werk. Voor het bezoek van minister-president Caetano zie onder Portugese gebieden.

Het FRELIMO na de moord op Mondlane

De daders van de moord op dr. Eduardo Chivambo Mondlane werden aanvankelijk gezocht binnen het door hem geleide FRELIMO. Deze bevrijdingsbeweging is van oorsprong een overkoepelend orgaan van een aantal nationalistische bewegingen, die in 1961 tot samenwerking besloten. En al was Mondlane er in geslaagd de nieuwe organisatie een gecentraliseerde structuur te geven, de meningsverschillen binnen het FRELIMO waren er niet door verdwenen. Deze interne tegenstanders van Mondlane waren te vinden in de zogeheten conservatieve en de militante, radicale vleugels. En zo zou het niet verwonderlijk hoeven te zijn, als de moord op Mondlane beraamd en gepleegd was door een van die FRELIMO-groeperingen, die Mondlane verweten te pragmatisch te zijn en te veel met compromissen te werken. Zo zinspeelden de presidenten Kenneth Kaunda en Sékou Touré in hun condoleantie-boodschappen op de mogelijkheid dat de daders binnen het FRELIMO moesten worden gezocht.

Van Portugese zijde werd verklaard dat de daders behoorden tot de linkse 'maoïstische' vleugel, die ook verantwoordelijk zou zijn geweest voor de onlusten in mei vorig jaar, toen het FRELIMO-hoofdkwartier in Dar es Salaam werd aangevallen. Als motief zou voor deze groepering gegolden hebben, dat Mondlane te veel onder invloed van de Verenigde Staten stond. (De 48-jarige FRELIMO-president had niet alleen in Noord-Amerika antropologie gestudeerd en gedoceerd – hij was ook met een blanke Amerikaanse getrouwd. Bovendien onderhield hij vele vriendschappelijke betrekkingen met de VS en ontving hij steun van Amerikaanse instellingen, hetgeen volgens zijn tegenstanders zou kunnen impliceren, dat Mondlane voor de CIA werkte.) Een ander verwijt van FRELIMO's linkervleugel was, dat Mondlane meer nationalist dan revolutionair was. De guerrilla, die naar zijn opvattingen slechts geleidelijk kon worden opgevoerd, zou nog vijftien tot twintig jaar vechten vereisen en Mondlane wilde niet verder vooruitzien dan de bevrijding van het land. Hij wilde tijdens de guerrilla-fase geen aandacht besteden aan de gewenste post-koloniale maatschappijstructuur. Tenslotte werd hem van deze zijde kwalijk genomen, dat hij zoveel op reis was en de guerrilla leidde vanuit een comfortabel hoofdkwartier in Dar es Salaam i.p.v. uit een hoofdkwartier op Mozambikaans grondgebied.

Maar ook binnen FRELIMO's meer conservatieve groeperingen had Mondlane zijn tegenstanders. Daar werd hem verweten, dat de Chinese steun het FRELIMO teveel onder Peking's invloed bracht

(ook al zou niemand hebben durven beweren, dat Mondlane Chinees-communistische sympathiën koesterde). Als motief belangrijker dan dit onredelijke, maar voor de hand liggende verwijt, is de vrees voor het nadelige effect van de guerrilla op de positie van de traditionele en commerciële elite, die hun voorrechten deels aan de Portugezen te danken hebben, maar die in het FRELIMO-Mozambique bedreigd worden door jongeren met meer moderne opvattingen. Hoezeer de FRELIMO-leiding hiermee in botsing kan komen, bewijst het geval Kavandame, de op 16 maart naar de Portugezen overgelopen Makonde. Deze 62-jarige Mzee Lazaro Jacob Kavandame was op 3 januari van dit jaar ontslagen als FRELIMO-secretaris van de Cabo Delgado-provincie, aangezien hij een onderzoek naar zijn vermeende corruptie tegenwerkte en vorig jaar december betrokken heette te zijn bij de moord op majoor Paulo S. Kankhomba, de tweede militaire chef van FRELIMO. Kavandame werd door Mondlane in een brief van 10 januari van dit jaar betiteld als 'een vijand van FRELIMO'. In een verklaring afgegeven in Dar es Salaam op 4 april wordt er door het FRELIMO-bestuur op gezinspeeld dat Kavandame mogelijk ook betrokken was bij de moord op Mondlane. Maar de politie van Tanzania had al vijf dagen na de bomaanslag laten weten dat de daders niet gezocht moesten worden binnen de bevrijdingsbeweging zelf. Hoe duister de kwestie ook is – het is niet te verwonderen dat de Portugese geheime politie PIDE of aanverwante organisaties verdacht worden. De aanhangers van deze theorie wijzen erop dat Mondlane voor Portugal de meest gezochte man was en dat hij al tijdens zijn studie werd dwarsgezet en tegengewerkt. Zij wijzen erop dat de Portugese regeringspolitiek niet terugschrikt voor moord – het bekendste geval was dat van luitenant-generaal Humberto Delgado, de Portugese oppositieleider, die in februari 1965 vermoord werd aangetroffen in Spanje. Ook de moord op het FRELIMO-lid Jaime Rivaz Sigauke in Zambia, wordt aan de Portugezen toegeschreven, evenals die op Matheus Sansao Mutemba in Dar es Salaam en op Kankhomba in Tanzania bij de grens met Mozambique (bij welke laatste moord ook Kavandame betrokken was). In het Portugese concentratiekamp Tarrafal komen regelmatig politieke gevangenen om, aldus het *Portugese and Colonial Bulletin* (vol. 9, nr. 1, april 1969, p. 462), en het is niet uitgesloten dat de PIDE in Portugal het gemis aan de doodstraf goedmaakt. Ook op Mondlane waren al eerder aanslagen gepleegd en uit zijn laatste interview (*Jeune Afrique*, nr. 425, 24 februari 1969, p. 33) blijkt hoezeer hij voor zijn leven vreesde buiten de bescherming van het FRELIMO. Een verdere aanwijzing dat de daders eerder bij de PIDE (of verwante instellingen) moeten worden gezocht dan bij de interne dissidenten van de bevrijdingsbeweging, zou kunnen zijn dat de geraffineerde constructie van de bom wijst op een gedetailleerde en verfijnde technisch-militaire kennis, die nauwelijks verwacht kan worden bij een guerrilla-beweging, die met eenvoudige wapens vecht (aldus ook Miguel Murupa, hoofd van het departement van buitenlandse zaken van FRELIMO op 18 april 1969 in Amsterdam, volgens een verslag in de NRC van 19 april). Ook het feit dat de bom verzonden was vanuit West-Duitsland betekent volgens degenen, die de schuld bij Portugal zoeken, een aanwijzing daarvoor – Portugese instanties met hun vele contacten met West-Duitsland zijn voor een dergelijke verzending beter uitgerust dan FRELIMO-dissidenten, die op zijn best niet meer dan sporadische contacten met West-Europa hebben.

En al is het wellicht voorbarig om zonder meer PIDE's rechtstreekse schuld aan te nemen, toch is het nauwelijks voor betwisting vatbaar dat Mondlane direct of indirect het slachtoffer is geworden van Portugees optreden. Ook de soortgelijke, maar mislukte aanslagen op Uria T. Simango en op Marcelino dos Santos wijzen meer in de richting van Portugees daders dan van een interne FRELIMO-samenzwering. (Dat Lissabon onmiddellijk PIDE's medeplichtigheid heeft ontkend, kan natuurlijk ook als een aanwijzing van het tegendeel worden uitgelegd.)

Aan welke kant de moordenaars van Mondlane ook moeten worden gezocht, vrijwel zeker is het dat het FRELIMO van karakter zal moeten veranderen.

Maar het is de vraag of Portugal zich terecht verheugt op Mondlane's dood en Kavandame's overlopen, want het staat niet onomstotelijk vast, dat daarvan een desintegrerende werking op het FRELIMO zal moeten uitgaan, integendeel. Van verschillende zijde is erop gewezen, dat het FRELIMO niet uiteen zal vallen, maar waarschijnlijk wel zal radicaliseren (*Observer* van 9 februari, *Legon Observer* van 14 februari, *Guardian* van 18 april). Waar Mondlane wellicht nog bereid zou zijn geweest tot onderhandelen (mits het Portugees kolonialisme zich bereid zou verklaren tot matiging) zal het FRELIMO volgens deze redenering, nu even intransigent worden als de Portugees regering blijkt te zijn.

Want de verwachtingen dat Caetano wellicht t.o.v. Afrika een soepeler beleid zou voeren dan Salazar, blijken nu ongegrond. De nieuwe premier moet de Afrikaanse oorlog onverkort blijven voeren omdat hij het zich niet kan veroorloven de generaals tegen zich in het harnas te jagen en wellicht ook omdat hij een prijs moet betalen voor een eventuele lichte liberalisatie van de binnenlandse politiek. Terwijl het binnen- en buitenlandse verzet tegen de oorlog groter wordt (en het aantal deserties ook gelijke tred daarmee houdt) had de Portugees regering dringend behoefte aan gunstige berichten, zoals de moord op Mondlane en het overlopen van Kavandame (door Caetano aan de vooravond van zijn vertrek naar Afrika op 14 april een 'spectaculair succes' genoemd). Hoewel deze twee gebeurtenissen op het eerste gezicht onoverkomelijke tegenslagen voor het FRELIMO lijken, heeft Lissabon daarmee nog niet een vanzelfsprekende reden tot blijdschap, want de vraag is of op lange termijn de dood van Mondlane en het overlopen van Kavandame wel zo schadelijk voor FRELIMO zijn (zie ook *Guardian* van 4 februari). Integendeel, het overlopen van Kavandame schijnt niet te hebben geleid tot de verwachte massale desertie van de Makonde, die een belangrijk deel van de FRELIMO-strijdmacht uitmaken. Zijn invloed blijkt sterk te zijn overschat (*International Herald Tribune* 4 april), zeker op de guerrilla (Kavandame had geen militaire positie), wat ook vorig jaar bleek toen hij en zeven andere politieke afgevaardigden uit de Cabo Delgado-provincie weigerden deel te nemen aan het congres in de Niassa-provincie, maar de negen militaire afgevaardigden wel kwamen opdagen. Volgens een persverklaring van FRELIMO van 4 april 1969 was Kavandame trouwens niet meer in Mozambique geweest sinds december 1967. Gezien zijn tribalistische en separatistische achtergrond kan zijn overlopen (naast wellicht toch enige propaganda-voordelen op korte termijn voor Portugal) voor FRELIMO op de lange termijn de voordelen bieden van grotere interne eenheid en grotere effectiviteit. Met andere

woorden: Mondlane's dood en Kavandame's overlopen zo kort daarna, zouden wel eens het tegenovergestelde van het door Portugal beoogde effect kunnen hebben.

Overigens is het juist Mondlane's grote verdienste, dat hij een organisatie heeft opgebouwd, die niet afhankelijk is (voor voortbestaan en groei) van persoonlijk leiderschap, dat niet verloren zou mogen gaan op straffe van ontbinding. Wèl kan worden verwacht dat FRELIMO zonder Mondlane een ruk naar links zal maken (al verklaarde Murupa op 18 april dat er geen zwenking naar het communisme zou worden gemaakt aangezien ideologie een kwestie was voor na de bevrijding). Meer steun zal ongetwijfeld worden ingewacht van Cuba, de Sovjet-Unie en China, dan eerder het geval was, ook al omdat de Portugese anti-communistische propaganda deze ontwikkeling in de hand werkt en daarmee het Westen als mogelijke bron voor steun afsnijdt. *Jeune Afrique* (nr. 424, 17 februari 1969) schrijft op p. 39 over de 'stille hoop' van Mondlane's moordenaars, dat zijn opvolgers zullen afwijken van de politiek, die FRELIMO vrienden in Oost en West bezorgde, waardoor het mogelijk zou worden de guerrilleros in de 'grote catalogus van de agenten van het internationale communisme' op te doen nemen. Het weekblad gelooft niet dat deze opzet zal slagen, maar dat zou wel eens wensdenkerij kunnen blijken, gezien de personen, die in de nieuwe troikaleiding zitten. Want Uria T. Simango, de vroegere predikant, heet pro-Chinees te zijn en Marcelino dos Santos heet de voorkeur te geven aan de Sovjet-Unie. Ook al zijn geen van beide communist, voor diegenen, die de genoemde catalogus bijhouden zal dat nauwelijks een bezwaar zijn.

Onder welke nieuwe, maar mogelijk radicalere leiding dan ook, het FRELIMO zal waarschijnlijk een nieuwe tactiek voor de guerrilla gaan nastreven, waarbij met name het hoofdkwartier naar Mozambikaans grondgebied zal worden verplaatst. Deze identificatie met de bevolking kan dan leiden tot politieke bewustwording van de boeren, zonder wie geen enkele guerrilla (naar Chinese, Cubaanse en Vietnamese opvattingen en ervaringen) kan slagen. Verwacht kan worden dat het FRELIMO zich tegenover het communisme ondogmatisch zal opstellen, maar te verwachten dat het FRELIMO zonder Mondlane vanzelfsprekend eenzelfde gematigde koers zal varen, is hetzelfde als hopen op een dramatische koerswijziging onder Portugals machthebbers. **klr**

Rhodesië De premier van de rebellenregering in Rhodesië, Ian Smith, heeft op 12 februari in een radiotoespraak uiteen gezet hoever de voorbereidingen aan een ontwerp voor een nieuwe grondwet waren gevorderd. Na het laatste congres van het *Rhodesian Front* hebben de experts van de regering zich bezig gehouden met ontwerpen van nieuwe constituties. Premier Smith zei dat er zes maanden voor waren uitgetrokken. Na het voorbereidende werk heeft Smith besprekingen gevoerd met regeringsleden en met afdelingsvoorzitters van *Rhodesian Front*. 'Het resultaat' aldus Smith, 'is een idee die beter is dan alles wat we totduverre

konden produceren'. Tenslotte kondigde Smith aan dat de kiezers zich in mei in een referendum kunnen uitspreken over de nieuwe constitutie.

Op 15 februari werden details van deze nieuwe constitutie bekendgemaakt. Zij voorziet in een nationaal parlement dat aanvankelijk uit 66 leden zal bestaan, waarvan er 50 zullen worden gekozen door blanken, kleurlingen en Aziaten. De overige 16 zetels blijven gereserveerd voor Afrikanen. Alle Afrikaanse kiesgerechtigden, zowel die van de *A rol* als van de *B roll* zullen worden overgebracht naar een *African Roll*. Acht van de zestien zetels zullen worden bezet door Afrikanen die door *chiefs*

(hoofdlieden) en vertegenwoordigers van Afrikaanse raden worden gekozen. De andere acht zullen worden bezet door Afrikanen die door Afrikaanse kiezers zijn gekozen. Stedelijke Afrikanen en *African purchase area farmers* komen in aanmerking voor de Afrikaanse rol, tezamen met die andere Afrikanen die op grond van een bepaald inkomens- en ontwikkelingsniveau kiesgerechtigd zijn.

Naarmate de bijdrage van Afrikanen aan de schatkist – op basis van de inkomstenbelasting – toeneemt, kunnen de zestien Afrikaanse zetels echter toteen aantal van 50 worden uitgebreid. Dit zou ten slotte leiden tot een vorm van pariteit, waarbij Europeanen en Afrikanen ieder 50 zetels zouden hebben. Het nationale parlement zou het land – alles volgens deze ontwerp-constitutie – moeten verdelen in provincies waarvoor raden in het leven zouden worden geroepen. Het parlement zou dan enkele van zijn bevoegdheden aan deze provinciale raden delegeren.

De *Constitutional Council* die nu tot taak heeft de constitutie te vrijwaren voor amendementen die de *Declaration of Rights* zouden aantasten, zou worden vervangen door een Senaat. Tien blanke senatoren zouden worden gekozen door de legislatuur en tien Afrikaanse senatoren zouden *chiefs* zijn en door de *chiefs* gekozen. Bovendien zouden nog drie anderen worden aangewezen door het staatshoofd.

Premier Smith verklaarde op 15 februari over deze ontwerp-constitutie: 'Ik ben van mening dat dit ontwerp de twee grondprincipes van het *Rhodesian Front* belichaamt: ze behoudt de regering voor altijd voor aan beschaafde Rhodesiërs en ze garandeert dat verdienste (*merit*) onder deze Constitutie nog altijd het criterium is. Ik geloof dan ook dat ze niet alleen aanvaardbaar is voor Rhodesiërs, maar dat we met een zuiver geweten de verdiensten van deze constitutie ook buiten de grenzen kunnen verdedigen.'

De Rhodesische regering heeft op 14 februari bekendgemaakt dat de bedragen, wat inkomen en eigendom betreft, die iemand kiesgerechtigd maken, met 9% zullen worden verhoogd in verband met de gedaalde koopkracht van het geld. Een commissie was voor het vaststellen van deze

bedragen opgericht in 1968 op grond van een wettelijke klausule die voorziet in de vorming van een dergelijke commissie eenmaal per 3 jaar. Als gevolg van deze verandering moet iemand, die op de '*A roll*' wil komen, nu £864 per jaar verdienen of £1800 aan vermogen bezitten. (Tot dusver waren deze bedragen resp. £792 en £1650). Voor het kiesrecht op de '*B roll*' is nu een inkomen nodig van £288 per jaar of een vermogen van £540. (Dit was resp. £264 per jaar en £288).

De ontwerpconstitutie is met gemengde gevoelens ontvangen. De Afrikaanse *Democratic Party* noemde 'dit goochelen met de constitutie niet alleen zinloos maar ook slecht voor de politieke en economische toekomst van het land.' De *Centre Party* noemde deze constitutionele voorstellen een radicale breuk met de constitutionele ontwikkeling sedert 1923. 'Het ziet ernaar uit,' aldus dit commentaar, 'dat de regering haar pogingen heeft opgegeven met Londen tot overeenstemming te komen en daarmee geen gebruik maakt van het mandaat, dat het electoraat haar gegeven heeft om dit te bereiken.' De *Conservative Association of Rhodesia* noemde de voorgestelde constitutie eveneens een radicale breuk, maar dan van de principes waarop het *Rhodesian Front* was gebaseerd. Ook in Groot-Brittannië konden deze voorstellen geen genade vinden: de Britse premier, Wilson, noemde de voorstellen een 'complete en vierkante ontkenning van tenminste 5 van de 6 principes, die gericht zijn op het garanderen van onbelemmerde voortgang naar een Afrikaanse meerderheidsregering.' Hij was echter van mening dat de Britse regering er goed aan deed haar eigen voorstellen (dat zijn de *Fearless*-voorstellen) op tafel te laten voor onderhandelingen.

Rev. Ndabaningi Sithole, leider van de verboden *Zimbabwe African National Union* (ZANU), is op 3 februari voor het Hoge Gerechtshof in Salisbury gebracht. Hij werd ervan beschuldigd, te hebben aangezet tot moord op premier Ian Smith, de minister van justitie, Lardner Burke en de minister van buitenlandse zaken, Howman. Hij zou een brief aan een *Mr. X* hebben geschreven, met als inhoud dat het wenselijk zou zijn de drie regeringsleden van het leven te beroven. Rev. Sithole zou van de gevangenis in Salisbury uit o.m. hebben

geschreven: 'Gebruik enkele doorgewinterde beroepsmisdadigers om met de drie mannen af te rekenen.' De moordenaars zouden elk £50 krijgen, volgens de brief, die werd besloten met de woorden: 'I am waiting to hear the results soon'. De procureur-generaal bracht ook een zogenaamd antwoord van 'Mr X' ter tafel, waarin deze gebruik maakte van een code om de drie ministers aan te duiden. Hij had geschreven: 'Ik studeer erg hard in de volgende drie vakken: fysica, logica en geschiedenis, maar ik haat deze vakken werkelijk erg'. De brief ging voort: 'fysica is Mr. Smith, logica is Mr. Lardner Burke en geschiedenis is Mr. Howman'. Op 12 februari werd Rev. Sithole tot 6 jaar gevangenisstraf veroordeeld op de beschuldiging aangezet te hebben tot moord op de drie ministers. De minister van justitie heeft op 19 februari bekend gemaakt dat Rev. Sithole – die jaren achtereenvolgens gevangen heeft gezeten zonder acte van beschuldiging, op grond van de uitzonderingstoestand – besloten heeft niet tegen zijn vonnis in beroep te gaan.

De uitzonderingstoestand, die al 3½ jaar bestaat in Rhodesië, is op 17 april wederom voor 1 jaar verlengd. Minister Lardner Burke motiveerde zijn verzoek om verlenging in het parlement door te wijzen op te verwachten grotere operaties van 'terroristen' tegen Zuid-Afrika en Rhodesië. Hij zei verder dat in februari en maart ook enkele daden van sabotage geregistreerd zijn. Verder maakte hij melding van een 'complot van nationalistische Afrikanen om Ian Smith en twee van zijn ministers om het leven te brengen.' Tenslotte verwees hij naar een 'klein maar militant element op onze plaatselijke universiteit'. We moeten dan ook waakzaam zijn', aldus Lardner Burke 'op alle sectoren van het veiligheidsfront'. Dr. Palley, het enige blanke lid van de oppositie, noemde Lardner Burke's argumenten 'onvoldoende.' 'De verlenging van de uitzonderingstoestand betekent dat de macht van het parlement beknot wordt ten gunste van de uitvoerende macht. Het is uiterst onbevredigend dat in een dussdanige situatie een referendum en algemene verkiezingen worden gehouden. Eerst moet er vrijheid van meningsuiting zijn.'

Gedelegeerden ter top-conferentie van de Oost- en

Centraalafrikaanse Staten in Loesaka hebben op 17 april in een communiqué de strategie van de Britse premier t.a.v. Rhodesië in scherpe bewoordingen veroordeeld. Dit communiqué is ondertekend door vijf naties van het *Commonwealth* en negen andere landen, waaronder Ethiopië, Congo, en Soedan. Er wordt o.m. in gezegd dat de *Fearless*-voorstellen worden afgewezen en dat geen genoegen wordt genomen met minder dan *Nibmar* (no independence before majority rule).

Swaziland Op 19 februari werd de Internationale Suiker Overeenkomst geratificeerd, die op 24 oktober 1968 was getekend en op 1 januari voorlopig in werking is getreden.

Zambia De vice-president van Zambia, Kapwepwe, heeft op 21 februari aan de Nationale Vergadering medegedeeld dat de regering van Zambia minister Reuben Kamanga in 1968 naar Malawi heeft gezonden om te onderhandelen over het aanknopen van diplomatieke betrekkingen. De regering van Malawi heeft echter sindsdien niets laten horen. Het is nu aan dit land, een volgende stap te doen. In Zambiaanse vluchtelingenkampen die steun ontvangen van de Verenigde Naties bevinden zich per 1 maart bijna 8000 vluchtelingen. Daarbuiten hebben nog 9000 anderen binnen het land een plaats gevonden in zogenaamde *Squatters' Camps*. De meesten zijn afkomstig uit Angola. Het bureau van de Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen (UNHCR) in Loesaka heeft ongeveer 100 000 pond sterling voor de verzorging van vluchtelingen ter beschikking gesteld. Zo zal o.a. een nieuwe kolonie voor vluchtelingen uit Zuidwest-Afrika in het Senanga-gebied van de provincie Barotse worden ingericht. Er moet nog een stuk grond worden uitgekozen. Het bureau van de Hoge Commissaris in Loesaka is in 1966 geopend, om in de eerste plaats te zorgen voor het opvangen van de vluchtelingenstroom uit Mozambique. Sindsdien is voor bijna 600 000 pond aan de vluchtelingen ten goede gekomen. Op 3 februari werd een nieuwe maatregel voor het bijwonen der zittingen der Nationale Vergadering van kracht. Een parlementslid dat een zitting van het Huis overslaat, moet onmiddellijk

25 kwachas boete betalen. Bij een tweede dag van afwezigheid zal 50 kwachas van zijn salaris als parlementslid worden afgetrokken. Iedere langere absentie zal zijn schorsing als parlementslid tot gevolg hebben. 'De komende 5 jaar wordt een drukke periode door het uitvoeren van vele projecten', aldus Sikota Wina, de minister van voorlichting. 'Wij kunnen ons het oponthoud in het aannemen van wetsvoorstellen, alleen maar doordat parlementsliden niet believen te komen, niet veroorloven.'

President Kaunda heeft op 13 maart in Loesaka gezegd dat Zambia zou voortgaan zijn steun aan de afgezette president van Ghana, Nkrumah, te verlenen. Zijn regering zou echter wel bereid zijn een regering van Ghana die door verkiezingen in functie komt, te erkennen. Op 26 maart heeft president Kaunda de stichting van een nieuw ministerie, dat van 'National Guidance' aangekondigd. De voormalige minister van handel, industrie en mijnbouw, Justin Chimba, zal aan het hoofd van dit ministerie staan. Hij zal tot taak hebben de betekenis van het humanisme in scholen en fabrieken uiteen te zetten. De president zal zelf de verantwoordelijkheid voor handel, industrie en mijnbouw op zich nemen.

President Kaunda heeft op 12 maart aangekondigd dat een referendum zal worden gehouden om te beslissen over de vraag of het parlement in de toekomst de bevoegdheid zal hebben, delen van de constitutie bij tweederde meerderheid van stemmen te veranderen. Het gaat hier voornamelijk om het buiten werking stellen van sub-sectie 3 van sectie 72 van de constitutie, die bepaalt dat geen besluit van het parlement rechtsgeldig kan worden, dat hoofdstuk 3 van de constitutie, of hoofdstuk 7 daarvan (die betrekking hebben op de rechterlijke macht) verandert, zonder dat een referendum voorafgegaan is. De minister van onderwijs, Wesley Nyerenda, zette aan het parlement uiteen dat dit wetsvoorstel niet betekent dat het Huis de constitutie zal moeten veranderen. Het verschaft alleen de mogelijkheid dit eenvoudiger en op minder kostbare wijze te doen als het nodig mocht worden. De grondrechten en vrijheden van het individu zullen onaangetaast blijven.

President Kaunda heeft zich op 21 maart tot de

Nationale Raad van de *United National Independence Party* (UNIP) gericht, om de door hem aangekondigde politiek van het humanisme nader uiteen te zetten. De president wees erop dat Zambia op het punt stond het tweede stadium van haar revolutie te verwerkelijken, een revolutie die de mens tot het middelpunt van de maatschappij zou maken. Dit zou mee brengen dat alle instituten in Zambia die van politieke en economische, zowel als die van culturele aard, een proces van 'humanisering' zouden moeten ondergaan. Hij verklaarde dat Zambia er niet voor voelde een copie van enig bestaand type van democratie te produceren. 'Wij zijn het erover eens dat humanisme alleen tot uitdrukking kan worden gebracht door tolerantie en consideratie tegenover andere menselijke wezens, door vrijheid van meningsuiting, respect voor de waardigheid en de waarde van het menselijke individu, en door de wens gelijke kansen te scheppen voor ieder om zich naar zijn vermogens in een coöperatieve gemeenschap te ontwikkelen'. President Kaunda zei o.m. dat het humanisme de universaliteit van de mens aanvaardde. Wat de mens ook overigens moge zijn, hij maakt deel uit van de menselijke familie. Dit betekent, dat het humanisme een directe uitdaging is aan het kapitalisme zowel als aan het communisme. Het kapitalisme staat een economische organisatie van de maatschappij voor, waarbij enkelen de massa uitbuiten, en zo Gods mensen in verschillende groepen verdelen, klassen die gebaseerd zijn op bezit. Ons humanisme daagt het communisme uit daar dit de wereld alleen maar als één ziet voor bepaalde types van arbeiders, namelijk voor hen, die door de kapitalisten worden onderdrukt. Hiermee loopt het communisme in dezelfde val als het kapitalisme. 'Wij humanisten', voegde de president daaraan toe, 'verklaren openlijk dat, van welke gezichtshoek uit we de mensen ook zien, zij dezelfde zijn. Hun behoeften zijn wezenlijk dezelfde. Deze benadering van de universaliteit der mensen moet uiteindelijk winnen.' Op 8 maart hebben regeringsleiders en leiders van de secte der Jehova's Getuigen besprekingen gevoerd, om een einde te maken aan botsingen tussende de UNIP en de leden der secte. De laatsten hebben de UNIP-volgelingen ervan beschuldigd 3000 huizen van

zes procent bedroeg, zodat de kloof slechts met ongeveer vijf procent zou afnemen. De chirurg Christiaan Barnard, die zich in Libreville (Gaboen) bevond, liet op 21 april in Johannesburg een verklaring afgeven waarin hij zich uitsprak voor gelijke salariering van artsen ongeacht ras. De minister van gezondheid, Dr. Carel de Wet verklaarde echter, dat er nooit sprake zal kunnen zijn van gelijke beloning.

Volgens de Internationale Arbeidsorganisatie ILO zijn de gevolgen van de apartheid (die alle mensen aangaat aangezien het de toekomst van de menselijke betrekkingen raakt) groter in de arbeidssfeer dan op andere levensterreinen, zo werd op 21 maart in Genève verklaard in een ILO-publicatie ter gelegenheid van de Internationale Dag voor de Eliminatie van Rasdiscriminatie. De *Trades Union Council* van Zuid-Afrika heeft met 87 tegen twee stemmen op 17 februari besloten Afrikaanse vakbonden uit te sluiten. De VN-commissie voor de rechten van de mens heeft op 26 februari unaniem een beroep gedaan op de publieke opinie om mee te werken aan de eliminatie van apartheid. Ook werd de 'dwangarbeid voor bespottelijke lonen' door gekleurde arbeiders veroordeeld. Het trustfonds van de VN voor Zuid-Afrika heeft op 8 april tijdens een besloten zitting in New York een totaalbedrag van \$206 000 beschikbaar gesteld voor hulp aan vluchtelingen uit Zuid-Afrika en aan hen, die door het Zuidafrikaanse rechtssysteem worden vervolgd. Behalve rechtsbijstand aan beklaagden en steun voor hun gezinnen, zal het bedrag ook besteed worden voor opleiding en onderwijs van vluchtelingen buiten Zuid-Afrika.

Bij de indiening van de begroting op 26 maart verklaarde de minister van financiën, N. Diederichs, zich optimistisch gestemd over de nationale economie, maar hij waarschuwde voor het gevaar van inflatie wegens excessieve likwiditeit in de particuliere sector, wegens de snelle stijging van de consumenten prijzen en wegens de aanhoudende tekorten aan geschoolde arbeid. De defensieuitgaven voor het komende financiële jaar zijn beraamd op een bedrag dat 17,5 miljoen Rand hoger ligt dan vorig jaar. Op een tiendaagse reis door Europa heeft Diederichs besprekingen gevoerd met de

Bazel-groep over de wereldpolitiek voor goud als basis voor het monetaire stelsel. Het Internationale Monetaire Fonds heeft op 15 april de Zuidafrikaanse regering gemachtigd de tegenwaarde van \$66 miljoen op te nemen om de deviezenreserves te consolideren. Aangezien tijdens de Zuidafrikaanse spelen, die van half maart tot half april in Bloemfontein werden gehouden, geen gekleurde sportslieden mochten deelnemen, hebben de meeste buitenlandse atleten de uitnodiging tot deelneming niet aangenomen. Alleen uit Australië en Nieuw-Zeeland kwamen atleten. (Zie verder: Oost- en Centraalafrikaanse Staten onder Afrika-algemeen).

Zuidwest-Afrika De meeste financiële en administratieve bevoegdheden van de Zuidwestafrikaanse wetgevende raad zijn per 1 april overgenomen door de Zuidafrikaanse regering in Pretoria. Tegen de bezwaren van de oppositie dat de maatregel feitelijk van Zuidwest-Afrika een provincie van Zuid-Afrika maakte, verklaarde dr. Hilgard Muller, de Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken, in Kaapstad (in volksraad en senaat) dat het niet in de bedoeling lag om verandering aan te brengen in de afzonderlijke internationale status van het gebied en dat de Zuidafrikaanse regering er niet over dacht tot incorporatie over te gaan. De wettelijke maatregel was bedoeld, aldus Muller, om het bestuur efficiënter te maken. Zuidafrikaanse wetten kunnen nu van toepassing zijn op Zuidwest-Afrika door een order van de Zuidafrikaanse president en publikatie in de Zuidafrikaanse officiële gazet. Volgens de oppositie geeft de nieuwe wet de Zuidafrikaanse regering 'dictatoriale bevoegdheden'.

Nadat op 28 februari de VN-Raad voor Namibië de Veiligheidsraad dringend verzocht had om de toestand in Zuidwest-Afrika te bespreken als een ernstige bedreiging voor de internationale vrede en veiligheid (welk verzoek op 17 maart door 47 Afro-Aziatische VN-leden werd herhaald) vroeg de Veiligheidsraad op 20 maart Zuid-Afrika zich onverwijld terug te trekken uit Namibië (Groot-Brittannië en Frankrijk onthielden zich). De Veiligheidsraad achtte het niet uitgesloten dat ook over sancties zou worden gesproken als Zuid-

Afrika aan dit verzoek geen gevolg zou geven. (Diezelfde dag verklaarde dr. Hilgard Muller in de Zuidafrikaanse senaat dat de VR-zitting 'illegaal' en 'futiel' was.) De afgevaardigde van de VS opperde dat een VN-afgevaardigde naar Zuid-Afrika zou gaan voor discussies, welk plan de volgende dag door de Zuidafrikaanse minister-president, B.J. Vorster, werd afgewezen.

De wetgevende raad van Ovamboland heeft zijn eerste zitting in Oshakati op 19 februari beëindigd en de begroting van 2,5 miljoen Rand (12½ miljoen gulden) goedgekeurd. De voorzitter van de raad, Chief Shiimi, beschuldigde de VN van inmenging in binnenlandse aangelegenheden.

(Zie ook: Oost- en Centraalafrikaanse Staten onder Afrika-algemeen).

eilanden

Mauritius Op 7 april maakte het gezaghebbende dagblad *'Le Mauricien'* bekend dat de regerende *Labour Party* van minister-president Sir Seewosagur Ramgoolam en de *Social-Democratic Party* van Gaetan Duval (in oppositie) in beginsel besloten hebben over te gaan tot de vorming van een regering van nationale eenheid.

Voor de gemeenteraadsverkiezingen van 30 maart kwamen beide partijen met een gezamenlijke lijst uit, die vrijwel alle zetels behaalde, met uitzondering van vier onafhankelijken en een communist. Op 10 maart werd bekend gemaakt dat vijf ministers, die behoren tot het *Independent Forward Block* waren afgetreden. Het IFB (dat elf van de 70 zetels in de wetgevende vergadering bezit en voornamelijk uit Hindoes bestaat) was gekant

tegen de voorgenomen gemeenschappelijke lijst. (De LP heeft 29 zetels, de andere coalitiepartner, de *Muslim Action Committee* zes en de SDP twintig). Tijdens het bezoek van de Franse minister van buitenlandse zaken, Michel Debré werd op 27 maart in een communiqué door Sir Seewosagur en Debré bekend gemaakt dat de twee landen weldra een overeenkomst voor technische en economische samenwerking zullen tekenen.

In Taipei werd op 12 maart aan het eind van het bezoek van de minister van landbouw, Satcam Boollell, bekendgemaakt, dat Taiwan met Mauritius gaat samenwerken voor ontwikkeling van de landbouw. Van 2 tot 7 april hebben drie schepen van de Sovjetmarine een bezoek gebracht aan Port Louis, de hoofdstad.

syrians or lebanese: which name is correct?

H. L. van der Laan

In most countries of West Africa one finds a group of a few thousand foreigners who have come from the Eastern Mediterranean. These immigrants live in the towns and are engaged in general merchandise and produce trade. Their shops are of small or medium size, and their enterprises can be characterized as family business. The first members of this group came to West Africa at the turn of the century. They were poor and had to start from scratch, but they and their descendants have improved their economic position considerably.

These immigrants who often profess a desire to retire in their home country, have remained distinct from the African population as well as from the British and French expatriates. They can be readily identified in each country, and this fact makes it so surprising that they go under two names: Syrians and Lebanese. It is the purpose of this article to select a few points of the history of the Middle East and to trace the implications in West Africa.

The Middle East

The name Syria has been used for regions of different size. The First World War brought a major change. Up till then Syria was a region along the extreme Eastern shore of the Mediterranean, roughly from Alexandretta (now Iskenderun) in the North to Gaza in the South and extending eastwards for 100 to 150 miles to the Syrian desert. Politically, Syria was a Province of the Turkish or Ottoman Empire. After World War I the historical Syria was split up into four new states: Palestine, Transjordan, Lebanon, and Syria. The state of Syria was the largest of the four and inherited the old capital, Damascus. The name 'Syrian' also changed its meaning: many people who could claim this name before 1918, could not do so afterwards.

The creation of several new states in the Middel East resulted from the defeat and collapse of the Ottoman Empire in 1918. It lost its Arab Provinces which subsequently became Mandates of the League of Nations, with France as Mandatory Power for the northern part of the historical Syria and Great Britain as Mandatory Power for the southern part. In the following decades there was a tendency to forget that the area under British rule was at one time part of Syria. We shall restrict our remarks below to the territory of the French Mandate, because only a few of the immigrants in West Africa have come from the British Mandate.¹

The French Government decided to create two states in its Mandate and to prepare these for independence. In August 1920 the boundary separating Lebanon from Syria was established by decree. Some authorities have argued that this boundary remained provisional until the two states became independent in 1943.

The main reason for a separate Republic of Lebanon was historical. The Lebanon mountains had always sheltered religious, mainly Christian, minorities. The inaccessibility afforded a certain amount of safety and of autonomy. In 1861 this autonomy was given a formal basis: the 'district of Lebanon' was placed under a Christian governor who was responsible directly to the Ottoman Sultan in Constantinople. It was further agreed that there would be no conscription for the Turkish Army in the district, and that Turkish soldiers were not allowed to enter it. The Sultan

had been forced to make these concessions under pressure from some European countries, mainly France.

The district of Lebanon had enjoyed fifty years of autonomy when France accepted her responsibilities as Mandatory Power in 1918. Its strong claim to become a separate state was accepted by the French. In fact, they did more, they extended the area of Lebanon to its present boundaries, by adding large areas to the South, to the East and to the North, and the town of Beirut in the West.² Many Syrian leaders resented the new boundary and demanded that the areas added or transferred to Lebanon in 1920, should come under Syrian rule. This demand created uncertainty among the inhabitants of the transferred areas, and also among the emigrants from these areas. When Lebanon and Syria attained independence in November 1943 they recognized each other, in the existing boundaries. This brought an end to the uncertainty in the transferred areas and was further important because the authorities had no longer difficulties in classifying a person as a Lebanese or a Syrian.

We have singled out the events of 1920 and of 1943. We shall see below that it is convenient for our purpose to distinguish three periods: before 1920, from 1920 to 1943, and after 1943.

West Africa: before 1920

It is usually assumed that the first immigrants from the Middle East arrived in West Africa in the 1890's. Passports were not required at that time. It is interesting to note that if the immigrants had brought passports, i.e. Turkish passports, the colonial administrators might have called them Turks, a name which some emigrants acquired in other parts of the world.³ In the absence of passports the colonial civil servants had to ask the immigrants for their nationality and it seems that they called themselves Syrians rather than Turks. This was natural, because it was generally recognized that the population of the Ottoman Empire was very heterogeneous. Moreover during the last decades of the Ottoman Empire the Syrians and, in fact, all Arabic-speaking peoples in the Empire felt increasingly that they were different from the Turkish citizens. Nationalism and anti-Turkish feeling combined to give a preference for the name Syrian.

Some of the immigrants who came from the district of Lebanon, in a desire to differentiate themselves, used the name 'Syrians from Mount Lebanon'.

Africans and Europeans accepted the name Syrian and it became firmly established in West Africa. The unfortunate events of the anti-Syrian riots in Freetown in November 1919 imprinted the name in the minds of the administration and the public in British West Africa.

West Africa: from 1920 to 1943

The creation of a separate Republic of Lebanon in 1920 made it possible to distinguish the immigrants in West Africa into Lebanese and Syrians proper. The colonial authorities, the newspapers, etc., using this new distinction discovered that the great majority of the immigrants were Lebanese and began to substitute the name Lebanese for Syrians. This process of substitution has taken four decades and is still not complete. This is surprising. We therefore want to trace this process

in greater detail by considering the attitude of the British and French colonial authorities⁴ and of the immigrants themselves.

We turn first to British West Africa. The British introduced the compulsory registration of aliens in 1924. Aliens were foreigners who had no connexion with the British Empire. As African aliens were exempted from registration, the rules applied to overseas aliens only, e.g. Syrians, Lebanese, Swiss, Frenchmen, etc. The registration of aliens, combined with the introduction of passports, provided the administration with interesting documents about foreigners from overseas. It appears, however, that no effort was made to distinguish the Lebanese from the Syrians. One supposes that the British considered the situation in the Middle East as provisional and were reluctant to introduce new categories in their own files. Nor were there strong external reasons to differentiate the Lebanese. When diplomatic problems arose concerning the immigrants, the British had to deal with the French consuls in West Africa or with the French High Commissioner in Beirut who governed both Syria and Lebanon.

The Census which was taken in Sierra Leone in 1931 did not specify the Lebanese as a separate nationality or Lebanon as a separate country.⁵ It seems fair to conclude that the British colonial administration was reluctant to introduce the name Lebanese.

When we turn to the immigrants themselves in British West Africa, it seems that those who had become Lebanese after the creation of the Republic of Lebanon in 1920 did not insist on the new name. Africans and Europeans continued to call them Syrians and they did not try to explain the new situation. It is possible that they felt too insecure, economically and politically, to do so. The Lebanese whose home villages were located in the areas transferred to Lebanon in 1920 had special reasons to adopt a wait-and-see attitude. If the transfer was permanent, they would be Lebanese, but if the authorities changed their minds, they would be Syrians again. These immigrants were cautious – a sensible attitude in view of the autocratic rule in their home country. There are no figures for British West Africa to show what proportion of the immigrants has come from the transferred areas, but we have found that this proportion is high in Sierra Leone.

The situation in French West Africa was different. The colonial authorities were quick to introduce the distinction between Lebanese and Syrians proper, thereby implementing the decision concerning the Middle East which had been taken in Paris. Moreover, the French adopted the practice of transferring officers of the colonial service to the Mandate Administration and vice versa. To the officers who had worked in the Mandate the new distinction was more real, and they showed a greater interest in the immigrants.

Reliable documents about the immigrants became available in the 1920's because of new measures which required travellers to and from French West Africa to possess passports. *Desbordes* deserves credit for seeing the importance of the immigration records and for analyzing them in detail. The results of his research were published in 1938.⁶ He classified the cards of the immigration department by birth place and came to the conclusion that the Lebanese accounted for over 90 per cent of the immigrants in French West Africa and the Syrians proper for less than 10 per cent.

He also found that the Lebanese came mainly from villages and the Syrians mainly from the larger towns of Syria.⁷

No such detailed analysis exists for any other part of West Africa, and we cannot do better than to assume that Syrians proper form only a small minority in other parts of West Africa as well or are not represented at all.⁸

Comparing the attitude of the Lebanese immigrants in French West Africa and in British West Africa we note a few differences. There was a substantial group of Maronites from the original district of Lebanon in Senegal, and they were convinced that the creation of a separate Republic of Lebanon was irrevocable. As the immigrants in Senegal, the oldest area of immigration, had attained a certain level of prosperity and education in the 1920's, their views were taken into account and influenced public opinion. It is likely that the Lebanese in French West Africa, or at least in Senegal, made a greater effort to introduce the name Lebanese than their counterparts in British West Africa did. We must remember that the immigrants were more secure, politically and socially, under French than under British rule. France had accepted responsibility for the Lebanese and Syrians whether they lived in the Middle East or in West Africa or elsewhere. This may be illustrated by the fact that the French administration opposed the proposals of French traders to restrict the immigration from the Mandated territories into French West Africa.

West Africa: after 1943

The independence of Syria and Lebanon, attained in 1943, had its implications in West Africa. The British authorities could no longer ignore the existence of a separate state of Lebanon. And the immigrants, even those from the transferred areas, were now willing to drop their wait-and-see attitude. The great majority of the Lebanese has grown proud of the name Lebanese and will use this name when referring to themselves. Lebanon has appointed diplomatic representatives in most of the West African states and this has stimulated a feeling of national pride among the Lebanese communities.⁹ These diplomats have provided a kind of leadership for the communities and facilitated contacts between immigrants and Government.

The number of Syrians proper has been so small that Syria could not justify the appointment of many diplomats in West Africa. It seems that the Syrians attach themselves to the Lebanese communities and contribute to and benefit from the Lebanese organizations.¹⁰

The Lebanese have made some efforts to bring their name into general use, but they seem to be inexperienced and hesitant in publicity concerning themselves. This may explain why newspapers and public opinion have been slow to substitute the name Lebanese for Syrians.¹¹ I have observed that most Sierra Leoneans still use the name Syrian, but are not confused by the name Lebanese. Educated people normally speak of Lebanese, and there is a trend to consider those who speak of Syrians as uninformed. Such a trend will drive the name Syrian sooner or later out of circulation.

Other names

Some authors writing about West Africa have referred to the immigrants as the Levantines.¹²

It is significant that this name was introduced into books on West Africa around 1950. It was at that time that the authors realized that neither the name Syrian nor the name Lebanese was satisfactory. Levantine seemed a suitable short-hand for 'Lebanese and Syrians' and had the additional advantage that it covered small groups of citizens of Greece, Cyprus, Egypt, etc. who also trade in West Africa. The name has not caught on, partly because the immigrants themselves did not use this foreign name – some dislike it – and partly because the Levant is not well-defined as a geographical area. One feels that the name is too vague to be useful. Moreover, the name Levantine, however comprehensive, cannot include the Moroccan traders who have settled in some West African countries, e.g. Sierra Leone, and who can be compared culturally and economically with the Lebanese.

There is further the French name 'Libano-Syrien'. This name was chosen by the immigrants themselves. It seems that it was already in use in South America before World War I where many of the associations of the immigrants bore this name.¹⁸ It came in use in French West Africa soon after 1920 and has been particularly useful in those countries where there is a small minority of Syrians proper among the immigrants. Informed opinion in Senegal and other French-speaking countries still prefers to use this name and it is unfortunate that it has no English equivalent.

It is finally interesting to note that the name Arab has never been used in West Africa to indicate the immigrants.

noten

¹ Our enquiries seem to indicate that there have not been any Palestinians and Transjordanians among the immigrants in Sierra Leone.

² This increase in territory was reflected in the name 'Grand Liban' or 'Greater Lebanon' which was used officially from 1920 to 1926.

³ E. Safa, *L'Emigration libanaise* (Beirut, 1960), p. 189.

⁴ Unfortunately, we have not enough information to discuss the attitude of the Liberian, Portuguese, and Spanish authorities.

⁵ R. R. Kuczynski, *Demographic Survey of the British Colonial Empire* (London, 1948), Vol. I, pp. 192-96.

⁶ Jean-Gabriel Desbordes, *L'Immigration libano-syrienne en Afrique Occidentale Française* (Poitiers, 1938).

⁷ *Ibid.*, pp. 29-33.

⁸ There are only a few Syrians in Sierra Leone, probably about five families. The Census of 1963 which reported 3,102 Lebanese and 199 Syrians overstated the number of Syrians in Sierra Leone:

either some heads of Lebanese households called themselves Syrians or the Census enumerators classified them as such. This suggests that Census data are less reliable for our purpose than the records of the Lebanese representatives.

⁹ A Lebanese businessman was appointed Honorary Consul in 1954 to take over responsibility for the Lebanese in Sierra Leone from the French representative. Since 1961 Lebanon is represented by a Chargé d'Affaires resident in Sierra Leone.

¹⁰ This development was slowed down between 1958 and 1961 when Syria was part of the United Arab Republic which has established many diplomatic posts in West Africa.

¹¹ *The Times British Colonies Review* wrote about 'Syrians as shopkeepers in Sierra Leone' as late as 1957, p. 15.

¹² P. T. Bauer, *West African Trade* (London, 1954), p. 9 and F. J. Pedler, *West Africa* (London, 1951), p. 52.

¹³ Safa, pp. 59, 84, 88, 96, and 140.

regionale ongelijkheid - het voorbeeld van de middle belt in nigerië

H. C. Kranendonk

Inleiding

Het probleem van de ongelijke economische ontwikkeling van gebieden, landen en werelddelen staat vooral sinds de laatste wereldoorlog in de belangstelling. En als gevolg van deze toegenomen belangstelling zijn de feiten ook langzamerhand voldoende bekend: we weten dat de rijke landen een grotere economische groei vertonen dan de arme landen en dat daardoor de kloof tussen de arme en rijke landen groter wordt.

Op nationaal niveau zien we iets dergelijks: bv. in Nederland de nog steeds groeiende aantrekkingskracht van de randstad enerzijds, en anderzijds tijdelijke of chronische probleemgebieden als de mijnstreek, Oost-Friesland, enz. In Groot-Brittannië zien we de zuigkracht van Londen en omgeving enerzijds en de 'depressed areas' van Noordoost-Engeland en Zuid-Wales anderzijds. Italië kent – op veel grotere schaal – zijn tegenstellingen tussen het hoogontwikkelde Noord-Italië en het achtergebleven Zuid-Italië.

In de welvaartsstaten van West-Europa tracht men o.a. door overheidsbemoeiing de ongelijkheid tussen verschillende gebieden van het land op te heffen of in ieder geval te verminderen. In de ontwikkelingslanden is men daar veelal nog niet aan toe, niet in het minst omdat overheidsbemoeiing een kostbare zaak is.¹

De Nigeriaanse Middle Belt

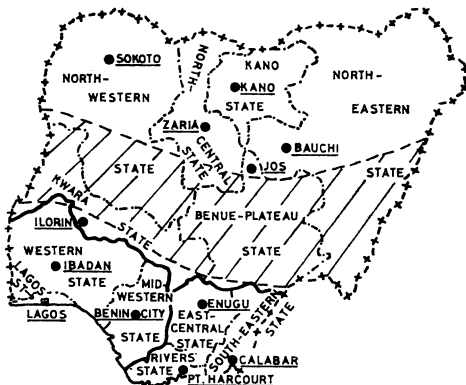
De Middle Belt van Nigerië is één van de voorbeelden van een gebied dat vanaf het begin (in dit geval het begin van het koloniale bestuur) in een nadelige positie verkeerde, en dat in de loop der jaren niet in staat is geweest verandering in deze situatie te brengen. Integendeel, door de sterkere groei van de rest van het land is het gebied, zo niet absoluut dan toch zeker relatief, steeds verder achterop geraakt. En helaas is het zo dat dit cumulatieve proces (arm – armer, of: rijk – rijker) niet als uitzondering, maar als regel beschouwd moet worden.²

Kaart 1 geeft de grenzen van de Middle Belt aan. Het omvat vrijwel de gehele zuidelijke helft van wat vroeger de Northern Region was, met uitzondering van het allernuiderlijkste gedeelte tussen Ilorin en Okene, dat – qua samenstelling van de bevolking (vnl. Yoruba), bevolkingsdichtheid en economische oriëntatie – beter tot Zuid-Nigerië gerekend kan worden. Ook het noordelijke gedeelte van het Plateau (met Jos als belangrijkste stad) wordt hier niet tot de Middle Belt gerekend, vnl. vanwege de in deze streek reeds sinds 1910 belangrijke tin- en columbietproductie. Van de nieuwe, in mei 1967 uitgeroepen, deelstaten, vallen Kwara State en Benue-Plateau State vrijwel geheel binnen de Middle Belt, terwijl de North-Western en North-Eastern State voor resp. de helft en een-derde binnen de Middle Belt vallen.

Het begrip Middle Belt wordt al lang gehanteerd, en hoewel de grenzen die men aan de Middle Belt geeft soms enigszins verschillen, bestaat er algemeen overeenstemming over het feit dat de Middle Belt het gebied is dat zich tussen ± 8 en 10° noorderbreedte van west naar oost over Nigerië uitstrekt en dat gekenmerkt wordt door een lage bevolkingsdichtheid, een grote verscheidenheid van volken en een economie die nog grotendeels op zelfvoorziening gebaseerd is.

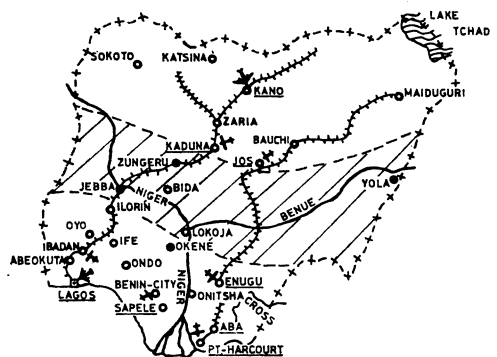
De gemiddelde bevolkingsdichtheid van de Middle Belt (tussen 5 en 50 inw./km²) is aanzienlijk lager dan die van overig Nigerië dat gemiddelde dichtheden tussen 50 en 150 inw./km² heeft, met dichtheden van meer dan 300 inw./km² in Lagos State, East-Central, Western- en Kano State. In de tweede plaats contrasteert de grote verscheidenheid van volken en stammen in de Middle Belt scherp met de veel homogenere bevolkingssamenstelling van de gebieden ten noorden en zuiden van de Middle Belt. De meeste stammen in de Middle Belt zijn zeer klein. Er zijn er slechts twee, nl. de Nupe (zuidelijk deel van de North-Western State) en de Tiv (Benue-Plateau State) welke meer dan 1 miljoen zielen tellen. De Middle Belt is een gebied dat nog zeer weinig werkgelegenheid biedt buiten de primaire sector van de zelfvoorzienende landbouw. Ook de infrastructuur blijft hier ver achter bij die in Noord- en Zuid-Nigerië: de bestaande spoorwegen en wegen zijn meer gericht op een vlotte noord-zuid verbinding dan op de ontsluiting van de Middle Belt.

KAART 1

- + - - - - Staatkundige grenzen
- Grenzen van de voormalige Regions
- - - - - Grenzen van de deelstaten
- - - - - Grenzen van de Middle Belt
- ▣ Federale hoofdstad, Lagos
- Hoofdstad van een deelstaat

KAART 2

- vnste. steden (in de onderstreepte steden is 90% van de industrie geconcentreerd)
- andere, in de tekst genoemde, steden
- - - - - spoorwegen
- rivieren
- ✕ ✕ vliegvelden (intern.)

Een stagnerende economie

De achterstand van de Middle Belt is ontstaan in de vóórkoloniale periode, toen de bevolking van dit gebied veel te lijden heeft gehad van invallen van de Fulani en Haussa uit het noorden. Deze invallen gingen bovendien meestal gepaard met het als slaaf wegvoeren van de meest productieve groepen uit de bevolking. Het staat vast dat grote gedeelten van de Middle Belt zich nog steeds niet van deze slavenjachten hersteld hebben.

Bij de vestiging van het Britse bestuur aan het eind van de vorige eeuw werd – behalve vanwege de dunne bevolking – de bestuurbaarheid van het gebied bovendien bemoeilijkt door de vele verspreid levende stammen. In de rest van het land troffen de Britten daarentegen duidelijke bevolkingsconcentraties aan: die van de Yoruba in het zuidwesten; die van de Ibo in het zuidoosten en die van de Hausa en Fulani in het noorden. Het koloniale bestuur richtte dar ook aanvankelijk zijn bestuursactiviteiten vooral op deze drie kerngebieden. Voor de Northern en Eastern Region werden hiertoe zelfs nieuwe bestuurssteden gebouwd, nl. resp. Kaduna³ en Enugu.

Na de vestiging van het gezag kwam de economie van het land aan de beurt. Volgens het voor koloniën gebruikelijke patroon werd de nadruk gelegd op de productie van exportgewassen en de winning van delfstoffen. In het zuidoosten van het land en de delta van de Niger bestond al een zekere traditie wat betreft de uitvoer van palmolie en palmpitten, zodat de productie hiervan vrij snel kon worden uitgebreid. In het zuidwesten, op de betrekkelijk vruchtbare bodems tussen Abeokuta en Ondo, werd in enkele tientallen jaren cacao het belangrijkste exportproduct van de Western Region (in later jaren op afstand gevolgd door rubber en hcut). In het noorden, tenslotte, nam – na omstreeks 1910 – de productie van aardnoten snel toe, en wel in zulke mate dat Nigerië thans het belangrijkste uitvoerland van aardnoten is. (Er moet op gewezen worden dat al de bovengenoemde gewassen niet op plantages, maar door de Nigeriaanse kleine landbouwers verbouwd worden.) In de Middle Belt kwam geen exportgewas tot ontwikkeling, waardoor het gebied verder achterop raakte.

De voornamelijk op de export gerichte economie van de drie kerngebieden maakte een redelijke infrastructuur noodzakelijk. In 1898 werd dan ook in Lagos begonnen met de aanleg van een spoorweg naar het noorden. In 1901 kwam deze lijn gereed tot aan Ibadan, in 1909 tot aan de Niger en in 1912 tot aan Kano. De aanleg van een oostelijke spoorweg werd urgent met de ontwikkeling van de haven van Port-Harcourt en de ontdekking van steenkool bij Enugu. Het deel van deze spoorlijn tussen beide bovengenoemde steden kwam tot stand in 1916, waarna in de jaren twintig de lijn werd doorgetrokken naar Kaduna. De meest recente uitbreiding van het spoorwegnet kwam in 1965, toen de lijn van Jos naar Maiduguri gereed kwam. (zie kaart 2). Ofschoon de spoorwegen de Middle Belt doorkruisten, was hun voornaamste taak het vervoer van aardnoten, ruwe katoen en tin vanuit het noorden naar de havens van Lagos en Port-Harcourt en het transport van geïmporteerde goederen in omgekeerde richting. Het aanbod van vracht bij de verschillende spoorwegstations in de Middele Belt is altijd bijzonder gering geweest.

Het wegtransport werd pas van enig belang in de jaren dertig, en wel voornamelijk in het zuiden, waar men niet – zoals in het noorden – gebruik kon maken van ezels voor het vervoer van vrachten. De grote uitbreiding van het wegtransport kwam tot stand in de vijftiger jaren toen de meeste hoofdwegen geasfalteerd werden en de spoorwegen het sterk toegenomen aanbod van vracht niet meer konden verwerken.

De binnenwateren, tenslotte, spelen ook nog een rol in het vervoer van goederen, maar dat is moeilijker te meten. Op de twee belangrijkste rivieren, de Niger en de Benue, wordt het gebruik van rivierschepen van het in Europa gebruikelijke type o.a. bemoeilijkt door de volgende factoren:

onvoldoende gemarkeerde vaargeulen; lage waterstanden ten noorden van Lokoja gedurende het droge seizoen (december – juni) en moeilijke bevaarbaarheid van de Nigerdelta. Het vervoer over lange afstand met rivierschepen blijft wat betreft de Benue beperkt tot de maanden juli t/m november, wanneer rivierschepen Yola kunnen bereiken voor het laden van voornamelijk uit Kameroen en Tsjaad afkomstige goederen. De Niger boven Lokoja is van juli tot februari voor rivierschepen bevaarbaar, doch niet verder noordelijk dan tot Jebba waar stroomversnellingen verder verkeer onmogelijk maken. Door kano's wordt wel druk gebruik gemaakt van de Niger en Benue, vooral voor het vervoer van yams, cassave, uien en andere landbouwproducten. (Cijfers aangaande dit verkeer zijn helaas niet beschikbaar.) Een vrij belangrijke vorm van vervoer over binnenwateren tenslotte geschiedt op de parallel aan de kust lopende kreken en lagunen. Ten westen en oosten van Lagos zijn deze kreken het breedst en is het verkeer het intensiefst, maar het is ook mogelijk om met een niet te grote motorboot van Cotonou in Dahomey tot aan Calabar in de South-Eastern State te varen zonder ooit op open zee te komen.

De naoorlogse industriële ontwikkeling, die voornamelijk gericht is op de productie van consumptiegoederen, betekende een verdere stap vooruit voor de bevolkingscentra van Zuid- en Noord-Nigerië en – alweer – een relatieve stap achteruit voor de Middle Belt. In de periode 1950 – 1967 bedroeg de groei van de industriële productie in Nigerië 15% per jaar. Dit lijkt heel wat, maar men dient te bedenken dat Nigerië – evenals de andere landen van tropisch-Afrika – met vrijwel niets begon. Vergeleken met de andere sectoren van de economie neemt de industrie dan ook nog maar een bescheiden plaats in met een aandeel in het nationaal product van 5% in 1966.⁴ Niettemin is Nigerië er in geslaagd – o.a. dank zij een markt van ± 55 miljoen zielen – in de afgelopen twintig jaar een groot aantal industriën aan te trekken. Van deze nieuwe industriën heeft zich echter vrijwel geen enkele in de Middle Belt gevestigd, hetgeen, gezien de onvoldoende infrastructuur van het gebied, niet te verwonderen is. Ter illustratie moge dienen dat in 1967 van de 145 bedrijven en ondernemingen met meer dan 200 employees er zich 113 in het gebied ten zuiden van de Middle Belt bevonden (waarvan meer dan de helft in en rondom Lagos en Port-Harcourt), en 31 ten noorden van de Middle Belt.⁵ Voor de Middle Belt blijft dan nog één industrie over, nl. een suikerfabriek bij Jebba.

Nu, na ± 100 jaar, is de cirkel rond. In de 19e eeuw werd de bevolking van de Middle Belt gedecimeerd door de Hausa en Fulani. Bij de vestiging van het Britse bestuur eiste het stamland van de Yoruba, Ibo en Hausa de meeste aandacht op, en de spoorwegen, wegen en scholen werden allereerst in deze gebieden aangelegd, resp. gebouwd. De ongelijkheid tussen de Middle Belt en overig Nigerië nam toe en het gebied werd relatief steeds onaantrekkelijker, waardoor bedrijven zich er niet wilden vestigen en de emigratie vanuit het gebied toenam. Het resultaat is dat de aanvankelijk geringe verschillen tussen de Middle Belt en overig Nigerië in 100 jaar tijds zijn uitgegroeid tot proporties welke het voor de Middle Belt moeilijk maken de achterstand in te halen.

De toekomst van de Middle Belt

De toekomst van de Middle Belt is wellicht minder somber dan men zou verwachten. Er zijn twee redenen voor een zeker optimisme. Allereerst is er de nieuwe (mei 1967) staatkundige indeling van Nigerië in 12 deelstaten, welke in de plaats gekomen is van de vroegere indeling in 3 (na 1963: 4) Regions. Ten tweede kunnen we enige hoop vestigen op het feit dat de Middle Belt niet 'aan het eind van de wereld' ligt, maar ingesloten wordt door hoger ontwikkelde en dichter bevolkte gebieden, waarvan een zeker 'spread effect' zal kunnen uitgaan.

Totdat in mei 1967 een eind werd gemaakt aan het bestaan van de Regions, hebben de regeringen van de Regions altijd enigszins de neiging gehad om relatief meer aandacht te besteden aan de meer ontwikkelde en dichter bevolkte delen van de Region dan aan de periferie. Zo werden vanuit wat nu de Mid-Western State is, beschuldigingen over ten achterstelling gericht aan de regionale regering in Ibadan. In de Eastern Region bestond ontevredenheid onder de bevolking van de Nigerdelta en het gebied ten oosten van de rivier de Cross. In de Northern Region meenden alle niet-Haussa en Fulani redenen te hebben zich verwaarloosd te voelen. Van al deze groepen wist alleen de bevolking uit het oostelijk gedeelte van de Western Region voldoende druk op de federale regering uit te oefenen om de creatie van een nieuwe Region te bewerkstelligen: de Mid-Western Region welke in augustus 1963 werd uitgeroepen.

De nieuwe staatkundige indeling van het land in 12 deelstaten van mei 1967 is voor de Northern Region het meest en voor de Mid-Western en Western Region het minst ingrijpend geweest.

De Mid-Western Region ging zonder meer in de Mid-Western State over. De Western Region moest enig gebied aan Lagos State afstaan, maar bleef voor het overige intact. De opsplitsing van de Eastern Region in drieën echter was voor de Ibo onaanvaardbaar, (misschien met enig recht, omdat ze de belangrijke havenstad Port-Harcourt moesten afstaan aan de Rivers State.) Deze verdeling was dan ook – met een groot aantal andere redenen – voor de Ibo aanleiding zich af te scheiden en de staat Biafra uit te roepen, hetgeen – zoals bekend – de thans nog steeds voortdurende burgeroorlog ten gevolge heeft gehad. De Northern Region, tenslotte, werd verdeeld in zes deelstaten, o.a. met de bedoeling de macht van de noordelijke emirs te breken, en tevens de minderheden een betere kans te geven op zelfbestuur.

Wat betreft de bevolkingsgrootte van de 12 deelstaten, heeft het zin enige vergelijkingen te treffen met andere Afrikaanse staten: de Wester State heeft met 9,5 miljoen de grootste bevolking, en dit is slechts weinig minder dan de totale bevolking van Tanzania (10 miljoen). De bevolking van de North-Eastern State komt overeen met die van Ghana (bijna 8 miljoen), terwijl de bijna volledig in de betrekkelijk dunbevolkte Middle Belt gelegen Benue-Plateau State met 3,8 miljoen altijd nog een inwonertal heeft dat gelijk is aan dat van Zambia. Tenslotte hebben slechts 2 van de 12 deelstaten een inwonertal van minder dan 2 miljoen zielen, nl. Rivers State (1,5 milj.) en Lagos State (1,4 milj.). Bovenstaande cijfers geven op zichzelf reeds aan waarom een verdeling van het land in kleinere eenheden noodzakelijk was. Uit economisch standpunt bezien zal de nieuwe staatkundige indeling belangrijk zijn voor al die gebieden, die zich onder de regionale regeringen verwaarloosd hebben gevoeld. De nu tot Kwara, Benue-Plateau, North-Western- en

North-Eastern State behorende delen van de Middle Belt zijn in ieder geval voor hun verdere ontwikkeling niet langer afhankelijk van een regering in Kaduna, maar hebben met de nieuwe staatkundige indeling de mogelijkheid gekregen hun eigen belangen te behartigen.

Een ander gunstig gegeven is het reeds genoemde 'spread effect', d.w.z. dat de economische groei van de kerngebieden zich wellicht ook tot de achtergebleven gebieden zal kunnen uitbreiden. Het feit dat de Middle Belt deze 'spread effects' zowel van 'boven' (Noord-Nigerië) als van 'onderen' (Zuid-Nigerië) kan verwachten is van groot belang. (Vgl. in dit opzicht de Middel Belt met het in de noot 1 gegeven voorbeeld van de nieuwe Braziliaanse hoofdstad Brasilia. Deze stad is gesticht aan de rand van het bewoonde gedeelte van Brazilië en heeft als achterland niets dan een niemandsland dat zich uitstrekt tot de oostelijke hellingen van de Andes.) In de Middle Belt is dit 'spread effect' in feite reeds merkbaar, in die zin dat in de afgelopen tien jaar de verbouw van aardnoten en katoen zich vanuit het noorden tot in de Middle Belt heeft uitgebreid.⁶

Voor de nabije toekomst schijnt het of de beste kansen voor de Middle Belt gelegen zijn in een verbetering en diversificatie van zijn landbouw. De mogelijkheden liggen hier niet alleen op het gebied van de verbouw van exportgewassen, doch ook op dat van de productie van voedingsgewassen voor de stedelijke bevolking van – vooral – Zuid-Nigerië. Bovendien heeft de FAO in het reeds aangehaalde rapport (*Agricultural Development in Nigerië 1965 – 1980*) veel vertrouwen in de mogelijkheid om de Middle Belt – na uitroeiing van de tsetse vlieg – tot Nigerië's belangrijkste *mixed farming*-gebied te maken. Op pag. 10 van dit rapport wordt tenslotte opgemerkt dat: 'this central zone (nl. de Middel Belt) should be regarded as the Nigerian 'frontier' in the sense in which this term was used during the outward spread of population in the United States of America and other countries'.

In het voorgaande hebben we getracht aan te tonen dat onder een laissez-faire systeem van regeren (en dat is het systeem dat de meeste niet-Westerse en niet-socialistische landen volgen) economische ontwikkeling zal plaats vinden in die gebieden die door bepaalde factoren daartoe het meest geschikt blijken te zijn. En indien in zulke gevallen geen in tegengestelde richting werkende krachten aanwezig zijn (of worden gecreëerd) zal toenemende regionale ongelijkheid het gevolg zijn.

noten

¹ Een voorbeeld van een niet-Europees land waar de regering wél een nogal spectaculaire poging gedaan heeft de ongelijkheid tussen verschillende delen van het land te verminderen is Brazilië, waar in de jaren vijftig, onder President Kubitchek, 1000 km van de kust (in de staat Goias) een nieuwe hoofdstad – Brasilia – gesticht werd. De bedoeling was dat de nieuwe hoofdstad bevolking, industrie en verkeer zou aantrekken en zo als catalysator voor de ontwikkeling van het geweldig grote maar vrijwel lege Braziliaanse binnenland zou fungeren.

² zie ook: Myrdal, G., *Economic Theory and*

Underdeveloped Regions (University Paperbacks, 1963), hfdst. 3: 'The drift towards regional economic inequalities'.

³ Lord Lugard, de stichter van Noord-Nigerië, vestigde het bestuur over de noordelijke provincies aanvankelijk in het in de Middle Belt gelegen Zungeru, maar verplaatste de zetel van de regering na enkele jaren naar Kaduna (zie kaart 2).

⁴ Lewis, W. Arthur, *Reflections on Nigerian Growth* (unpublished paper, 1967).

⁵ *Industrial Directory*, 4th Edition 1967 (Published by Federal Ministry of Information, Lagos.)

⁶ *Agricultural Development in Nigeria 1965-1980*. (FAO, Rome, 1966), pag. 163 & 168.

landen van afrika

staat	opp. in km²	inwonertal	onafhankelijk sinds	regeringsleider/ staatshoofd
noordelijk afrika				
Algerije	2 381 741	12 000 000	4- 7-1962	Haouri Boumedienne
Ifni	1 920	53 000	Spaans	
Libië	1 759 540	1 600 000	24-12-1951	Idris el Mahdi es Senussi
Marokko	443 680	11 625 000	2- 3-1956	Hassan II
Mauretanië	1 085 805	1 100 000	28-11-1960	Moktar Ould Daddah
Soedan	2 505 823	12 800 000	1- 1-1956	Ismael el Azhari
Spaanse Sahara	262 920	19 000	Spaans	
Tunesië	164 000	4 458 000	20- 3-1956	Habib Bourguiba
VAR (Egypte)	1 000 000	30 800 000	28- 2-1922	Gamal Abdel Nasser

westelijk afrika

Boven-Volta	275 000	4 550 000	5- 8-1960	Sangoulé Lamizana
Dahomey	115 762	2 300 000	1- 8-1960	Emile Derlin Zinsou
Gambia	10 369	326 000	18-12-1965	Sir Dawda Jawara
Ghana	237 873	7 945 000	6- 3-1957	A. A. Afrifa
Guinee	245 857	3 700 000	2-10-1958	Sékou Touré
Guinee (Port.)	36 125	608 000	Portugees	
Ivoorkust	322 463	3 700 000	7- 8-1960	Félix Houphouet-Boigny
Liberië	111 370	1 100 000	26- 7-1847	William V.S. Tubman
Mali	1 204 021	4 307 000	20- 6-1960	Moussa Traoré
Niger	1 188 794	3 100 000	3- 8-1960	Diori Hamani
Nigerië	923 317	55 653 000	1-10-1960	Yakubu Gowon
Senegal	197 161	3 400 000	20- 6-1960	Léopold Sédar Senghor
Sierra Leone	73 326	2 800 000	27- 4-1961	Siaka P. Stevens
Togo	57 000	1 600 000	27- 4-1960	Etienne Eyadema

midden-afrika

Centraalafrikaanse Rep.	617 000	1 140 000	13- 8-1960	Jean Bedel Bokassa
Congo (Brazzaville)	342 000	900 000	15- 8-1960	Marien Ngouabi
Congo (Kinshasa)	2 344 932	15 400 000	30- 6-1960	Joseph Mobutu
Gaboen	267 000	600 000	17- 8-1960	Bernard-Albert Bongo
Guinee (Equatoriaal)	28 000	270 000	12-10-1968	Francisco Macias Nguema
Kameroen	475 000	5 150 000	1-10-1961	Ahmadou Ahidjo
Tsjaad	1 284 000	2 750 000	11- 8-1960	François Tombalbaye